



HEŞT BİHİŞT





Seri No: 4

Sivas
Nisan 2015

heşt bihişt
Prof. Dr. Alim Yıldız

Sivas Belediyesi Yayın Kurulu

Prof. Dr. Recep Toparlı
Prof. Dr. Hüseyin Akkaya
Prof. Dr. Alim Yıldız
İbrahim Yasak
Murat Kırıl

Kapak Hattı
Cafer Kelkit

Kapak ve Dizgi
Ajans Simendifer

ISBN:

Baskı:



HEŞT BİHİŞT

HAZIRLAYAN
Prof. Dr. Alim Yıldız

Alim Yıldız

1968 yılında Sivas'ta doğdu. İlk ve orta öğrenimini Sivas'ta, yükseköğrenimini Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde tamamladı. Aynı fakültede Türk-İslam Edebiyatı alanında yüksek lisans yaptı. İstanbul, Aydın ve İzmir'de öğretmenlik görevinde bulundu. 1998 yılında Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Türk İslam Edebiyatı anabilim dalında araştırma görevlisi oldu. Doktora çalışmasını Dokuz Eylül Üniversitesi'nde tamamladı (2002). 2004'te Yardımcı Doçent, 2006'da Doçent, 2012'de Profesör oldu ve hâlen Cumhuriyet Üniversitesinde öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Değişik gazete ve dergilerde şiir ve yazıları yayımlandı. Muştu ve Buruciye Edebiyat dergilerinde yayın yönetmenliği, Sultanşehir Dergisi'nde sanat danışmanlığı görevini üstlendi. Şiirlerinden bir kısmı bestelendi. "Şair ve yazar M. Akif İnan Şiir Yarışması"nda birincilik ödülü aldı.

Türkiye Yazarlar Birliği üyesi olan yazarın, Af Dilekçesi adlı bir şiir kaseti ile ilmî toplantılarda sunduğu çok sayıda tebliği ve çeşitli dergilerde yayımlanan ilmî makaleleri vardır.

İÇİNDEKİLER

Takdim	7
Şemseddin Sivasî'nin	9
Hayatı	9
Tarikati	12
Edebî Şahsiyeti	13
Eserleri	16
Heşt Bihişt	24
Heşt Bihişt (Metin)	31

TAKDİM

Anadolu'nun en kadim şehirlerinden birisi olan Sivas, yüzyılların birikimiyle oluşan tarihî ve kültürel zenginliğe sahiptir. Selçukludan Osmanlıya ve Cumhuriyet'e uzanan medeniyet yolculuğunda, Sivas hem ülkemizin en önemli şehirlerinden birisi hem de bu topraklarda yaşayan insanlarımızın müreffeh ve huzurlu bir hayat sürmelerinin mekânı olmuştur hep.

İnanıyoruz ki; çağdaş kent yönetimlerinin fonksiyonel amaçları arasında şehirleri fiziksel çehreleri ve altyapılarıyla yaşanabilir mekânlar yapmaya uğraşmaları kadar, üzerinde yaşayan insanları, kültürel damarlarından besleyecek kanalları destekleyerek, çağın gelişen imkânlarıyla buluşturan ortam ve imkânı sağlamaya yönelik görevleri de bulunmaktadır.

Bu çerçevedeki belediyeçilik anlayışımız içerisinde, tarihten gelen kültürel mirasımızı yeni kuşaklarla buluşturmak ve özellikle bugünün ve geleceğin daha yaşanılabilir bir şehrine hizmet etmek gayesindeyiz. Güzel şehrimizin tarihî dokusunu korumaya ve ön plana çıkarmaya yönelik projelerimizle birlikte, insanımızın yaşadığı coğrafya ile barışık olması için nezih ve estetik iskân mekânları ve sosyal donatılar, ulaşım imkânları ve yeşil alanlar oluşturmanın gayreti içerisindeyiz. Bunlara yönelik geniş kapsamlı projelerimizi uygulamaya koymaktayız.

Yine bu şehrin insanların kültürel ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek amacıyla konserler, şiir dinletileri düzenlemekte, panel ve sempozyumlar yapmaktayız. Ayrıca bu şehrin geçmişteki değerli ve yol gösterici şahsiyetlerinin eserlerini günümüze aktarmanın çabası içerisindeyiz.

İşte bu kitapla, kültürel çalışmalarımızdan bir örneği daha sizlere sunmanın mutluluğunu yaşıyoruz.

Şemseddin Sivasî Hazretleri şehrimizin önemli bir değeri ve şahsiyetidir. Gerek yaşadığı dönemde gerekse beş yüz yılı aşkın bir süredir bu coğrafyada saygı ile anılan mümtaz bir velidir. Gerek Meydan Camisi'ndeki irşatlarıyla gerekse kaleme aldığı birçok eseriyle insanların huzur ve saadeti için önemli bir görevi ifa etmiştir. Sivas Belediyesi olarak şehrimizin mutasavvıf ve ilim adamı olan Şemseddin Sivasî'nin eserlerini bir külliyyat olarak yeni kuşaklarla ve ilim dünyasıyla buluşturmanın sevincini yaşıyoruz. "Şemseddin Sivasî Külliyyatı" projesinin hazırlanmasına öncülük eden Yayın Kurulu'na ve "Heşt Bihişt"i hazırlayan değerli hocamız Prof. Dr. Alim Yıldız'a teşekkür ediyorum.

Güzel şehrimiz için daha nice eserler yayımlamak dileğiyle...

Sami AYDIN

Sivas Belediye Başkanı

ŞEMSEDDİN SİVASÎ

Hayatı

Tokat'ın Zile kasabasında 926/1520 yılında doğmuştur. Adı Ahmet, künyesi Ebü's-sena, lakabı Şemseddin, şiirde kullandığı mahlası Şemsî'dir (Muhammed Nazmî, vr. 32a). Esmer olduğu için Kara Şems diye meşhur olmuştur. Tanınmış bir Halvetî şeyhi ve velut bir müellif olarak hayatının en verimli çağlarını geçirdiği Sivas'ta Şems-i Azîz lakabıyla da anılır. Babası Muhammed Ebü'l-Berekât, Halvetî şeyhlerinden Amasyalı Hacı Hızır'ın halifelerindendir. Muharrem, İbrahim ve İsmail adında üç kardeşi vardır. Bunlardan Muharrem ve İbrahim kendisinden büyüktür. Âlim olmaları sebebiyle bu iki ağabeyin, onun yetişmesinde büyük emekleri geçmiştir.

Şemseddin Sivasî yedi yaşında Zile'de ilk tahsiline başlar. Bilahare Tokat'a ağabeyleri Muharrem ve İbrahim Efendilerin yanını gönderilerek orada devrin büyük âlimlerinden Arakiyecizâde Mevlâna Şemseddin Efendi'nin derslerine devam eder. Kısa zamanda naklî ve aklî ilimlerde büyük başarılar kazanır. Daha sonra İstanbul'a giderek tahsilini tamamlayıp Sahn medreselerinden birine müderris olur (Müstakimzâde, vr. 11a-12a, Bursalı 1318: 7-8).

Şemseddin Sivasî'nin müderrisliği çok kısa sürmüştür. Bir gün kazaskeri ziyarete gittiğinde mevki ve makam isteyen bazı müderris ve kadıların bu isteği dile getirirken nasıl küçüldüklerini görüp tiksiniş ve bunun üzerine müderris-

lik görevini bırakmıştır. İstanbul'dan ayrılıp hac vazifesini yerine getirmek üzere Hicaz'a gitmiş, hac dönüşü Zile'ye yerleşerek halka vaaz vermeye ve öğrenci okutmaya başlamıştır. Şöhreti yavaş yavaş çevreye yayılan Şemseddin Sivasî, Amasya'ya otuz kilometre mesafedeki Azinepazarı köyüne giderek babasının şeyhi Amasyalı Hacı Hızır'ın halifelerinden Muslihuddin Efendi'ye bağlandı. Şeyhinin vefatı üzerine önce Tokat'a, bilahare Zile'ye dönerek öğrenci yetiştirmeye devam etti. Bir müddet sonra Tokat'a gelen Halvetî büyüklerinden Şeyh Mecdüddin Şirvanî'ye intisap etti.

Mecdüddin Şirvanî'ye on bir yıl hizmet eden Şemseddin Sivasî, seyr-i sülukunu tamamlayarak hilafet aldıktan sonra Zile'ye dönüp halkı irşat etmeye başladı. Şöhreti yavaş yavaş çevre illere yayıldı. Bu esnada Sivas valisi Hasan Paşa (?-974/1567) Sivas'ta 972/1564 yılında bir cami yaptırmış, günümüzde Meydan Camisi diye anılan bu camiye vaiz ve halkı irşat etmek üzere bir şeyh arayışına girişmişti. Hasan Paşa araştırmaları sonunda Şemseddin Sivasî'yi bu iş için en ehil aday olarak görüp Sivas'a davet etti. Bu daveti kabul eden Şemseddin Sivasî, ailesi ve bir kısım talebeleri ile birlikte Sivas'a göçmüştür. Kendisi için yaptırılan dergâha yerleşerek orada zahirî ve batınî ilimleri öğretmek suretiyle pek çok talebe ve mürit yetiştirmiş, Meydan Camisi'nde verdiği vaazlarla halkı aydınlatmıştır.

Şemseddin Sivasî, Şems-i Tebrizî ve Ak Şemseddin ile birlikte Türk tasavvuf tarihindeki üç Şems'ten biridir. Sivas'ta yaşamasına ve eserlerin çoğunu burada vermesine rağmen şöhreti İstanbul'a kadar ulaşmıştır. Sultan III. Mehmet ile 1005/1596 yılında Eğri Seferi ve devamında yapılan Haçova Meydan Muharebesi'ne katılmıştır. *Peçevî Tarihi* ha-

riç, Şemseddin Sivasî ile ilgili bilgi veren tarih kitapları ve onun hakkında yazılan menakıpnamelerin hemen hemen hepsi savaştan önce padişaha zaferi müjdelediğini, bunun üzerine sultanın arzusu ile savaşa katıldığını, bir ara harbin en şiddetli anında ordunun bozulma ihtimali baş gösterince, duası ve üstün gayretleri sonucunda savaşın kazanıldığını kaydederler (Muhammed Nazmî, vr. 58a-61b; Müstakimzâde, vr. 20a-21b; Peçevî 1283: II/200, 290; Naîmâ 1281: I/372; Hammer 1333: VIII/40-41; Uzunçarşılı 1983: III-I/78).

Şemseddin Sivasî, Haçova Zaferi'nden sonra İstanbul'da biraz istirahat edip Sivas'a döner. Kısa bir müddet sonra Rebiyülevvel 1006/Ekim 1597'de Sivas'ta vefat eder. Naaşı Meydan Camisi'nin kuzey tarafında, çıkış kapısına üç dört adım mesafede, sağlığında camiye gidip geldikçe biraz durup dua ettiği yere defnedilir. Cenaze namazını damadı Şeyh Recep Efendi kıldırılmış olup cenazesine Sivas ve çevresinden başta devlet adamları, şeyhler, âlimler, salih kişiler olmak üzere altmış binin üzerinde insan katılmıştır.

Vefatı için pek çok tarih manzumesi kaleme alınmıştır. İkinci mısrasının harflerinin toplamı ebcet hesabıyla 1006 yılını veren,

Kadriyâ târîh-i fevtini dedim

"Nüh felek Şemsi tulundu nûr ile" (1006/1597)

Ey Kadrî! Ölüm tarihini şöyle dedim: "Dokuz feleğin güneşi, nur ile battı."

beyti kaynaklarda yer alan bu tarih manzumelerinin en yaygın olanlarından birisidir. Şemseddin Sivasî'nin vefatından üç yıl sonra kabri üzerine yaptırılan türbesi Meydan Camisi avlusunun kuzey kısmında bulunmaktadır. Yapıldığı günden bugüne kadar Sivas ve çevresinde halkın

önemli bir ziyaret yeri olan bu türbenin kapısı doğuya bakmaktadır. Kapının üzerine sülüs hatla yazılan kıt'anın dördüncü mısrası ebcelele hesabıyla türbenin yapılış tarihini vermektedir. Türbenin tarih mısrasını da içeren kitabesi şöyledir:

Şehr-i Sivâs içre cânâ işbudur

Şeyh Şemsüddîn Kutb'un meşhedi

Dedi Kadri künbedi târîhini

"Nûrla olsun musaffâ merkadi" (1009/1600)

Ey can! Sivas şehri içinde Şeyh Şemseddin'in yatığı yer burasıdır. Kadri, kümbedinin tarihini şöyle dedi: "Mezarı nurla tertemiz olsun."

Tarikati

Şemseddin Sivasî, Zile ve çevresinde önemli bir vaiz ve müderris iken Halvetî tarikatına girmiş, meşhur Halvetî şeyhlerinden Muslihuddin Efendi'ye, onun vefatından sonra Tokat'a gelen Halvetî büyüklerinden Şeyh Mecdüddin Şirvanî'ye bağlanmış, onların nezareti altında manevi merhaleleri kısa zamanda aşarak tesiri günümüze kadar devam eden önemli bir Halvetî şeyhi olmuştur. Halvetî tarikatı içerisinde yeni bir şube kurmuş, şiirde kullandığı Şemsî mahlasına izafeten kurduğu şube, Şemsiyye adı ile anılmıştır. Sivas ve çevresinde yaygın olan Şemsiyye şubesi, yeğenleri Abdülmecid Sivasî ve Abdülahad Nuri vasıtasıyla Şemsiyye adını alarak İstanbul'da da yayılmıştır.

Şemsiyye şubesinin tacı, üç parça sarı çuhadan meydana gelmektedir. Tacın üst kısmında tepeye doğru küçülen üç daire ile tepede bir düğme yer almaktadır. Şemsiyye şubesinde açık zikir(celî zikir) esas olup zikir yapılırken halka-

lar oluşturularak deveran yapılır. Şemseddin Sivasî, Halvetîlikte Esmâ-i Seb'a denilen *Lâilâheillallah, Allâh, Hû, Hak, Hay, Kayyûm, Kahlâr* esmâlarına *Kâdir, Kavî, Cebbâr, Mâlik, Vedûd* isimlerini ilave ederek zikre esas olan Esmâ-yı Hüsnâ'yı on ikiye çıkarmıştır. Şemsiyye şubesinde halvet, riyazet, mücahede çok çetin ve kuvvetlidir (Sâdık Vicdânî 1990: 251; Gölpınarlı 1979: XI/423).

Edebî Şahsiyeti

Şiirlerinde Şemsî mahlasını kullanan Şemseddin Sivasî'yi divan edebiyatından ziyade tekke edebiyatına mensup şairler arasında değerlendirmek daha doğru olur. O, Halvetî tarikatı içerisinde Şemsiyye kolunu kurmuş, şöhreti İstanbul'a kadar yayılmış bir mutasavvıftır. Pek çok mutasavvıf müellifte de görüldüğü gibi onun gayesi, edebî eserler vermek ve bu eserlerle şöhrete kavuşmak değil, tasavvufî görüşlerini geniş halk kitlelerine ulaştırmaktır. Bu sebeple eserlerinde didaktik taraf ağır basmaktadır. Tasavvuf onun eserlerinde bir süs, bir estetik motif değil, âdeta o eserlerinin var oluş sebebidir. Camide vaazları, tekkede sohbetleri ile halkı irşat ettiği gibi, aynı zamanda yazdığı manzum ve mensur eserlerle edebî ve ilmî seviyesi yüksek olan seçkin tabakayı da aydınlatmıştır.

Yer yer Arapça, Farsça isim ve sıfat tamlamalarına tesadüf edilse de Şemseddin Sivasî'nin şiirleri sade bir Türkçe ile kaleme alınmıştır. Onun şiirlerinde Arapça ve Farsça zincirleme terkipler, anlaşılması zor girift ifadeler, iç içe girmiş edebî sanatlar, âdeta bilmeceyi andıran mazmunlar fazla görülmez. Tevhid, münâcat, naat vb. gibi dinî muhtevalı türlerde dil ağırlaşsa da bu özellik onun şiir dilini anlaşıl-

maz hâle getirecek kadar değildir. Dili açık, yapmacıksız ve pürüzsüzdür. Didaktik yönü ağır basmakla birlikte içten içe tasavvufî yönü dikkati çeken bir lirizm görülür.

Şemseddin Sivasî'nin edebî kişiliği ile ilgili dile getirilen bu özellikler tasavvufî muhtevası, samimi ve lirik ifadesi ile çok sevilen aşâğıdaki şiirde apaçık görülmektedir. Şemseddin Sivasî'nin *Divan*'ının pek çok yazma nüshasında bulunmayan, Bursalı Mehmet Tahir'in *Osmanlı Müellifleri* (1333: I/95), Hocazade Hilmî'nin *Ziyâret-i Evliyâ* (1325: 92-93), Sadettin Nüzhet Ergun'un *Türk Musikisi Antolojisi* (1943: 210) vb. gibi sonraki kaynaklarda bazı farklarla kaydedilen bu şiirin iki yazma *Divan* nüshasını (*Dîvân-ı Şemsî*, Süleymaniye Ktp. Uşşâkî Tekkesi Bl. Nr. 95. vr. 79b; Süleymaniye Ktp. H. Şemsi F. Güneren Bl. Nr. 30. vr. 12b) karşılaştırarak tespit edebildiğimiz şekli şöyledir:

*Vâsil olmaz kimse Hakk'a cümleden dûr olmadan
Kenz açılmaz şol gönülde tâ ki pür-nûr olmadan*

*Sür çıkar gayrı gönülden tâ tecellî kıla Hak
Pâdişâh konmaz sarâyâ hâne ma'mûr olmadan*

*Mest olan mestâne geldi tâ ezelden tâ ebed
İçtiler aşkın şarâbın âb-ı engûr olmadan*

*Mest olanların kelâmı kendiden gelmez velî
Pes "Ene'l-Hak" nice söyler kişi Mansûr olmadan*

*"Mûtû kable en-temûtû" sırrına mazhar olan
Bunda gördü haşr [ü] neşri nefha-i sûr olmadan*

*Hak cemâlin Ka'be'sini kıldı âşıklar tavâf
Yerde Ka'be gökyüzünde Beyt-i Ma'mûr olmadan*

*Bir aceb sevdaya düşmüş tutuşur Şemsî müdâm
Hakk'a makbûl olmak ister halka menfûr olmadan*

Şiirleri, saf şiir açısından değerlendirildiğinde Şemseddin Sivasî, devrin Fuzulî (888/1483-963/1556), Bakî (933/1526-1008/1600) gibi birinci sınıf şairlerinin yanı sıra ikinci sınıf bir şair sayılabilir. Bir sanatkâr olarak Şemseddin Sivasî'nin dikkate değer tarafı mesneviciliğidir. Bu husus günümüze kadar tezkirecilerin ve edebiyat araştırmacılarını dikkatlerinden kaçırmıştır. İlk olarak Hüseyin Akkaya onun bu yönünü dile getirmiştir (1997: I/133). Tespit edilebildiği kadarıyla muhtelif kütüphanelerde bulunan on bir manzum eserinden dokuz tanesi mesnevidir. Manzum eserlerinden *Divan* ve *Terceme-i Kaside-i Bürde* haricindeki *Süleymâniyye*, *İbret-nüma*, *Mevlid*, *Gülşen-abad*, *Heşt-Bihişt*, *Mir'atü'l-Ahlak*, *Menakıb-ı İmâm-ı A'zam*, *İrşadü'l-Avam*, *Umdetü'l-Huccac* isimli mesnevileri nazar-ı dikkate alınınca onun hamse sahibi bir şair olduğu görülür. Hatta bu dokuz mesneviye *Divan'ı* da eklendiğinde onu iki hamse sahibi şair olarak kabul etmek gerekir. Türk edebiyatında sayıları sınırlı olan Ali Şir Nevaî (845/1441-907/1501), Hamdullah Hamdî (853/1449-909/1503), Taşlıcalı Yahya (ö. 990/1582) vb. şairlerin yanında Şemseddin Sivasî'yi de hamse sahibi bir şair saymak lazımdır.

Şemseddin Sivasî'nin şiirleri musikişinaslar arasında da rağbet bulmuş, divanından seçilen bazı eserleri başta Neyzen Derviş Mehmed (XVII. asır), Ali Şiruganî Dede (ö.

1126/1714), Hammamîzade İsmail Dede Efendi (1191/1778-1262/1846) vb. gibi meşhur bestekârlar tarafından bestelenmiştir. Farklı sanatkârlar tarafından 9 defa bestelenen “Vâsil olmaz kimse Hakk’a cümleden dûr olmadan” mısrasıyla başlayan şiir, bestekârların en çok rağbet ettikleri şiirdir. “Cânân ilinin güllerinin bâğı göründü” mısrasıyla başlayan şiir ise 7 ayrı beste ile onu takip eder. Şemseddin Sivasî'nin toplam 21 şiirine 48 beste yapılmıştır (Türabi 2010: 16). Şemseddin Sivasî'nin şiirlerine en çok beste yapan bestekâr ise onun yedinci göbekten torunu ve Sivas'taki Şemsiyye Dergâhı'nın on birinci postnişini Şeyh Hüseyin Efendi'dir (ö. 1279/1862). Şeyh Hüseyin Efendi, Şemseddin Sivasî'nin 12 ayrı şiirine 14 beste yapmıştır (Güneren 2000). Bir güfte şairi olarak Şemseddin Sivasî'nin etkisi günümüzde hâlâ devam etmektedir. Erol Başara (d. 1955), Selahattin Eyyubi Işıksal (d. 1957), Mustafa Hakan Alvan (d. 1970) vb. gibi yaşayan pek çok bestekâr, onun şiirlerine yeni yeni besteler yapmaktadırlar (Akkaya 1997: I/134; Türabi 2010).

Eserleri

Şemseddin Sivasî, çoğu dinî, tasavvufî sahada olmak üzere manzum ve mensur yirmi dört eser vermiştir. Bu eserlerden on ikisi manzum, on ikisi mensurdur. Manzum eserlerinin tamamı Türkçe olup mensur eserlerinden iki tanesi Arapça, diğerleri Türkçedir.

Manzum eserleri şunlardır:

1. *Divan: Divan-ı Arifane, Divan-ı İlahiyat, Divan-ı İlahiyat ve Gazeliyyat* adları ile de anılan bu eser bir divandan zi-

yade divançe mahiyetindedir. Dört yazma nüshaya dayanılarak yayımlanmıştır (Toparlı 1984). Bu yayında murabba şeklinde bir tevhid, gazel tarzında beş naat, doksan dokuz gazel, dört murabba, iki muhammes, bir kıta ve sekiz müfred vardır. Dört manzume hece vezniyle, diğerleri aruz vezniyle kaleme alınmıştır. Divan'daki şiirlerin hemen hemen tamamı dinî-tasavvufî mahiyettedir.

2. *Süleymâniyye*: Süleyman Peygamber ile Sebe Melikesi Belkıs arasında geçen kıssayı Kur'an-ı Kerim'deki anlatımıyla işleyen 1684 beyitlik mesnevidir. Eser, Türk edebiyatında Süleyman Peygamber ile Sebe Melikesi Belkıs'ın kıssasını müstakil olarak işleyen yegâne mesnevidir. Süleymâniyye yayımlanmıştır (Akkaya 1997).
3. *İbret-nüma*: İranlı meşhur mutasavvıf şair Feridüddin Attar'ın (?-618/1221) *İlahi-name* isimli mesnevisinin serbest tercümesi mahiyetinde 4890 beyitlik bir mesnevidir (Çöm 2010). Eser; peygamber kıssaları, evliya menkıbeleri ve İslam tarihinden seçilmiş 100 hikâye ve bu hikâyelerden sonra "İbret" başlığı altında kıssadan hisse özelliğindeki öğütleri içeren bölümlerden oluşmaktadır.
4. *Mevlid*: Hz. Muhammed'in doğumundan vefatına kadar hayatının önemli safhalarını, faziletlerini, mucizelerini konu alan 1217 beyitlik mesnevidir (Aksoy 1980).
5. *Gülşen-abad*: Şemseddin Sivasî'nin en dikkate değer eserlerinden biri olup 557 beyitlik küçük bir mesnevidir (Aksoy 1986). Temsilî mahiyette bir eserdir. Gül, şeyhi; diğer çiçekler de müritleri temsil etmektedir. Vahdet-i vücud ve daha başka tasavvufî meseleler çiçekler ara-

sında geçen konuşmalarla anlatılmıştır. Şemseddin Sivasî'nin didaktik ifadeden kurtularak şiiriyeti yakaladığı mesnevilerinden biridir.

6. *Heşt-Bihişt*: Dört makam ve her makamı ikişer ravzaya ayrılarak tertip edilen 2882 beyitlik mesnevidir (Buluz 1997). Birinci makam adil devlet başkanlarına, ikinci makam ilmi ile amil âlimlere, üçüncü makam cömert zenginlere, dördüncü makam ise fakirlere ayrılmıştır. Zaman zaman ele alınan konu ile ilgili hikâyelere de yer verilmektedir.
7. *Mir'atü'l-Ahlak*: Nasihat-name türünde 4520 beyitlik dinî, tasavvufî bir mesnevidir (Toker 2010). Eser, güzel ahlakın anlatıldığı on bab ve kötü ahlakın işlendiği on fasıldan meydana gelmektedir.
8. *Menakıb-ı İmam-ı A'zam*: Hanefî mezhebinin kurucusu İmam-ı Azam Ebu Hanife'nin (80/699-150/767) hayatını, menkıbelerini anlatan bir mesnevidir. İlk baskısı 1291/1874'te İstanbul'da yapılan bu matbu nüshaya göre 2913 beyittir. Bu mesnevinin kaynaklarda geçen diğer adı *Kitabü'l-Hiyaz min-Sa'abi Gamami'l-Feyyaz*'dır (Kâtip Çelebi 1972: II/1839; Bağdatlı 1951: I/150; Gölpınarlı 1979: XI/423).
9. *İrşadü'l-Avam*: Dinî, tasavvufî nasihat-name türünde 255 beyitlik küçük bir mesnevidir (Akkaya 2003a).
10. *Umdetü'l-Huccac*: Hac farızasını yerine getirmek isteyenler için yazılmış, içerisinde gazel ve murabba nazım şekilleri ile kaleme alınan manzumelerin de bulunduğu 757 beyitlik bir mesnevidir. İsmi kaynaklarda *Menasik-i Hac*, *Menasikü'l-Hac*, yazma nüshasının başında *Kitabü*

Menasiki'l-Huccac şeklinde kaydedilmiş ise de eserde geçen “*Umdetü'l-Huccac* vurdum buna nâm” mısrasında da görüldüğü gibi (Toker 2009: 996) Şemseddin Sivasî bu mesneviye *Umdetü'l-Huccac* adını verdiğini söylemektedir. Eserde haccın umdeleri, nasıl yapılacağı mesnevi nazım şeklinin imkânları içerisinde anlatılır.

11. *Terceme-i Kaside-i Bürde*: Muhammed bin Saîd el-Bûsîrî'nin (?-695/1296?) hayatının sonlarına doğru yazdığı Hz. Muhammed övgüsünü içeren meşhur kasideinin manzum tercümesidir. *Kasîdetü'l-Bürde* adıyla meşhur olan Arapça bu naatı Şemseddin Sivasî manzum olarak kaside nazım şekli ile tercüme etmiştir. *Terceme-i Kaside-i Bürde* Şemseddin Sivasî'nin 986/1578 yılında el yazısıyla yazdığı nüshaya göre 161 beyittir (İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Ktb., NEK TY 03053).
12. *Pend-name*: Kaside kafiye düzeni ile kafiyelenen 69 beyitlik küçük bir eserdir. Aruz vezninin “Mefâîlün mefâîlün feûlün” kalıbıyla yazılmıştır. Eserde yazıldığı dönemin anlayışına uygun olarak dinî, sosyal ve ahlakî birtakım öğütler şiir dili ile ifade edilir.¹

Mensur eserleri şunlardır:

1. *Menakıb-ı Çehar-yar-i Güzin*: Eser kaynaklarda *Menakıbü'l-Hulefa* (Kâtip Çelebi 1972: II/1841), *Riyazu'l-*

¹ Şemseddin Sivasî'nin *Pend-name* isimli eserini tespit ederek hazırladığı makaleyi yayımlamadan bize gönderip faydalanmamızı sağlayan değerli meslektaşım ve dostum Prof. Dr. Âlim Yıldız Bey'e teşekkür ediyorum.

Hulefai'r-Raşidin (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da geçmektedir. Başta dört halife olmak üzere sahabelerin ve ehl-i beytin menkıbelerini anlatan hacimli bir eserdir. *Menakıb-ı Çehar-yar-i Güzin* çok sevilmiş ve okunmuştur. Bu sebeple ilk baskısı 1258 [1842] olmak üzere İstanbul'da defalarca basılmıştır.

2. *Menazilü'l-Arifin*: Dört bölüm hâlinde; Allah, nefis, dünya ve ahiret konularını anlatan bir eserdir. Yer yer konularla ilgili rubailer de vardır
3. *Umdetü'l-Edib fi't-Ta'allümi ve't-Te'dib*: Farsçadaki edat ve harflerin görevlerini açıklayan gramerle alakalı küçük bir eserdir. *Umdetün fi-Lügati'l-Fürs* (Kâtip Çelebi 1972: II/1171; Bursalı 1318: 12; Hocazâde 1325: 92), *Umdetü'd-Dini fi-Kava'id* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da anılmaktadır.
4. *Emr-i İlahi ve Hüccet-i İlahi*: Emr-i bi'l-ma'ruf konusunu tasavvufî açıdan ele alan küçük bir eserdir. Kaynaklarda *Hüccet-i İlahiyye* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95), *El-Hüccetü'l-İlahiyye* (Bağdatlı 1951: I/150) adlarıyla da geçmektedir.
5. *Es-Safayih fi-Tercemeti'l-Levayih*: Molla Cami'nin (?-898/1492) tevhid ve vahdet-i vücud'la alakalı *Levayih* isimli Farsça mensur eserinin tercümesidir. Bu eser kaynaklarda *Es-Safayihu fi't-Tevhid* (Kâtip Çelebi 1972: I/1079; Hocazâde 1325: 92), *Safa'ihu'n-Neva'ih fi't-Tevhid* (Bağdatlı 1951: I/150), *El-Fesayih fi-Tercemeti'l-Levayih* (Bursalı 1333: I/95), *El-Fesayih fi't-Tevhid* (Bursalı 1318: 12) olarak da geçer.

Bu eser, Bursalı Mehmet Tahir'in *Meşayih-i Osmaniyyeden Sekiz Zatin Teracim-i Ahvali'*nde manzum veya mensur olduğu belirtilmeden *El-Fesayih fi't-Teohid* adıyla kaydedilmiş, yine aynı yazarın *Osmanlı Müellifleri* isimli eserinde *El-Fesayih fi-Tercemeti'l-Levayih* başlığıyla manzum eserler arasına alınmıştır. Kâtip Çelebi ve Hocazâde Hilmi *Es-Safayihu fi't-Teohid* adıyla, Bağdatlı İsmail Paşa ise *Safa'ihu'n-Neva'ihî fi't-Teohid* adıyla manzum veya mensur olduğuna dair bir görüş belirtmeden zikretmişlerdir. Eser manzum değil mensurdur.

6. *Şerh-i Gazeliyyat-ı Sultân Murad-ı Salis*: Sultan III. Murad'ın (953/1546-1003/1595) Farsça bazı gazellerinin şerhidir.
7. *Nakdü'l-Hatır*: Musa Peygamber ile Hızır'ın, Kehf suresinde geçen kıssasının tasavvufî açıdan tefsiridir. Eserde, mevzu ile alakalı beyit, mesnevi ve rubailer de bulunmaktadır. Bu eserin adı kaynaklarda *Kıssa-i Musa ve Hızır* olarak da geçmektedir (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Hocazâde 1325: 92; Bağdatlı 1951: I/150).
8. *Şerh-i Terceme-i Ecvibe Ali bin Ebî Talib li-Es'ileti Kümeyl bin Ziyad*: Bu eser Mahmud bin Ali bin el-Kâşî'nin (?-735/1335) *Şerhu Su'ali Kümeyl bin Ziyad* isimli iki yapraklık Arapça eserinin genişletilmiş tercümesidir. Da'leb-i Yemanî ile Kümeyl bin Ziyad'ın sorularına Hz. Ali'nin tasavvufî ve kelimâî açılardan verdiği cevaplardan oluşan kısa bir eserdir (Akkaya 2003b: 27-1/47-58). Kaynaklarda *Şerh-i Kelimat-ı Kümeyl bin Ziyad* adıyla da anılmaktadır (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Gölpınarlı 1979: XI/423).

9. *Dairetü'l-Usul*: İlm-i usule dair bir eserdir. Şemseddin Sivasî ilm-i usul konusunda bir eser yazdığını bizzat kendisi haber vermektedir (Şemseddin Sivasî, 1278: 163). Bu adla bir eser kaynaklarda da zikredilmektedir. Günümüze kadar bu eserin yazma nüshası tespit edilememiştir.
10. *Abdülvehhab-ı Gazi Menakıbı*: Şemseddin Sivasî'nin *Abdülvehhab-ı Gazi Menakıbı* adıyla iki varaklık Türkçe mensur bir risalesi Prof. Dr. Âlim Yıldız tarafından yayınlanmıştır (Yıldız 2013: 5-10). Bu küçük risalede Sivasî'nin manevi bekçisi olarak kabul edilen ve Hz. Muhammed'in sancaktarı olduğuna inanılan Abdülvehhab Gazî'nin menkıbesi anlatılmaktadır.

Arapça eserleri şunlardır:

1. *Hallü Ma'akıdî'l-Kava'id*: İbn Hişam'ın (?-762/1360) Arapça nahiv (sentaks) kaidelerine dair *Kava'idü'l-İ'rab* isimli eserinin şerhidir.
2. *Zübdetü'l-Esrar fi-Şerhi Muhtasarî'l-Menar*: Nesefî'nin (?-710/1310) usul-i fıkha dair *Menarü'l-Envar* isimli eserinin Halebî (?-956/1549) tarafından *Muhtasarü'l-Menar* adıyla yapılan muhtasarına yazılmış bir şerhtir.

Kaynaklarda Şemseddin Sivasî'nin manzum eserleri arasında zikredilen *Terceme-i İlahi-name-i Şeyh Attar*, *Terceme-i Mantiku't-Tayr-i Şeyh Attar* adları ile geçen eserler (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Hocaşâde 1325: 92; Bağdatlı 1951: I/150; Gölpınarlı 1979: XI/423) ayrı ayrı eserler olmayıp

Feridüddin Attar'ın *İlahi-name*'sinin manzum serbest tercümesi olan *İbret-nüma* isimli eserin farklı farklı adlandırılmasıdır. Yine yukarıdaki kaynaklarda Şemseddin Sivasî'ye izafeten *Terceme-i Pend-name-i Şeyh Attar* isimli tercüme bir eser daha zikredilmektedir. Bu eser de Feridüddin Attar'ın *Pend-name* isimli eserinin manzum tercümesi değil Şemseddin Sivasî'nin *Pend-name* adlı telif eseri olmalıdır. Yine Bursalı Mehmet Tahir'in *Mir'atü'l-Eşvak* adıyla manzum olarak kabul ettiği eser (Bursalı 1333: I/95) aslında *Mir'atü'l-Ahlak*'ın yanlış adlandırılması ile ortaya çıkmış bir eserdir. Bağdatlı İsmail Paşa, *Risaletü't-Te'vil* adıyla manzum mensur karışık olarak kaleme alınmış bir eserini daha zikretmektedir (Bağdatlı 1951: I/150). Günümüze kadar kütüphanelerde Şemseddin Sivasî'ye ait bu adla bir eser görülmemiştir. Şemseddin Sivasî'nin yukarıda zikredilen mensur eserlerine ilaveten kaynaklarda şu eserler de zikredilmektedir: *Cilau Uyuni'l-Ara'isi'l-Muhaddara* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Bağdatlı 1951: I/150), *İlcamü'n-Nüfus* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Gölpinarlı 1979: XI/423), *Letaifü'l-Ayat ve Nükuşu'l-Beyyinat* (Bursalı 1318: 12; 1333: I/95; Bağdatlı 1951: I/150), *Meclis* (Bursalı 1333: I/95), *Dürerü'l-Akaid* (Gölpinarlı 1979: XI/423), *Esrar-name Şerhi* (Uzunçarşılı 1983: III-I/114). Bu eserlerden *Dürerü'l-Akaid* Şemseddin Sivasî'ye değil, yeğeni Abdülmecid Sivasî'ye (971/1563-1049/1639) aittir (Gündoğdu 2000: 222). Diğerlerinin yazma nüshaları günümüze kadar kütüphanelerde tespit edilememiştir.*

* Şemseddin Sivasî'nin hayatı Prof. Dr. Hüseyin Akkaya tarafından hazırlanmıştır.

Heşt Bihişt

Dinî ve ahlakî bir mesnevî olan Heşt Bihişt, aruzun *Feilâtün Mefâilün Feilün* kalıbıyla kaleme alınmıştır.

Sekiz Cennet anlamına gelen Heşt Bihişt, Sultan III. Murad (ö. 1595) döneminde kaleme alınmıştır. Eser klasik tertibe uyularak tevhidle başlamakta, münâcaat ve na'tla devam etmektedir. Ashâb ve Hulefâ-i râşidîn'e de methiyeler vardır. Bundan sonra devrin pâdişâhı III. Murad ile vezir Osman Paşa'ya medhiye yer almaktadır.

2800 beyitten oluşan ve 1584 yılında Sivas'ta kaleme alınan bu eser Şemseddin Sivasî'nin altıncı eseridir. Eserin çeşitli kütüphanelerde görebildiğimiz kadarıyla üç ayrı yazma nüshası bulunmaktadır².

Makam adı verilen dört bölümden oluşan eserin her bölümü de ravza diye adlandırılan ikişer kısımdan meydana gelmektedir. Birinci makâm âdalet sahibi yöneticiler, ikinci makâm ilmi ile âmil olan âlimler, üçüncü makâm cömert zenginler ve dördüncü makâm ise fakirlere ayrılmıştır. Her bölümde anlatılan konuyla ilgili olarak çok sayıda hikâyeye yer verilmiştir. Bölümlerde çok sayıda mü-

² İki nüsha karşılaştırılmak suretiyle eserle ilgili bir yüksek lisans çalışması yapılmıştır. Bk. Buluz, Nermin: *Şemseddin Sivasî'nin Heşt-Bihişt Mesnevisi (İnceleme-Karşılaştırmalı Metin)*, CÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sivas 1997. Hazırladığımız bu metin, Süleymaniye Kütüphanesindeki (H. Şemsi-F. Güneren Blm. No: 20) üçüncü nüsha esas alınarak, yapılan tezle karşılaştırılmak suretiyle oluşturulmuştur.

nâcât da bulunmakta ayrıca yine anlatılan konuyla ilgili ayet ve hadis metinleri de yer almaktadır.

Kitabın yazılış amacı ve metodu *Takrîb* kısmında ele alınmıştır. Bölümün başında kendi nefesine seslenen Şemsî, bir bey olup adaleti bina edemeyeceğini ya da bir efendi olup cömertçe infak edemeyeceğini; elinde ilim ve marifet hazinesinden başka hiçbir şeyi olmadığını söyler. Bu hazineneyi de emek ve zaman harçayarak bir kitaba dönüştürmesi gerektiğini, insanlara bu yolla faydalı olabileceğini ifade ederek kitabı yazış gayesini ortaya koyar. Sivasî, eserini dört makama ayırmasının nedenini de şu beyitlerle açıklar;

*Yâni kıldı esâs-ı dünyâyı
İşbu dört üzre anla fehvâyı*

*Evvelidir adâlet-i sultân
Hak muîn ola bu işe her ân*

*Ulemâ ilmidir ikincisi
Ki bulardır bekâ ekincisi*

*Hem üçüncüsü onun oldu sehâ
Dahi dördüncü dâvet-i sulehâ*

*Olduğunca bu çâr- çeyiz mevcûd
Ömr-i dünyâ gibi olur memdûd*

Dünyanın bu dört kavram üzere kaim olduğunu ifade eden Şemsî, *Heşt Bihîşt*'i de dört makama ayırır ve her ma-

kamda bir kavramı zıddı ile birlikte birer ravzada anlatır. Böylece *Heşt Bihişt*; Adalet ve Zulüm, İlim ve Kötü İlim Adamları (Cehalet), Cömertlik ve Cimrilik, Fakirlere Övgü ve Fakirlere Yergi konularının işlendiği sekiz kısımdan müteşekkil bir eser olarak karşımıza çıkar. Burada, tasavvufta ve özellikle Mevlana'nın eserlerinde sıklıkla karşımıza çıkan zıtlıkların birliği-her şeyin zıddı ile var olması- ilkesi de görülür. Kâinat nasıl ki zıtlıkların birbirini ortaya çıkarmasıyla kaim olmuşsa, Şemseddin Sivasî de eserini bu durum üzerine bina etmiştir.

Birinci Makam'ın ilk Ravza'sı adaleti ele almaktadır. "Adl odur râh-ı Hakk'a gitmektir/Her ne kim der Hak onu etmektir" beytiyle başlayan bu bölümde adalet üzerinde durulur, adalet ve adaletli kişinin nitelikleri tarif edilir.

Adl odur şer'a hâdim olmaktır

Onu icrâda 'âzim olmaktır.

Yâni mîzân-ı şer'e uya amel

Vermeye râh-ı murtazâyâ halel

Hız. Musa, Nuşirevan ve Sultan Mahmud'la ilgili üç hikâyeye yer verilen bu kısımda hikâyeye aralarında münacat türünde iki şiire yer verilmiştir. Şemsî, Kur'an, Hadis ve tasavvufa olan vukûfiyetini burada da göstermiş, şiirlerinde ayet ve hadislerle iktibasta bulunmuş, tasavvuf düşüncesini mısra aralarına ustaca yerleştirmiştir.

İkinci Ravza'da zulüm kavramı üzerinde durulur. "Zulm odur ki yerinde olmaya iş/Bile onu ganî vü ger dervîş" beytiyle zulmün tarifi yapılarak başlanan bu kı-

sımda dünya bir hamama benzetilmiştir. Yöneticileri natıra benzetilen bu dünya hamamının tellekları, önlerine gelen insanları manevi kirlerden arındıran şeyh ve âlimlerdir. Bu kısımda dört hikâyeye yer verilmiştir. Bu hikâyelerden ilki zalim bir şahı anlatmaktadır. Nişabur emiri İbni İlyas'la ilgili diğer bir hikâye ile Enûşirvan'la alakalı iki hikâyeye yer verilmiştir. Hikâyelerden alınması gereken dersler açıklandıktan sonra çeşitli nasihatlerde bulunmaktadır.

İkinci Makam'ın konusu "İlim ve Alimler" dir. Âlim-i Mutlak, Allah'ın sıfatıdır. O'nun ilmi; zâtı gibi ezeli ve ebedidir, her şeyi kuşatır. O, ilmiyle her şeyi yaratmış ve nizam vermiştir. Hz. Adem'i yaratan ve ondan da tüm insanlığı türeten O'dur. İnsan, yeryüzünde Allah'ın halifesidir. Onu bu yüce makama çıkaran da Allah tarafından kendisine verilen ilimdir. İlim, aynı zamanda insanı Allah'a yaklaştıran bir araçtır:

Mazhar-ı lutf-ı rahmet oldu o şâh

Mefhar-ı sadr-ı safvet oldu o şâh

İlim ile oldu imtiyâzı onun

İlim ile oldu hem niyâzı onun

İyi ve kötü vasıflı ilim adamları ile şeyhleri ele alan Şemseddin Sivâsî âlimleri; iyi (Rabbânî) ve kötü âlimler olmak üzere iki kısma ayırır. İskender'in âb-ı hayatı araması, âlim ve abid arasındaki farkı gösteren iki hikâyeden sonra dilbilimci ile derviş hikâyesi anlatılır. İkinci Ravza'da kötü ilim adamları ve kötü şeyhlere değinilmek-

tedir. İlim ehli gibi görünüp, sırrına vakıf olamadıkları bilgi ile kese doldurma, mide şişirme uğraşısı içinde dîn-i İslâm'a nice zararlar veren ve her ne hikmetse halkın çoğundan da saygı gören bu güruhu eleştirir. Burada sarhoş ile köpeğin hikâyesine yer verilmiştir.

Üçüncü Makam cömertlik ve cimriliğe tahsis edilmiştir. Şemsî mal ve mülkü Hakk'a yakınlaşma vesilesi olarak görür. Gâh muhtaçlara vererek gâh sıla-i rahim için harçarak yahut komşuya ikramda bulunarak veyahut akrabasının faydasına harçarak kişi malını ukbâya yücelme vasıtası olarak kullanmalıdır.

Cömertlikle ilgili bir ayet ve bir hadislere yer veren şair, Birinci Ravza'da üç hikâye anlatmaktadır. Cimri bir zengin hikâyesinden sonra Hz. İbrahim ve Hızır ile dilenci hikâyesine de yer verir. Bu hikâyelerde dünya malının aldatıcılığı, zenginlik ile fakirliğin faniliği ve aslolanın kanaat ve malı hayra harcamak olduğunu vurgular. Kişi dünya malı ile sekran olmamalı; zenginken cömert, yoksulken kanaatkâr olmalıdır. Yüce Allah, zenginliği dilediğine verir ve dilediğinden alır. Her şey kaf ile nun arasında cereyan ederken insan hem varlıkta hem yoklukta Rabbine ulaşmanın yollarını aramalıdır.

İkinci Ravza'da cimrilik ve cimrilere yergi üzerinde durularak, dünya zenci bir köleye benzetilmiştir. Bu kısımda Hz. İsa ve Salebe'ye ait iki hikâye anlatılmaktadır.

Dördüncü Makam fakirliğe ayrılmıştır. İlk ravzada övgüye layık olan fakirler, ikinci ravzada ise eleştirilmesi gereken fakirler konu edilmektedir.

Birinci ravzada Allah'ın verdiği rızka razı olma ve ona teslim olma konularını işleyen Şemsî, asıl fakirliğin mal-mülk yokluğu değil; hırs ve tamahla daha fazla beklenti içinde kalmak ve doymamak olduğunu söyler.

Fukarâ ol değil ki mâlî yok

Hırs ile züill ile suâli çok

İnsanoğlu, dünyaya muhtaç olarak gelir. Henüz küçük bir bebek iken beklentileri yemek, uyku ve altının kuru olmasından ibaretken büyüdükçe ihtiyaçları da büyür. Bununla birlikte manevi ihtiyaçlar da hâsıl olur. Kimi tamahkâr olurken kimi kanaatkâr olur, kimi nefesine kul olurken kimi Mevlâ'ya kul olur, kimi zevk uğruna ömrü harcarken kimi Rabb için ömrünü sunar. Tüm bunlarla birlikte, insanların, beklentileri için yöneldikleri kapılar da çeşitlidir; alın teri yahut haram lokma, emek yahut kolaycılık, üretkenlik yahut tüketim, rızık için Allah'a kul olmak yahut kula kulluk...

Kanaat sahibi fakirlere övgüler ve tamah ile her dem muhtaç olanlara yergilerden sonra Şemsî, gerçek fakirlere nasıl davranılması gerektiğiyle ilgili nasihatler verir.

Her kaçan göresin fakîr ü hakîr

Etmegil sakın onu hiç tahkir

Her kimi görsen ona deme kem

Derde uğrayıp isteme em sen

Anlatılan konuyla ilgili birimci kısımda üç, ikinci kısımda iki hikâye anlatılmaktadır.

Hâtimetü'l-kitâb kısmında, kitabı tamamlamasından dolayı Allah'a hamd eden şair, eserin adını ve bu eserin Sivas'ta yazıldığını ifade ederek Sivas halkına da dualarda bulunur.

*Çün dokuz yüz sekiz dahi doksan
Olmuş idi beyâzıma hüsbân*

*Aşr-i âhirde idi şehri sıyâm
Kadre erdi kitâb-ı misk-i hitâm*

beyitleriyle eserin hicri 998 yılının Ramazan ayının son on günü içerisinde tamamladığını söyleyerek eserine son verir. Bu tarih Temmuz 1590'a tekabül etmektedir.

HEŞT BIHIŞT (METİN)

Bismillahirrahmânirrahîm

Allah adını mübtedâ eyle
Haberî ref' edip edâ eyle

Elifin gör ki nice yektâdır
Remz-i vahdette sana üstâtır

Lâm-ı lutf ile heybet-i hâyı
Havf-ı ümmîde saldı ârâyı

Şeddesi şâne-i hidâyettir
Feth-i muğlaklara delâlettir

Bî-nukât olması delâlet eder
Ki sivâ noktasıyla bula keder

Yâni konmaya diline ağyâr
Çehre-i kalbe yaraşır mı gubâr

Zâtın ismi budur ki câmi'dir
Cümle eşyâda nûru lâmi'dir

Câna kuvvet verir cenâna cilâ
Sadra safvet budur nüfûsa vülâ

Ehl-i îmâna niçin olmaya âr
Bunu terk edip ola gayr ile yâr

Dil dedikçe hulûs ile Allâh
Arş-ı âzam hırâm eder nâgâh

Ref' olaldan bu künbed-i hadrâ
Bast olalı bu türbet-i gabrâ

Dil dehân içre olalı gûyâ
Demedi bir bunun gibi zîbâ

Çün okudun bu hayrül'l-esmâyı
Gel talep eylegil müsemmâyı

Oldurur evvel ü odur âhir
Oldurur bâtın u odur zâhir

Evvel oldur velî bidâyet yok
Âhir oldur ona nihâyet yok

Zâhir oldur velî bu göz görmez
Bâtın oldur ona bu akl ermez

İsm-i bisyâr zâtı vâhittir
Kesreti vahdetine şâhittir

Sun'ı zâhirdürür nihân olmaz
Zâtı mahfîdürür ayân olmaz

Cümle şeyde zuhûr eden hâlât
Ona mensûb olur deme heyhât

Kıldı ekvânı fi'line perde
Sen onu ondan anla her yerde

Fi'li evsâfına hicâb oldu
Vasfı hem zâtına nikâb oldu

Bunca hüccâb ile bu mü'min kul
Nice bulsun harîm-i zâtına yol

Lîk bir kula gel dese Tevvâb
Rehnümâsı olur onun hüccâb

Cümle şeyde onu Şühûd eyler
Anlayıp Hâlık'ın sücûd eyler

Her ne derse hemen odur mezkûr
Neyi öĝse hemen odur meşkûr

Neye dönse yönü odur Kible
Neyi bûs etse onadır kuble

Bu beşâret ile olur agâh
Nakd-i vakt olur ona vechu'llâh

Mâsivâdan o dem eder ârı
Gülü temîz eder sürüp hârı

Şey-i hâlikden ol olup bîzâr
Vech-i ebkâ ile eder bâzâr

Hamd ona lutfu bî-bahâne eder
Yoksa kul cünbüşü bahâne eder

Bî-garezdir Hudâ atâsında
Gâh erer lutfu kul hatâsında

Der-Tevhîd-i Ef'âl

Bü'l-aceb kârhânedir âlem
Geldi bu sahâya benî-âdem

Birisi birine değil hem-vâr
Kimi fî-dalâl ü kimi jengâr

Her birin bir işe komuş Bârî
Onun ile geçer onun kârı

Kimisi râh-ı Hakk'a sâliktir
Zabt-ı emmâresine mâliktir

Tevsen-i nefsinî esîr etmiş
Aklını mısırına emîr etmiş

Şöyle lezzet duyup ibâdetten
Destini hoş yumuş batâletten

Geceler tâ seher gözün yummaz
Türlü tâatler eyler usanmaz

Gâh duâ eder ol gâh istiğfâr
Ona lebbeyk eder o dem Gaffâr

Ber-devâm ol Hudâ'yı zâkirdir
Hakkı bilip atâya şâkirdir

Kimisi nefsine esîr olmuş
Zu'm eder halka ol emîr olmuş

şöyle gâfildürür Hudâ bilmez
Kuvvetine bakar 'atâ bilmez

Hamr-ı dünyâ ile olup mahmûr
Lezzet-i fânîye kılıp magrûr

Hırs-ı dâne unutturup dâmı
Zehrini bilmeyip iğer câmı

Cüz'i borç olduğunu fehm etmez
Ömrü gitmektedir ona yetmez

Oluben esb-i nefsine râkib
Tîh-i ârzûda saydına râgib

şehvetin taziyâne etmiş ol
Ha çarpar sağ u sol gözetmez yol

Bilmez âhir ki düşüser câha
Bî-mahal yalvarısar Allah'a

Kimi aşk-ı Hudâ ile sermest
Murg-ı cân zülfü ağına peyvest

Ona her zerre Tûr-ı Musâ'dır
Erinî enzur demek temennâdır

Gizli şahlar bulardürür el-Hak
Ma'ni topun bular kapar ancak

Kimi handân bunun güler kah kah
Girye-i âhirini lâ-yefkah

Mevtini eylemiş ferâmuş ol
Küllü men fân'ı etmemiş gûş ol

Ne ziyânın bilip ne hod sûdu
Verdi mevhûme nakd-i mevcûdu

Kimi giryân-ı hümûma müstağrak
Bahr-ı gam içre şöyle olmuş gark

Mûr u zenbûr-ı gam üşüp başına
Zehr-i kâtil katıp bu çarh aşına

Sâha-ı şadumânede mesdûd
Eşk-i cârî vü nâlesi memdûd

Kimi bîmâr u pür-belâ olmuş
Dâr-ı mihnette mübtelâ olmuş

Meyve-i şâh-ı unsuru ayva
Sebze-i bâğ-ı varlığı veylâ

Mezra-ı ömrüne 'inâ tohmun
Çarh ekincisi eylemiş tahmîn

Hâsılı renc ü vâsılı mihnet
Mahzen-i sadrı vâdi-i hayret

Kimi sıhhatte söyle râ-nâdır
İzzet ü devlet ecre vâlâdır

Vermiş ona Hudâ murat atın
Hoş sürer dünyâda murâdâtın

İzhebû tayyibâtühüm fi'l-hâl
Bilmez âhirde nolusar ahvâl

Kimi gurbette olmuş âvâre
Derbeder şöyle düşmüş efkâra

Âşinâsı cihânda gurbettir
Zâd-ı râhı nevâl-i kürbettir

Çarh ayırmış nigâr u yârinden
Onu dûr eylemiş diyârından

Kimisi ac u yiyecek bulmaz
Cismi üryân ü giyecek bulmaz

Şemsi gökte göre sanır ol nân
Rızkuküm fi's-semâ verir îkân

Harman-ı arza göz diker her dem
Kim vere hâsılın yiye isem

Kimisi hâcedir giyer dîbâ
Şâd u hurrem olup yürür zîbâ

Şol basal gibi kat kat atlasın
Soyucak bile acısın yasın

Hâcelik ancak ol sanır mâli
Mevte erdikte biliser hâli

Kimine vermedi yatacak câ
Tâ meğer kabr ola ona mesvâ

Kimine şark u garbı mülk etti
Peyker-i cismin onda fülk etti

Her dem açar hevesten ol yelken
Sürer onu kader yeli ahsen

Bilmez onu ki âhiri ol er
Kangı limana salısar lenger

Mâ-hasal bunca bu görünen hâl
Hep onun sun'udur yürü kes kâl

Zerre zulmetmez işi hikmettir
Nûr-ı Hak ile bak ki ibrettir

Der-mahaldir işi gümânı ko
Sû-i zannı bırak sen onu ko

Oku Kur'ân'ı bulasın ünsü
Lebegû âyetinden al dersi

Gerçi lâzım degil ona aslah
Ayn-ı hikmetdir işi ey eflah

Teşbîh-i Dünyâ Be-Nat'-ı Şatranc

Nat'-ı şatranca benzedi bu edîm
Geldi kondu buna bu halk-ı dilim

Biri şehdir sa'âdet ü iclâl
Ona yâr ola devlet ü ikbâl

Kutb-ı vakttir ki merkezi bekler
Mahzarında gazâ eder beyler

Kubbedir sâyesi onun halka
Avn-i Hak ola havline halka

Kimi fil gibi pür-mehâbettir
Kimse durmaz önüne âfettir

Terk edip öz murâdını ol mert
Hizmet-i şehre oldu hoş mert

Görse mer'âda yâr u ger agyâr
Nîş-i hortum ile olur âzâr

Olduğunca bulur bu dîne husûn
Pes bu arsa bulur söz olmasın

Kimi ferzîn gibidürür meymûn
Tal'ati hûb u sûreti mevzûn

İlm-i hikmetle hoş müzeyyendir
Her taraf seyri var mütefennindir

Zâhir ü bâtnı onun ma'mûr
Kurbet-i şahtan olmasın ol dûr

Mahz hayrdır vücûdu der-âfâk
Sen nighbân ol ona ey Hâllâk

Kimi esb gibi çâpük ü çâlâk
Her taraf seyri var eder idrâk

Ger kovar olsa kimse kurtulmaz
Ger firâr etse dahi erilmaz

Çün bular işinde fâiktir
Bu hünerler gazâda lâyıktır

Kimi ruh gibidir salâbette
Sayd-ı işkâr eder mehabette

Sâfi dildir gider yolun doğru
Gelemez râhına onun uğru

Nîş-i şâhından anlayan rehber
Ferhebû âyetin okur ezber

Bu kerâmet değil midir ona
Nereyi görse basar onda pâ

Kimi beydak gibi belâkeştir
İşleri dâimâ keşâkeştir

Pîşe-verdir bularda dünyâda
Hizmete kondu sanma âzâde

Hâs u âma bular da nâfi'dir
Bir kuru âferîne kâni'dir

Ger işin başa iletir miskîn
Rûzigârıyla olusar ferzin

İşbu nat' üzre bunca bu eşhâs
Her biri bir işe oluptur hâs

Tarh eden bu bisât u esbâbı
Böyle lâyük görüp açar bâbı

Tâ ki her kimse öz yolunca gide
Onu Hallâk'ına vesîle ede

Gerçi bunlardan iş zuhûr eyler
Ne denildiyse ol sudûr eyler

Lîk birdir bu cümlede fâ'il
Nûr-ı vahdetle bak eyâ gâfil

Bu mezâhirde budur zâhir
Oku *fevka 'ibâdihî kâhir*

Bu bisât üzre iş göreler bul
Sûfî sen işle ona nâzır ol

Fi-Münâcât-ı Kâdiye'l-Hâcât

Ey 'atâ bahş u zü'n-nevâillâh
Vey hatâ-pûş-ı zü'l-cemâillâh

Bahr-ı cûdun dolu iken mevvâc
Sâhilinde duran kalır mı aç

Gerçi bende hatâ vü zillet çok
Lîk eltâfına nihâyet yok

Mücrim isem nola adın Gaffâr
Müznib isem ne gam ki sen Settâr

Bî-garez bahşışinden et cûdu
Yolum aç sana doğru ey Hâdî

Dilimin ukdesin gider benden
Dileye yâ Ganî seni senden

Eylesem dergâhına arz-ı hâl
Beni reddetme yâ Hafiyye'l-hâl

Mûr u mâra murâdını veren
Herkesi matlabına irgüren

Beni al benliğimden âzâd et
Seni ver senliğinle dilşâd et

Müflis ü bî-nevâ kulun Bârî
Geldi dergâhına eder zârı

Yokluktur Cenâbına rûşen
Beni yoklukta koma yâ Rab sen

Harman-ı ömrüm aradım kendim
Bulmadım bir sana yarar gendüm

Mahzen-i kalbi eyledim teftîş
Bulmadım bir yüze güler endîş

Sadef-i tende bulmadım bir dür
Bulunan dahi mühre-i hardır

Bu zebânımda bulmadım bir harf
Ki ümîdimle tutam ana taraf

Ömrüm encâma erdi destim boş
Her sıradan kusûrum ettim gûş

Dilerim yâ muhavvile'l-ahvâl
Beni âhirde eylegil hoş-hâl

Dilimi gayrı sözden lâle eyle
Zikrini rûz kıl zülâl eyle

Kalbimi fikrin ile eyle hâs
Koma vesvâs ile onu is pas

Beytini verme gûl-i iblîse
Görme lâyıık onu o telbîse

Dîdemi lâyıık eyle dîdâra
Dahi açtırma hâr-ı agyâra

Sînemi eyle mahzen-i esrâr
Nice bir tırmalar onu her hâr

Uzvumu hizmetinde meşgûl et
Tâatin zimmetime mahsûl et

Beni gönderme bâb-ı agyâra
Bana yol verme râh-ı deyyâra

Ger çalarsam kapın çalam yâ Râb
Ger kaçarsam sana kaçam yâ Rab

Beni gayrıya kılmagıl muhtâc
Ger ölürsem kapında ölem aç

Kapının sâilidürür şahlar
Hûşe-çînindir onda her mehler

Lütfuna çünkü eyledin mu'tâd
Salma gayrı yere beni ey Hâd

Beni nâ-cins ile karîn etme
Unsünü rûzî kıl hazîn etme

Beni muhlisler ile hemrâz et
Beni âşıklar ile demsâz et

Beni fakr ehli ile kıl mahbûs
Beni zâkirler ile kıl mahrûs

Beni dûr eyle mürde dillerden
şışemi sakla taş gönüllerden

Subh u şâm celîsim ahyâr et
Leyl ü rûzum enîsim ebrâr et

Her kaçan rıhlete olur destûr
Kalbimi şevkin ile kıl mesrûr

Ruhûmu tâlib-i likâ eyle
Aklımı lâyıık-ı bekâ eyle

Hoş refîk eyle bana îmânı
Sakla dest-i harâmîden onu

Tende oldukça nâtüvân cânım
Mahzen-i sînede kıl îmânım

Her kaçan uça yuvadan nâgâh
Diyeler ona fî-emânillâh

Beyt-i vahşette ger olam makbûr
Koma zulmette yâ Rab irgür nûr

Münkirînin su'âlin âsân et
Yine sen ver cevâbın ihsân et

Yevm-i arza kaçan olam hâzır
Ey kamu hâlîme olan nâzır

Şemsî'yi koma hâl-i hayrette
Tut elini o dem mahâfette

Cümle mü'minler ile yâ Rahmân
Bizi cem eyle der-makâm-ı cinân

Arz edince cemâl-i bî-çûnu
Yine şad eylegil bu mahzûnu

Çünkü imânım erdi îkâna
Gaybımı mübeddel eylegil 'ayna

Tâ-ebed lütfuna olam mazhar
Cümle ahbâb ile o dem yekser

Fî-Medhi'n-Nebî (as)

Ey nübüvvet berâtına ünvan
Vey risâlet serîrine sultân

Kışver-i ilm ü hikmete vâlî
Sadır-ı eyvân-ı rütbede âlî

Bezm-i cûdunda bu nücûmdan câm
Nüh-tabakadır felek verir kâm

Mâh u meh bu iki sulagındır
Cebrâil hazrete ulağındır

Kadrine arş u kürsî bir pâye
Pâyin irgürdü kadrin a'lâya

Âsitânında şems-i âlem-tâb
Bir kalaylıca mihdürür deryâb

Nakd ü vaktinde bu kamer el-hak
Bir müzahrefçe akçedir ancak

Çün felek aşk-ı birle oldu var
Üstüne çarh vurup olur devvâr

Cûdu senden alıpdürür deryâ
Dür saçarsa nola yolunda şehâ

Çünkü duydu keff-i kifâyetten
Keffini yüze tuttu hacletten

Çeşmine kuhl için sabâ tarrâr
İzinin tozunu kapar her bâr

Na'tını ra'ddan istimâ' eyler
Gird-bâd oluben semâ' eyler

Bûyı senden alır benefşe vü gül
Aceb olmaya inlese bülbül

Rengi la'linden aldı çün ol pâk
Kızarıp hacletden oldu çâk

Mislini kimse görmedi deyyâr
Meğer ahvel diye nazîrin var

Bir sadeftir cihân ü sen dürrü
Dürr-i yetîm olsa âlîdir kadri

Dâvete çünkü eyledin imlâ
Şâhidin oldu sâmit ü 'acmâ

Dâvetin icâbeten bir seng
Yuvalandı yolunda bir ferseng

Emrine imtisâl edip eşcâr
Gönüllerin kırdı geldi âşık-vâr

Bî-zebân nutka geldiler nâ-gâh
Dediler lâ ilâhe illallâh

Bî-ser iken sana uyan efkar
Âleme server oldu sertâser

Hâmiliyken mahâfil aradır
Sîtının hatvesi Buhârâdır

Serverim deyi baş çeken fâcir
Kesr olup bî-ser oldular âhir

Tâcını rûzgâr edip târrâc
Bâc ile geldi başta yalın aç

Gün gibi âleme olurken fâş
Aceb olmaya görmese huffâş

Kubbe-i dîne sen vurdun bünyâd
Eyledin penç rükn ile âbâd

Ona kandîl vâcib ü sünnet
Tavr-ı ahsende gösterip hey'et

Nakl u müstehsenâtle tezyîn
Eyledin rûşen oldı emr-i dîn

Ka'be-i şerî' atı edip mefrû'
Harem-i hürmetin kılıp matbû'

Tîg-i kahrın şekâ muğaylânın
Giderip yoldan etti a'lânı

Himmet ihrâmını giyen ârif
Ona lebbeyk ile olur tâif

Yâdın ile düzeldi bu eflâk
Sana dikildi hil'at-i levlâk

Kum fe-enzir berâtına mazmûn
*Festakim*dir kitâbına meknûn

Sîneni şerh eder *elem neşrah*
Kim ki bu remzi fehmeder *yefrah*

Ve'd-duhâ vechini eder tefsîr
Dahi *ve'l-leyl* zülfünü ta'bîr

Sevfe yu'tike hoş beşârettir
Hem *fe-terdâ* aceb işârettir

Dedi *haddis* der-âhir-i sûre
Tâ ki irgüre ümmetin sûra

Çünkü Hak ola zâtını sânî
Nice Yûsuf ola sana sânî

Şemsî kim ola ya bu esnâda
Ki seni yâd ede ol üftâde

Kilk-i şevk ile lâkin ol miskîn
Safha-ı sadrın eyledi miskîn

Serverâ bu hatâmı tut ma'zûr
Kalem-i afvın ile kıl mebrûr

Kapına geldi işte yalın aç
Kande varsın bu bî-nevâ muhtâc

Senden ümmîdini kesmez billâh
şâhidimdir bu sözde 'ilmu'llâh

Der-Medâyah-i Âl ü Ashâb

Şol tehâyâ ki müntehâlardır
Şol hedâyâ ki pür-bahâlardır

Şol medâyih ki elif-i ahyâr
Şevk ile ettiler onu tekrâr

Şol cevâhir ki dürr-i efkârdır
Şol zevâhir ki zuhr-ı ezkârdır

Cümlesi sahb u âle lâyıktır
Kim olar efdal halâyıktır

Âsumân-ı saâdetin necmi
Cümle-i dev-sîretin zahmı

Nahle-i bâğ-ı millete esmâr
Zümre-i şâh-ı ümmete ezhâr

Ravza-ı millete olup vâlî
Hitta-ı dîne oldular hâmî

Himmet esbine bindiler çâlâk
Maksada sürdüler onu bî-pâk

Der-Medh-i Ebûbekr es-Sıddık (ra)

Hâssa ol server-i serîr-i dîn
Bihterîni gürûh-ı sahb-ı güzîn

Âsuman-ı sadâkatin mihri
Sadef-i safvetin odur dürrü

Yâr-ı gâr-ı Rasûl-i Rabb-i latîf
Sâniyi'sneynle bulan teşrîf

Kadem-i sıdkı evvel ol bastı
Kavs-ı îmânı arşa ol astı

Sâbık oldu kamu umûrunda
Her işi görmüş idi yerinde

Çünkü bastı hilâfete ol pâ
Bey'ata el uzattılar cemmâ

Yoktur onun hilâfetinde hilâf
Herzedir ger dediye Şî hilâf

Der-Medh-i Ömerü'l-Fârûk (ra)

Geldi Ömer ikinci merdâne
Dikti âyât-ı adli meydâna

Dürre-i dâdı destine muhkem
Tutup etti siyâseti bî-kem

Had vurup oğlunu şehît etti
Var oğul Rabbine de-gil dedi

Feleğ-i adlin ol-durur mâhı
Arsa-ı dâdın ol-durur mâhı

Kûh-ı elvend idi salâbette
Şîr-i şerze idi mehâbette

Bir idi Hak işinde mîr ü gedâ
Bî-mehâfet ederdi Hakk'ı edâ

Onu uykuda görse ger küffâr
Zehresi-fâr olup olurdu hâr

Der-Medh-i Osmân-ı Zi'n-Nûreyn (ra)

Sâlısen geldi hizmete Osmân
Onu sadra geçirdiler ihvân

Verdi İslâm'a bu dahi revnak
Tâze ahde eriştiler el-hak

Hıten-i şâh idi o zü'n-nûreyn
Hilm ile mâh idi o zü'n-nûreyn

Kızarırdı güneş hayâsından
Utanırdı melek likâsından

Aşr-ı Zilhicce'de idi sâim
Ona kast etti bir nice zâlim

Mushafın okur idi ol Sultân
Tattı şehd-i şehâdeti ol ân

Der-Medh-i Haydar-ı Kerrâr (ra)

Geldi dördüncü Haydar-ı Kerrâr
Bunun ile tamâm olur Çâryâr

Menba-ı ilm ü mahzen-i esrâr
Mâden-i hilm ü mecma-ı âsâr

Hıttâ-ı ilm ü hikmete vâî
Arsa-ı akl u fitnata 'âlî

Hel etâ şânına eder teşrîf
La fetâ vasfını ede târîf

Bîşe-i şer'-i Ahmed'in esedi
Sâlikân-ı tarîkatin senedi

Mâhi-i küfr ü hâmi-i millet
Zevc-i Zehrâ vü vâli-i ümmet

Hûşe-çînidir evliyâ cümle
Tûşe-gîridir esfiyâ cümle

Yâ İlâhî bi-hürmet-i hulefâ
Ki bulardır hüdât-ı râh-ı Hudâ

Bizi eylegil onlarla mahşûr
Âl ü ashâbtan eyleme mehcûr

Der-Medâyh-i Pâdişâh-ı İşlâmiyân Murâd Hân

Kilk-i tevfkile senâ-yı Hudâ
Safha-ı câna olmuştu edâ

Hâme-i şevkle nu'ût-ı Rasûl
Levha-ı sadra bulmuştu vüsûl

Vaktidir şimdi pâdişâha duâ
Eyleyim ki budur veliyy-i velâ

Dâl edem kaddimi duâsında
Tûtîyi lâl edem senâsında

Ravza-ı dîne çün odur hâmî
Her nice medh edem olur sâmî

Hâmi-i sünnet ol-durur şimdi
Mâhi-i bid'at ol-durur şimdi

Kible-i mü'minîne oldu hakem
Kâbe'ye taş atar bakan ona kem

Ravza-ı servere budur hâdim
Buna yâr olmayan ola nâdim

Kâbetullah'ta bunca sa'y ü safâ
Cebel-i mârifette dahi duâ

Beyt-i Makdis'te bunca arz niyâz
Sahratullah'ta kılınan bu namâz

Tûr-ı Sînâ'da vecd ile hâlât
Tavr-ı zîbâdaki olan tâ'at

Her cevâmi'de olunan bu sücûd
Hânkâhlarda vâridât-ı vücûd

Her medâristeki olan kelimât
Fıkh u tefsîr dahi ilm-i şettât

Taraf-ı âlemde gaziyâne fütûh
Ceyş-i a'dâya erişen bu cürûh

Ser-i minberde savt ile hutebâ
Şevk ile na't u bu senâ-yı Hudâ

Zevk-i vecd ü ferâg-ı kûşe-nişîn
Zikr ü tesbîh ü hâlet-i temkîn

Ol şahın yümn-i devletindendir
Dâd-ı Hak ile şevketindendir

Nat'-ı dünyâda işbu şâh-ı guzât
Râfizî şâhını hoş eyledi mat

Tîg-i tîzi zi-safha-ı eyyâm
Komaya nakş-ı Râfizîden nâm

Tıg-i kahrı verir liâma hasâr
Tıg-i mihri döker asîre yesâr

Asitânna baş koyan bî-ser
Server olup bulur seri efser

İnkıyâd etmeyen ferâsetine
Etini taam ediser itine

Serkeşânın serin alır teberi
Bırakır onda efser-i seri

Ulemâ zümresine münfiktir
Sulehâ fırkasına müşfiktir

Emr-i dîn buldu devr içre mezâd
Ayn-ı çarh görmedi bu resme murâd

Bahr-ı ifâna budurur sebbâh
Berr-i ihsâna budurur seyyâh

Lafz u battı mutâli'-i envâr
Nazm u nesri tavalî'-i esrâr

Cümle fenne vukûfu vâfidir
Kenz-i irfâna şerhi kâfidir

Çün senâsına yok onun encâm
Şemsiyâ eyle dâvetinde kıyâm

Ki duâdır imâd-ı arz u semâ
Budurur ger var ise zıll-i hü mâ

Sadef-i dâvete kim el erdire
Dürr-i ma'nî bulup safâya ere

Arş-ı âzâm olursa tâc-ı şehân
Dürretü't-tâcî dâvet ola inân

Rûy-ı cânı cenâba kıl tevcîh
Arz-ı hâl et ki bula vech-i vecîh

Yâ İlähî kıl onu berhurdâr
Her murâd ile tâ ola hem-vâr

Nîk-nâm ile dâim eyle onu
Adl ü dâd ile kâim eyle onu

Hemm-i beyhûde bulmasın ona yol
Fikr-i sâible sînesi ola bol

Ona kim nusret ede nâsır ol
Kim adüv olsa ona kâhiri ol

Kalbini mehbit eyle envâra
Sadrını mahzen eyle esrâra

Dâima sâ'ib ola fikr-i şerîf
Neyyir-i sâkıb ola tab'-ı latîf

Ola muhtâc-ı bâbı herkes
Harman-ı vârna dışıp âteş

Âhiri evvelinden ola ziyâd
Bula tevfiık ile derûnu reşâd

Dahi şehzâde-i cüvân bahtı
Görmesin mülk-i dünyâda sahtı

Feyz-i Hak ile terbiyet bulsun
Hilkat-i hâssı âfiyet bulsun

Esmesin kûyuna muhâlif bâd
Ola devletinde salâh u reşâd

Vüzerâ kullarına in'âm et
Râh-ı adli onlara ilhâm et

Hizmet-i şahta dâim olsunlar
Emr-i Hak ile kâim olsunlar

Hâssa kim ol vezîr-i rûşen-rây
Kim oluptur bu râyâ lutf-ı Hudây

Çün sinân oldu dîn-i dünyâyâ
Kadri ersin makâm-ı âlâyâ

Sadr-ı bâlâda dâim ola şîr
Ola Âsaf gibi muîn ü müşîr

Olduğunca bu dîn-i Hakka muîn
Ola ol Hazret-i Murâd'a karîn

Çünkü destûr-ı âzam etti Hudâ
Hoş ola sâyesinde mîr ü gedâ

Sonu hayr ola evvelinden onun
Kimse güç görmeye elinden onun

Dahi ol hâce-i şeh-i devrân
Kim odur şimdi sa'd-ı dîn-i sân

Âsumân-ı fezâilin kameri
Bûstân-ı fevâzılın semeri

Hilm ü hikmet bahârına Lokmân
İlm ü şer'at hisârına Nûmân

Râyıdır genc-i ilme hoş miftâh
Rûyudur genç-i mülke hoş misbâh

Sa'dı dâ'im ola siyâda müdâm
Itvî tûle'l-keâm temme merâm

Mukaddimetü'l-Kitâb

Kıl tevekkül Cenâb-ı Rahmân'a
Et tevessül Habîb-i Yezdân'a

Söyle bir dâstân-ı rahmet-bâr
Bağla bir bûstân-ı ni'met-bâr

Sal yine sofrâ-ı kerâmetten
Hân-ı ma'nâ düşe sehâvetten

Şecer-i ömrün erdi sittîne
Korkarım vermemiş ola tîne

Bağ-ı nev dikmeye heves eyle
Merkeb-i şevki hoş feres eyle

A'nî bâğ-ı maârif-i Mevlâ
Ki budur cümleden olan evlâ

Onda her meyveden nişân eyle
Onu vakf eyleyip feşân eyle

Bünye-i ömre îtimât etme
Sele gitmiştir îtikât etme

Rûzigâr senden almadan dâdı
Edegör sen de hayra bünyâdı

Ömr-i seyyâre ger kala yek-dem
Buna harceylegil onu akdem

Tâ ki hayr ile ola adın yâd
Ola kabrin duâ ile âbâd

Fi'l-mesel bûstân-durur dünya
Ki anda her meyveden ola zibâ

Her dırahtına bâğbân dikmiş
Onda bir meyveyi murâd etmiş

Kimisin sâyesi için ancak
Kılmış ol bâğına onu mülhak

Kiminin hâsılıdır ancak hâr
Onda ne sâye var ne hod esmâr

Bâğbân dikmiş onu bûstâna
Yasakçı ola ol dırahtâna

Etmese hizmetin kaçan itmâm
Yeri külhan olur onun encâm

Bağ-ı dünyâ ki ol Hudâ dikti
Âdem oğlun ona dıraht etti

Kiminin ola ma'delet-kârı
Olmaya sâyesinde hiç zârı

Kıla sa'y ile halkı âsûde
Erişe şevk-i bâkîde sûda

Zill-i Rahmân ola bu dünyâda
Ere aslına dâr-ı ukbâda

Sehm ala he kişi 'âtâsından
İşide merhabâ Hudâ'smdan

Şefkat ile esirgeye nâsı
Zill-i arş ola onda me'vâsı

Kimisi emr-i maârifdir
Dâric-i dârû-yı hoş letayiftir

Manzarı remz-i hikmet-i lâhût
Sözleri kût u manâsı yâkût

Nush ile pendî dâfi-i hardır
Meclisi rez değil onun zerdır

lkd-ı elfâzı güyyâ unkûd
Ki süreyyâda idi ol ma'kûd

Şol asîr-i ma'ârif-i pîrân
K'ana k'es idi dilleri ey cân

Sâgar-ı lafza ger ola peyvest
Onu gûş ile nûş edenler mest

Kiminin meyvesi sahâvettir
Halk ile dâim işi şefkattir

Cûd ile âhiri cinâna ere
Ne cinân sûdı girâna ere

Kiminin meyvesi duâ olmuş
Hâlık'a hamd ile senâ olmuş

Halka-ı bâb-ı rahmeti tutmuş
Hazret-i Rabb-i izzete yetmiş

Kâmetini kemân edip ol er
Maksada tîr-i dâvetin atar

Şol tazarrûlar ki ede Mevlâ'ya
Erişe gulgulü pes a'lâya

Mâ-hasal bu meşâyih ü ulemâ
Hâce-i mâl ü zâhid ü sulehâ

Mîr ü merdüm-nüvâz u ehl-i hiref
Her biri bir dırahttır etme harf

Herkesin tab'ına göre semeri
Vardurur verir onu duy haberi

Bâb-1 Himmet ü Ashâb-1 Şefkat

Kimi âzâde misl-i sert çınâr
Sayesi hûb u manzarı sad-bâr

Salmış altına bir yeşil dõřeđi
Olmış ashâb-1 rihletin dũřũđü

Keremin gör ki yok demez gelene
Bu da bir gûne meyvedir bilene

Takrîb

Çün bu temsîli eyledim iz'ân
Danışıp nefsimde dedim ey cân

Bey değilsin ki edesin 'adli
Hâcelik yok ki edesin bezli

Lîk hamd olsun ol Hudâ-yı Kerîm
Künc-i fakr içre verdi genc-i azîm

Çünkü var ilm ü marifet genci
Dest-i ismetle aç bu dem dürci

Dürüşüp onu bir kitâp eyle
Avn-i Hak ile mustatâb eyle

Nakd ü vaktinden ona harc eyle
Hâsılı dürcden ona derc eyle

Enbiyâ hayline olan server
Zümre-i ümmete olan rehber

Lâbis-i hâss-ı hil'at-i levlâk
Bâ'is-i kevn ü menşe'-i eflâk

Hakka-ı sırr-ı vahdetin güheri
Ravza-ı bâğ-ı kesretin semeri

Mîr-i mızmâr-ı arsa-ı arasât
Bâzil-i nefis ola ümmîd-i usât

Fazl ile cümleden olan emced
A'nî ol zât-ı Hazret-i Ahmed

El vurup dürc-i hikmete o Őefik
Bize bu dürrü etti zâd-ı tarîk

Buyurup yâni dedi ol sultân
Şunu kim oldu vâcibü'l -iz'ân

Düzeden nüh tıbâk-ı eflâkı
Bast eden ferő-i agber-i hâki

Gerçi kıldı bu hacleyi îcâd
Etti dört Őeyle velî âbâd

Yâni kıldı esâs-ı dünyâyı
İşbu dört üzre anla fehvâyı

Evvelidir adâlet-i sultân
Hak muîn ola bu işe her ân

Ulemâ ilmidir ikincisi
Ki bulardır bekâ ekincisi

Hem üçüncüsü onun oldu sehâ
Dahi dördüncü dâvet-i sulehâ

Olduğunca bu çâr-çeyiz mevcûd
Ömr-i dünyâ gibi olur memdûd

Her kaçan naks ere bu erkâna
Korkutur yıkıla bu kâr-hâne

İşbudur dîni eyledim tebyîn
Oldu her biri bir kese ta'yîn

Devlet onun ki anlaya işini
Rûz-ı ferdâda kurtara başını

Pes kitabımı döt makâm üzre
Eyledim umarım bulam behre

BİRİNCİ MAKAM

1. Ravza: Adâlet

Adl odur râh-ı Hakk'a gitmektir
Her ne kim der Hak onu etmektir

Adl odur şer'a hâdim olmaktır
Onu icrâda 'âzim olmaktır

Yâni mîzân-ı şer'e uya amel
Vermeye râh-ı murtazâya hâlel

Adl odur kendi bârını gayra
Yükletip vurmaya ona yara

Adl odur olmak için âsûde
Etmeye hiç nüfûsı rencide

Adl odur kendiye girye olanı
Kimseye etmeye fakîr ü ganî

Bir kese hâsım olur eğer zuafâ
Onu irzâ ede vü kıla vefâ

Etmeye mâl-ı suhtı sermâye
Komaya hakk-ı abdi ferdâya

Bu ayândır ki Hâlik-i müteâl
Herkesin hakkın alır her hâl

Hikâye: Hz. Musa

Dinlegil bu hikâyeti diyeyin
Sana ahval-i adli şerh edeyin

Bir gün ol Hazret-i Kelîm-i Hudâ
Tura çıkmıştı dedi ey Mevlâ

Kuluna 'ayn-ı adlini göster
Bu gözüm sun'una ayân ister

Ki olam sırr-ı adline âlim
Nice bulur garâmetin zâlim

Dedi Hak ona ey kelîm-i Tûr
İsteme bunu hoş yerinde dur

Bir cerî-kessin bilirim sen
Nice sabredesin edem ger ben

Dedi tevfik edersen ey Cebbâr
Onu fehm eyleyip olam sabbâr

Dedi yâ Musâ var filân 'ayne
Tâ ki îmânın erişe 'ayne

Çeşmenin karşısında var gizlen
Uyumagıl iş tamâmına eğlen

Olasın sırr-ı adlıme âlim
Göresin tâ neye erer zâlim

Vardı ol yere Hazret-i Mûsâ
Ki göre neyler onda ol Mevlâ

Geldi onda bir atlı etti nüzûl
Çözdü hemyânı kodu bir yere ol

Ki bin altın idi hemyânı
Can gibi saklar idi ol onu

Çeşmeden içti kıldı onda namâz
Bürrâne etti Cenâb-ı Hakk'a niyâz

Göçtü sür'atle kaldı hemyânı
Gör neye ere emr-i Rabbânî

Geldi ol câya bir sabıyy-i sagîr
Aldı hemyânı kaçtı tez o fakîr

Geldi ol yere sonra bir âmâ
Cümleden bî-haber o nâ-binâ

Aldı abdest salâta etti şürû'
Onda eğlendi biraz etti huzû'

Önüne düştü atlının dînâr
Kalbi oldu bu hemmile pür-nâr

Yüğürüp geldi gördü ol pîri
Soruben çekti ona şemşîri

Dedi ol pîr-i gâfil ey dâna
Bî-haberdir bu işte nâ-binâ

Görmedim bu arada ben hemyân
Ol Hudâ hakkı için buna inân

Nâr-ı dînâr süvâre etti hücûm
Şu'lelendi gazâb eridi çü mum

Doymadı bu şerâra ol nâdân
Vurdu öldürdü pîri ol ân

Bulmadı çünkü zerden ol isri
Gâyet işkâle düştü döndi seri

Gitti tez yoluna nedâmet ile
Perdeden çıktı Mûsâ hâlet ile

Dedi ey râz-hâneye a'lem
Beni işkâle saldı sırr-ı kidem

Aldı hemyânı sabî vü koca
Öldü ortada nice dir bu nice

Suretâ bu ikiye zulm oldu
Ol sabî ol zeri niçin aldı

Sırrını bana bildir ihsân et
İşbu müşkillerimi âsân et

Çün tamam etti sözünü Mûsâ
Tez erişti o demde peyk-i Hudâ

Dedi Mûsâ'ya ey Nebiyy-i Kerîm
Sana Rabbin selâmın etti delîm

Buyurur sana âlimü'l-esrâr
Ere mi sırrıma benim enzâr

Lîk bu ukdeden işit halli
Bilesin tâ ki nicedir adli

Ol sabînin atası ücret ile
Nöker olmuştu buna dinle gele

Sâl ü mâh etti buna hizmetler
Zimmetinde çoğaldı ücretler

Ona vermezdi ücretini o hâm
Onda cem oldu bin filori tamâm

İşbu hâl iken öldü âni
Mâl-ı mevrûsı idi aldı sabî

Bu yana dinle pîr-i maktûlü
Nice olmuştu kesb ü mahsûlü

Öldürüptü süvârın atasın
Anmamıştı bu işte Mevlâsm

Kimse bilmezdi onu kıldı kısâs
Pes velî dest-birle etti kısâs

Adl ile yerine kısâs ettim
Varta-ı arsadan halâs ettim

Böyledir çünkü adlimiz böyle
Bâkisin de buna kıyâs eyle

Etme bir işi kim vebâl olusar
Sanma ki onu yanına kalısar

Adline çün vâkıf oldu Mûsâ
Özr edip dedi *tübtü yâ Mevlâ*

Münâcât

Beni yâ Rabbi mahrem-i esrâr
Eylegil bunda ki olam ona yâr

Koma üstümde kimsenin bârın
Ki onu istemeyeler yarın

Bunda vü onda etmegil beni hâr
Ve kınâ Rabbenâ azâbe'n-nâr

Takrîb

Çünkü Hak bir kula eder ihsân
Her işin lutf ile kılar âsân

Zâtına verir onun istîdâd
Kim ola tâib-i Raûf-ı ibâd

Aks-i zât u sıfâta mazhar olur
Kâinât içre özge mefhar olur

Her hısâli Hudâ'ya lâyık olur
Şah olup halk içinde fâik olur

Olur ol yeryüzünde zıll-i İlâh
Aceb olmaya olsa halka penâh

Lafz-ı zulmete nâzır ol mazlûm
Olmasa onda zıll eğer kala mum

Zilli bağrına basa gerçi aceb
Ki bekâsına onun oldu sebep

Kimi kim hâkim ede Rabb-i beşer
Alemin zirve-i âlâya diker

Lutf ile kime baka server olur
Kahr ile kimi yaka bî-ser olur

Kimine rızık verir kiminden alır
Kimini azl eder kimine verir

Bu kerâmâta çün olur erzân
Lâzım oldur ki şâkir ola o şân

Terk edip kibr ü girreyi ol şâh
Nakd u vakt ola ona şükr-i İlâh

Bu atıyyâtı bile Hak'tan ol
Kendisin bile acz ile bir kul

Fırsatı bile Hak'tan ol mün'am
İyliğe yüz tutup ede her dem

Ona âdet ola adâlet-i sâf
Zîr-i destinde olana ola af

Râhatın isteye reâyânın
Hoşluğun dileye berâyânın

Gelse bir dem ona dâd etse
Sergüzeştini onda yâd etse

Râhatı gide o şahın fi'l-hâl
Ede ref'ine onun isti'câl

Nitekim etti onu ol Kısırâ
Sem-i sıdk ile dinlegil yârâ

Hikâye: Nuşirevân

Dinle bunu ki ol Nuşirevân
Tahtına çıkmış idi ol hândân

Geldi bir pîre-zen o dem hâzır
Oldu şefkatle şah ona nâzır

Açtı şekvâ dehânın üftâde
Bir avândan gelip ona dâde

İşitip şah onu çü berk-i hazân
Titreyip rengi oldu levn-i zerân

İndi tahtından ol dem ol server
Kodu pes mesned-i adâlete ser

Tâcını aldı kendi başından
Kemer-i adli çözdü döşünden

Tez oturdu kuru yere ol şâh
Her gören onu eyledi bin âh

Mütehayyir iken o dem huzzâr
Ehl-i divâna dedi ey nuzzâr

Tâc u tahtına o kes olur lâyıık
Ki ede adl ü dâdını râik

Emr ile tez yögürdüler gılmân
Zâlimi hâzır ettiler ol ân

Aldı hakkını ondan ol zâln
Zâil etti gamın o bed-hâlin

Sardı merhem cerâhatına onun
Pür-safâ oldu râhatına onun

Harr-ı zulm içre komayıp zâlı
Zıll-i Tûbâ'ya irgürür hâli

Etti hem zâlime siyâsetler
Aldılar her kimesne ibretler

Hâne-i adli çün kıldı âbâd
Tâcını kodu başına oldu şah

Hüner-i dâdı çün ayân etti
Kemer-i adli dermiyân etti

Dedi tahtına çıkıp ol fâik
Henüz oldum bu mansıba lâyıık

Kıssadan hisse al ki bu tersâ
Mushaf-ı dâda neler yazar zîbâ

Vay eger mü'mine ki etmeye dâd
Rûz-ı ferdâda ede hâlini yâd

“Ey Davud, gerçek şu ki, Biz seni yeryüzünde bir halife kıldık. Öyleyse insanlar arasında hak ile hükmet, istek ve tutkulara (hevaya) uyma; sonra seni Allah’ın yolundan saptırır. Şüphesiz Allah’ın yolundan sapanlara, hesap gününü unutmalarından dolayı şiddetli bir azap vardır.” (Sâd, 38/26)

Mâlikül-mülk vâhidü’l-müteâl
Celle an azli mülkehû ve zevâl

Cümleye hâkim oldurur el-hak
Adl ü dâd eyleyen oldurur el-hak

Lîk bir bendesin halîfe eder
Hikmeti budur deme hilâfa gider

Öğretir ona resm-i saltanatu
Bildirir dahi zabt-ı memleketi

Saltanat râhını ayân eyler
Mâdelet silkini beyân eyler

Bilmeye tâ ki kendin istiklâl
Bulmaya rûz-ı mahşerde vebâl

Bahr-i Kur’an’a gavs eden gavvâs
Dürr-i mânâya el vuran eşhâs

İşbu âyetten ettiler imlâ
Ki *cealnâ*’dan aldılar îmâ

Ki halıfe ben eyledim seni der
Sana ben rûzı eyledim onu der

Çünkü elden alıp sana veririm
Bu muhâl olmaya ki geri alırım

Mâlikul-mülkten edem çü atâ
Tenziü'l-mülkten alam ne hatâ

Milket-i âriyedir pes olma miskîn
Kılmaya tâ seni fevâtı hazîn

Her tulû'un gurûbu rûşendir
Bu cihân hâdisâta mahzendir

Kim bilir kim ne doğusar erte
Fırsatı gözle hâzır ol fevte

Her kaçan eylesin ona vedâ
Kalmaya başına bu kuru sudâ'

Çünkü mevhûmedir bu saltanatı
Koma devrinde dâd u mâdeleti

Hak ile eyle hükmü beyne'n-nâs
Salmasın râh-ı fitneye hannâs

Unutup rûz-ı fırsatı bunda
Düşmeye türlü mihnete onda

Saltanat râh-ı Hak-durur gidene
Mahz-ı eltâf-ı Hak-durur edene

Hakka esbâb-ı kurbet oldu bu yol
Halka esbâb-ı rahmet oldu bu yol

Nakleder bu sözü bize Mirsâd
Kulak vur kim ne der o pîr-i reşâd

Kalb-i şah mail olsa hayrâta
Sa'y ile âmil olsa tââta

Nasb-ı avn ola ona emr-i Hudâ
Sıdk ile etse vâcibâtı edâ

Zâlimi hecr ile hazîn etse
Fâsıkı men ile mehîn etse

Zümre-i âlimâna izzet edip
Fırka-ı sâlihâna hürmet edip

Adli pîşe edinse o kılsa dâd
Zill-i adlinde olan olsa şâd

Zir-i destinde cümleten bu nüfûs
Merd ü mâda ne denli olsa rüûs

İlm ü a'mâl ü cümle hayrâtan
Her ne kesb etselerdi tâattan

Ol kadar emrede Ra'ûf-ı ibâd
Nâme-i pâdişâha ola mezâd

Dahi her fısk u münkerât fücûr
Pâdişâh ile oldular mezcûr

Hakka esbâb-ı kurbet olsa ol
Nâra erbâb-ı firkat olsa ol

Saltanattır saâdet-i dâreyn
Ger ererse hidâyet-i fi'l-beyn

Onun için ki bir güzîde nebî
Rabb-i heblî dedi gel oku bunu

Buyurur dinle pâdişah-ı rusûl
Cümlelerin mefharı o şâh-ı rusûl

Ümmete sâyesi saâdet olan
Cümleye mâyesi siyâdet olan

Mahrem-i râz-ı leyletü'l-esrâ
Mahrem-i kâbe-i fenâ-yı bekâ

Melce-i mücrimîn ü cümle 'usât
Hazret-i Ahmed şefî-i 'usât

Cem ola arsa-ı haşırda nüfûs
İns ü cinden ne denli varsa rüûs

Güneş ısınıp edip ifrâğ
Kâse-i serde kaynaya bu dimâğ

Araka âsiyan olanlar gark
Etmeye kimse sağı soldan fark

Korkudan pîr ola kamu vildân
Var kıyâs et nice ola pîrân

Bir ola hep gedâ ile sultân
Gark-ı hayret ola kamu yeksân

Kala halk hayret ile cünbüsten
Erişe onda bir nidâ arştan

Hani şol kullarım ki dünyâda
Onu şah etmiş idim âzâde

Sâha-ı zılline gelen mazlûm
Râhat olup bulurdu ref'-i hümûm

Ağlayı gelse ona bir mecrûh
Bâb-ı adlin tutardı ol meftûh

Sözün adli birle yâresini
Tez bütün eyler idi pâresini

Zulm ile girye eyleyen zu'afâ
Âsitânında bulur idi vefâ

Dest-i adliyle siler idi onu
şâd u hurrem olurdu cân u teni

Gamlılar gelse gider idi ferh
Ona yol bulmaz idi dahi terh

Kendüye her kim ede arz-ı garâm
Bulmadan gitmez idi onda meram

Pes budur şimdi hikmetimde revâ
Görmeyem onu gayrilerle revâ

Halk içinde onu edem mümtâz
Bu 'anâdan onu kılâm ihrâz

Gelsin ol sâyeme olup ferhân
Görüp eltâfımı ola şâdân

Devlet ol şâha ki o dâd ede
Rabbisi onu onda yâd ide

Ser-firâz ede onu gammı gide
Cümle cem ehli baka gıpta ede

Pâdişâh ola bâkî kişverine
Saltanat süre hûri leşkerine

Hûr u Rıdvân ola onun haylı
Hayli iştir bu mekremet hayli

Münâcât

Rabbenâ şâhımız Murad Hânı
Eyle bu mansıba sen erzânî

Onu bu cümleden kıl ey Rahmân
Onu bu zümreden kıl ey Mennân

Yâ İlâhî sen onu berhurdâr
Eyleyip iki evde kıl serdâr

Halka şâh ola dâim ol mahmûd
Hak kapısında bende-i mevdûd

Ki Hudâ kapısındaki bende
Şahlığa bakmaz ol efgende

Dinle bu kıssayı alıp ibret
Bilesin bendeliktedir devlet

Hikâye: Sultân Mahmûd'la Ayâs

Dinle bu kıssa-yı iber-bârı
Söyleyim eyler ise Hak yâri

Bir fakir oğlu idi bende Ayâz
Lîk aklıyla cümleden mümtâz

Türkmen-zâde idi ol güher
Gilde kalmış idi mühmel ü ebter

Günler içre meğerki bende-i şâh
A'nî Mahmûd-ı server-âgâh

Konuk oldu Ayâs'ın evlerine
Hizmet etti Ayâs-ı bî-kîne

Gerçi cismâni yoğidi hüsnü
Lîk ahlâkı sevdirdi onu

Söze tuttu gulâm-ı şâh onu
Ki bile onda genc-i pinhânı

Dil hazînedürür zebân miftâh
Onu depret ki fethede Fettâh

Ger açılmasa mahzen ü anbar
Kim bilir onda dür mü yâhud hâr

Çün harâb içre buldu ol genci
Ne halel gilde olsa ger inci

Onu pâk eyleye çün dest-i kabûl
Alagör gilden onu etme nükûl

Beğenip hizmet ü ferâsetini
Anladı fitnat u kıyâsetini

Şâh-ı Mahmûd'a geldi çün o gulâm
Eyledi halini onun i'lâm

Şah-ı irfân idi çün ol Mahmûd
İşitip hasletin oldu mevdûd

Gönderip atasına çok ikrâm
Onu hizmet için buyurdu hümâm

Çün rızâ verdiler gelip onu
Ona dikkatle baktı şâh seni

Nâzır oldu onun kıyâfetine
Vâkîf oldu o dem liyâkatına

Safha-ı rûyun eyleyip i'râb
Hadd u hâlini etti hep i'râb

Bildi onu ki ol vücûd-hasen
Terbiyet-birle oliser ahsen

Çünkü evzâ'ı ona oldu 'udûl
Oldu şâyeste-i cenâb-ı kabûl

Gevheri gilden alıben o seni y
Burc-ı a'lâda kodu hokkasını

Giydirip ona cübbe-i fâhir
Harem-i şâha aldılar âhir

Kodular onu bir denî semte
Ki ola hizmetinde hoş puhte

Kemer-i sa'yi dermiyân etti
Hizmeti câna itmi'nân etti

Gördü ol hizmeti pâk ol pâk
Hâşa mukbil olan kala der-hâk

Artırıp kadrini onun yekser
Ettiler kârını o dem bihter

Mâ-hasal her ne hizmete kondu
Onu erkâna hep beğendirdi

Sa'yine göre hür olur bende
Hüner ehli kalır mı efgende

Tâb-ı büt ile türbet-i tîre
Sîm ü zer oluben erer kadre

Gel işit bu mahalde bu darbı
Yüğrük at yemin artırır hızlı

Sıdk ile emn ile ferâset ile
Edeb ü iffet ü kiyâset ile

Yer edip dilde gûşîşi onun
Oldu manzûrî şâh-ı devrânın

Hücre-i hâssa aldılar derhâl
Oldu makbûl-i kâbe-i ikbâl

Mahrem-i şâh-ı dil-nüvâz oldu
Mahrem-i kâbe-i niyâz oldu

Külbe-i şâha oldu çün hâdim
Oldu sıdk u siyâsete 'âzim

Kurbeti arttığınca ol mevdûd
Kendüyi hâke salıp etti sücûd

Güneşi gör ki ol şâh-ı ahter
Rif'ate erdiğince pâye düşer

Şah ona ettiğince lutf-ı füzûn
Hizmet-i sıdkını eder efzûn

Gönlüne girdi şâhın ol bende
Gönüle giren olmaz efgende

Hizmetiyle erip zamâirine
Mahrem oldu bu dem serâirine

Onun ile olurdu her kârı
Onun ile oluptu her efkârı

Saltanat emrini o şah-ı selîm
Eyledi cümle bendeye teslîm

Mâ-hasal hâdis iken oldu kadîm
Dûr iken oldu şimdi şâha nedîm

Kudemâ oldu bu 'illele 'alîl
Nüdemâ kaldı bu halelle kelîl

Depreşip cümleden bu ırk-ı nisâ
Pes hased-birle buldular be'sâ

Onların hâli key zebûn oldu
Günbegün bu maraz füzûn oldu

Çeşm-i hussâda şöyle hâr oldu
Döş-i ihvâna bâr-ı zâr oldu

Gam değil hâr olursa agyâra
Hüner oldur ki yaraya yara

Kalmadı çün bular da ketme mecâl
Etiler birbirine arz-ı muhâl

Hased âteş gibidürür sûzân
Etmek ola mı sîned e pinhân

Cehd edip gizlese o nârı hasûd
Yüzünü karalarsa dûdı çe-sûd

Hem-zeban oldular bu âzerler
Mekre el vurdular pür-âzerler

Diyeler birbirine âhir hâl
Sabreden bunda düşmez isti'câl

Kim şahın var onunla kârı
Bî-mahal gamze eder inkârı

Buluruz tâ ki ona cürm-i azîm
Ederiz ol dem ona sa'y-i delîm

Pes vifâk ile oldu işbu nifâk
Farıtma sen muîn ol ey Hallâk

Nâgehân bu mahalde bende Ayâs
Vurdu bir yerde bir binâya esâs

Çün tamam eyledi binâ-yı safî
Vurdu kapısına kilîd-i vefî

Aldı miftâhı destine ol er
Tâ ki olmaya muttalî agyâr

Her gün ol mahzene gelirdi Ayâs
Kapısın yapıp eğlenirdi dirz

Kimse komazdı bile ol şahbz
Nice kosun ki oldu mahzen-i rz

Çünkü bu hâli gördüler hussd
Safha-ı dilde yazdılar ifsâd

Okuyup *Yemkrn'* den harfi
Yemkru'llâh' ta yumdular tarfi

Bilmediler ki ol Hakîm-i cihân
Doymaya mekrine zamân  mekn

Dediler geldi fırsatı yrn
Ki buna vâkıf ola ol sultân

Genc-i şâhı çekip haznesine
Onu pinhân eder defnesine

Saha-ı şahta yüz bulup ol mş
Etti şahn haznesini boş

şhımız sde-dil-i emn anlar
Ol fer  mâye-i semn anlar

Beyza-ı zğı ger basa tvus
Çıkmaz illa ki yine zğ-ı 'abs

Dikseler bağa ümm-i gaylânı
Gül suyuyla suvarsalar onu

Âkibet meyvesi olusar hâr
Öz mürebbîsine olup âzâr

Bu sadâkat yolu değil encâm
Ki bu iş şâha olmaya i'lâm

Rişte-i fikri kıldılar yektâ
Sûzen-i sem'a tâ ola ilkâ

Geldiler pes huzûr-ı sultâna
Durdular yer yerin emîrâne

Resm-i tâzîmi eyleyip mer'î
Hakka-ı gamzı açdılar def'î

Safha-ı hemzi ettiler tezhîb
Andılar onu buldurup takrîb

Dediler ey şah-ı hümâ-himmet
Ma'delet-güster ü zükâ-rütbet

Şimdi bir hücre yaptı ol bende
Sanmadı sonun olur efgende

Her gün ol dâra varmadan olmaz
Kendinden gayrı kimse yol bulmaz

Günüler onu gayrıdan ol mert
Duyulup tâ ki olmaya rû-zerd

Ne kadar varsa tuhfe vü kâlâ
Cem ediptir o mahzen-i vâlâ

İşitip onu ol şah-ı irfân
Nükte-i gamzı anladı ol ân

Ağzı eğriyi enseden duydu
Bunları lîk hâline koydu

Dedi ol bendeye ne oldu aceb
Ki hazîne yapıp çekerdi taab

Bizden ayrı nesi var ol şânın
Ki ola başka mahzeni onun

Lâkin çün bu söze muvafıksız
Anlanır ki bu sözde sâdıksız

Nîm-i şebde varın hazînesine
Açın onu görün hazînesi ne

Sizin olsun kamu zer ü hemyân
Bu işi bana eyleniz îlân

Ne revâdır ki bende-i mukbil
Olmaya şehr-i yâr ile yek-dil

Benim onunladır kamu râzım
Niçin olmaya bunda dem-sâzım

Fürce buldular onda gammâzân
Dediler ey şah-ı negû-sâzân

Bed-asıl terbiyetle hâs olmaz
Mis-i nâb-pûteden halâs olmaz

Seg meges kalb ile olur mergûb
Seg megesdir yine olur mağlûb

Bed-güherdir o Türmân-zâde
Ne aceb nânı ger vere bâda

Çünkü ta'n ettiler o mahbûba
Oldu şâhın derûnu hûn-âbe

Şah bilirdi o bendeyi vâfî
Özrü yoktur bu iştedit sâfî

Subh-ı kâzib ne denli etse zuhûr
Tez olur yüz karasıyla duyulur

Akşam olmağa ever idi hasûd
Sîm ü zer-birle olmağa hoşnûd

Zâg-ı şeb saldı çün cihâna perin
Tuttu her şey yüzü siyah siperin

Geldiler cümle zümre-i nemmâm
Ettiler bâb-ı hücrede çü kıyâm

El vurup kufl-ı genc-i mazlûma
Ne döyer bunca cem-i mâsûma

Girdiler bunca izdihâm ile
Baktılar taraf-ı intikâm ile

Görmediler çü kîse vü surre
Dahi sandûk u hufre-i humre

Bir tehi-hânedir meğer ese bâd
Her gören onu kabrini ede yâd

Çâr duvara oldular nâzır
Onda bir posteyn durur hâzır

Ol dahi şöyle köhne vü kûteh
Almaya füls-i ahmere ebleh

Kande kaldı ki meylede âkıl
Oldular onda deng ü lâ-ya'kıl

Gördüler dahi onda bir çarık
Ol dahi köhne kurumuş harûk

Yokdurur onda dahi gayrı metâ
Kıldılar hasret ile cana vedâ

Haşyet-i cân ü haclet-i sultân
Bende-i gayr u gayret-i akrân

Çâh-ı gayyâya saldı hüssâdı
Etiler onda âh u feryâdı

Dediler bâzısı bu ferd-i mehîn
Dahi çarık-ı köhne-i pür-çîn

Bize bunları mekr ü âl etmiş
Malı defn eyleyip hayâl etmiş

Pes gerektir ki kazıla hufre
Buluna tâ ki surre vü humre

Getirip ol dem âlet u esbâb
Etiler mahzen-i Ayâs'ı harâb

Kıldılar rahne rahne duvarı
Etiler hufre hufre ol dârı

Humre yerine rahneler kodular
Surre yerine subreler kodular

Âciz oldular âhir ol hüssâd
Döndüler şâha geldiler nâşâd

Gördü şah onların hacâletini
Yüzlerinden okudu heybetini

Bahr-ı hayrette oldulardı güm
Yu'refũ'l-mücrimũne bi-sĩmahim

Dedi hani hazĩne vũ gevher
N'oldu ya surre vũ hem cevher

Dediler ey şah-ı kerem-kũnı
Bizi afveyleyip kıl ihsũnı

İşte tĩg ü kefen sezũdır hep
İşte dũr u resen revũdır hep

Bed gũmũn etmişiz o ma'sũma
Çok ziyũn etmişiz o ma'sũma

Uhuvvetine kuyu kazan bed-kũm
Ona kendi dũřer imiş encũm

Ona kazdık kuyuyu biz dũřtũk
Bizi afv eyle cũrmũmũz bildik

Dedi ol şah-ı ma'delet-ũnvũn
Bu te'addĩ Ayũs'adır mĩrũn

Ettiniz ırz-ı mahzenini harũb
Dahi nũmũs-ı hũcresini yebũb

Ol emĩni hıyũnete nisbet
Eyleyip kıldınız ona tũhmet

Afv onun hakkıdır ger ederse
Ahz onundur rızâyâ girerse

Döndü dedi Ayâs'a ey sâdık
Bunlara her ne etsen lâyıık

Hilm ile afv edersen âzâd et
Ger edersen siyâseti dâd et

Dedi ey şâh-ı lutf u bende-nüvâz
Kim ola bu arada bende Ayâs

Bende vü mâ-melek şahındır hep
Ahz u yâhud dilek şahındır hep

Dedi ol şâh-ı menba-ı irfân
Bana kalırsa işbudur fermân

Bunlara adl ile siyâset edem
Irz-ı mazlûmu hoş-siyânet edem

Gelmeye tâ ki katıma nemmâm
Olmayalar fesâd işe hemmâm

Ne revâdır der-i saâdetime
Ya düşer mi benim celâletime

Gele katımda zümre-i gammâz
Olalar bir emînime hemmâz

Vereler cümleten dürûğa fürûğ
Gerçi varmaz nişâna tir-i dürûğ

Mahzarımda kamusu kizb ideler
Telhi şîrîn zîynette azb ideler

Gösterip gendümü cev işleyeler
Beni bu vech ile revişleyeler

Etti şah çünkü bu sözünde karâr
Hâzır ettiler onda tîğ ile dâr

Durdu pes bâb-ı merhâmette Ayâs
Dedi lutf eylegil ey bende nüvâz

Bendenin işi çün hatâlardır
Şaha lâyıık olan atâlardır

Siyyemâ zenbe îtirâf edeler
Dâmen-i afva îtirâf edeler

Gerçi mekr ile şaçtılar dâne
Düştüler mekre erdiler câna

Zer-i ırzımı ettiler ger hak
Lîk sıdkıma oldular çü mihek

Ne kadar sürse yüzüne ol kan
Rû-siyahlığımı eder îlân

Her ne ahz etse zerden ol tarrâr
Kıymet-i zer füzûn olur sad-bâr

Bu siyâset onlara besdir bes
Aceb olmaya bala konsa meges

Kim ki afv ile ola gerden-zen
Neyler ortada bu tîg ü resen

Seyf-i hılm ile vur serin bunların
Tîg-i afv ile kaz yerin bunların

Hak afüvdür sever afüv kulunu
Rahmetinde kılar raûf olanı

Bana bağışlagil bu bendeleri
Yine hâkten getir bu figendeleri

Deyiben açtı merhamet serini
Öptü lutf ile mâzeret yerini

Şah kabul etti eyleyip tahsîn
Zinde oldu o zümre-i miskîn

Âferîn ol şâha vü bendesine
Kim şefâat eder figendesine

Bende vü şâh olunca böyle gerek
Kevkeb ü mâh olunca böyle gerek

şah Ayâs'a dedi a hulk-ı hasen
İyliğin oldu cümleden rûşen

Lík ol hücrede nedir çarık
Dahi ol posteyn köhne harûk

Ne için o sarâya ağyârı
Komaz idin degil onu bâri

Dedi ol sâlik-i râh-ı ihlâs
Yâni ol mukbil-i Ayâs-ı hâs

Hak mezîd ede ömr-i sultânı
Bin ola devletiyle bürrânı

şol zamân ki âsitânına geldim
Ağlar idim yüzün görüp güldüm

Benim eğnimde idi ol kürküm
Ona mânend idi dahi börküm

Pâyime harf idi o dem çarık
Ayağım dahi ellerim yarık

Beni kilden getirdi ol sultân
Eyledi kadr u menzirim keyvân

Çıkarıp def'i kürk ü börkümden
Dahi çarık u levs ü çirkimden

Lâyık olan libâs ile teyzîn
Eylediler bu bendeyi ol hîn

Lutfuna eyledi beni mazhar
Her zaman mertebem dahi berter

Saklar idim o köhnece kürkü
Dahi çarık ile keçe börkü

Ki bakam ona her zaman ben de
Şükr-i minnet ede şaha bende

Sıdk ile hizmetinde kâim ola
Dâvet-i devletinde dâim ola

Zâhir u bâtnım ola yeksân
Hizmetinde ola bu cism ü bu cân

Kurbet-i şahta bulmadım ona câ
Gâlib oldu bu cânıma bu recâ

Ki yapam bir hazîne-i hâlî
Ona nakl eyleyim bu eşkâli

Ben de yaptım bu hücre-i râzım
Ki olmaya benden özge hemrâzım

Ona bu nakd-i vakti nakl ettim
Budurur ki bâisi nakl ettim

Her zaman varırım ona tenhâ
Kapıyı bağlarım olup tenhâ

Kendime derim ey Ayâs-ı fakîr
Çün getirdi seni o şâh-ı hatîr

İşbu çarık u kürk ile geldin
Devlet-i şahta gör neler buldun

Lâzım ola ki olasın sâdık
Görüben hizmetin ona lâyıık

Yuyasın öz murâdını dilden
Yazasın şah murâdını dilden

Bakmayıp öz muradına aslâ
şah murâdına oluben vaslâ

Olmasan şah murâdına nâzır
İşte kürkün ü çarığın hâzır

Deyiben bu Ayâs'a pend ederdim
Tevsen-i nefsi böyle bend ederdim

Gerçi devletinde çok esbâb
Ebs ü ester samûr ile sincâb

Sîm ü zerle kemer murassâ tâc
Ki olmaya kıymetine âlem bâc

Lîk bu cümle şâh atâsıdır
Demezem hizmetim bahâsıdır

Nakd u vaktim benim hemân el-hak
Kürk ile çarığımdır ancak

Gûş edip şâh-ı menba-ı irfân
Etti ol dem Ayâs'ına ihsân

Dedi ey merd-i himmet-i âlî
Ne revâdır ki mahzenin hâlî

Buyurup ettiler onu derhâl
Mal-ı şâh ile onda mâlâmâl

Ki hulûs ehline ola rağbet
Ere hussâda ragm ile mihnet

Kıssadan Hisse

Âferîn ol Ayâs'a kim ey cân
Râz-ı pinhânı eyledi îlân

Bu haberler ki sana neşrettim
Bu güherler ki bunda nesr ettim

Kıssayı arada bahâne edip
Söyledim sûreti fesâne edip

Lîk budur bu kıssadan maksûd
Biline râz-ı bende-i Mâbûd

Seçile mahrem ile nâmahrem
Vâkıf-ı râz olan ola hurrem

Ol Ayâs bunda sensin ey bende
Sende bul bu hikâyeti sen de

Seni kim ademden ol Mahmûd
Yâni ol Rabb-i Hazret-i Mâbûd

Ana karnında eyledi nutfe
Ba'de etvârı irgürüp lutfu

Seni insân-ı muhterem kıldı
Seni bir bürhân-ı pür-kerem kıldı

Eyledi bu kemâli sana nisâr
Nâzır ol zâhir u bevâtına var

Cümlesin bahşışın Hudâ anla
Ortada sen seni gedâ anla

Bende-i mukbil olagör çü Ayâs
Sahâ-ı kalbe yap hazîne-i râz

Nutfe kürkün iken çarık bedeni
Onda defn et onlardurur kefeni

Ki senin budurur hemen vâırn
Gayrısı bahşışı-dürür yâırn

Dembedem mahzen-i dile güzer et
Nahvet ü kibr-i girreden hazer et

Nazar et nutfeye ki aslıdır
Bed-i halkında şöyle vaslıdır

Bilesin tâ ki ol Hudâ-yı Teâl
Celle an 'acz-i hâdis ü misâl

Sıfat-ı nutfeden edip ihrâc
Vurdu başına bir kerâmeti tâc

Kılasın tâ ki hizmetinde kıyâm
Olasın bâb-ı kurbetinde müdâm

Bende-i şâkir ol atiyyesine
Eresin dembedem hediiyesine

İyliği Rabb'ine edip isnâd
Germi senden bil eyle aybını yâd

İşbu mazmûna eyleyip îmâ
Buruyur işbu âyet içre Hudâ

“Öyleyse insan neden yaratıldığına bir baksın. Fış-
kırıp çıkan bir sudan yaratıldı” (Târık Sûresi, 86/5-6)

Seni her kimseden denî anla
Seni hor et onu seni anla

Kim vücudundan eyle sehve sücûd
Eyleme onu kim ederdî 'anûd

Yâni iblîs-i hâsid-i mercûm
Etti meydân-ı mahsedette hüçûm

Ona hayır dedi o bir kerre
Vâdi-i redde düştü indi yere

Dayanıp elini oldu rüsvâ
Onu reddetti Rabbisi ebedâ

Seng-i recm ile yarılıp başı
O düşüştür ki dinmedi yaşı

Münâcât

Rabbenâ aç bizim basîretimiz
Ola kurb-ı Cenâba himmetimiz

Sana merğûb olana râğıb olalım
Sana mahbûb olana tâlib olalım

Şecer-i ömrümü ecel teberi
Kat' edip vermeden bana zararı

İzzeti 'ayn-ı tâatinde bulam
Şerefi şems-i hizmetünde bulam

Beni bildiğime koma yâ Râb
Beni ettiğime koma yâ Râb

Aybını görmeyenden etme beni
Kendini bilmeyenden etme beni

Vâkîf eyle beni denâetime
Âlim eyle beni hakâretime

Mahzen-i râzımı atân ile
Doldurup onu pür safâ eyle

Geldi Şemsî kapında yalın aç
Etme bâbından özgeye muhtâc

2. Ravza: Zulüm

Zulm odur ki yerinde olmaya iş
Bile onu ganî vü ger dervîş

Hem dahi halk ile hıyânet ede
Malına ırzına cinâyet ede

Hakkı olmadığı yere el vura
Bî-mahal herkese zarar erdire

Nefsi rahatlığına mâil ola
Mihnet ü cevr-i halka kâil ola

Halktan iylik dileye kemlik ede
Râh-ı insâfı koya eğri gide

Zerre aybıyla halkı eyleye zem
Fil kadar aybın o görmeye kem

Zulm odur bâtıla muîn olalar
Hâdim-i şer'ati metîn olalar

Bildirip zulmün ol kabâhatini
Kendiden def edip o töhmetini

“..Ve ben kullara zulmedici değilim” (Kaf, 50/29).
“Şüphesiz Allah, insanlara hiçbir şekilde zulmetmez..” (Yûnus, 10/44)

Zulm odur zâlîme verip ameli
Gerdan-ı göğ'e asalar hameli

Hâinin adını emîn diyeler
Her fûrû mâyeye semîn diyeler

Yazalar nâmeye ki emîn fülân
İşitip şâd ola onu nâdân

Sala kuyruğu demeden bir uş
Yâni ak ete diyeler kara kuş

Mâl-ı eytâmı kendinin bile ol
İşbu zu'm ile gör neler kıla ol

Emr-i bid'atte ede dikkatler
Zulm ü zulmette ede himmetler

Nöker ola ona nice eşrâr
Yâni gammâz u müfsid ü tarrâr

O şahlar başına o deccâlin
Görüben hâlini o bed-hâlin

Varalar her yere igâret ile
Çalalar onları o hâlet ile

Ehl-i ırz bilip ona yapışa
Ona thmetler eyleyip alışa

İrzını satın alıp ol mazlûm
Vere varını mahv ola n mum

Bunu hezm için edeler tedbr
Diyeler kadıya kılıp tezvîr

Yazın ikrrını edin tescîl
Hizmet-i mryi edip ta'cl

Anlayıp kâdı onda tevezri
Pes revâ görmeye o tahrri

Bu havtırla eyleye ihmâl
şe başına leşker- i deccl

Diyeler onda ona ey kâdı
Seni rüşvetle ettiler rzı

Gadr ile ml-ı mrye noksan
Eyledin sana kalmaya inan

Yaza ol âmil onda bir arzı
Nakledip diye ki filân kâdı

Ml-ı mrye kll gadr eyler
Yazmayıp onu türlü zr eyler

Ettirirler onu o dem ma'zûl
Kalır ol kâdı âciz ü mahzûl

Görür onu çü kâdı-ı diğەر
İbret alıp o kâdıdan ol er

Her ne kim der ona o dem ummâl
Onu tescîl edip yazar fi'l-hâl

Bend vurup dest-i pâ-y-ı mazlûma
Onu teslim eder o meyšûma

Kurt koyunu kaçan bula ma'lûl
Şevk ile tez eder onu maktûl

İşbu nev ile cem eder çü mâl
Deyn-i dünyâya bırakır ihlâl

Ulemâ nâmına nice kâdı
Ede ummâlî va'd ile râzı

Ki beni kadı al vilâyetine
Ne sa'yler edem emânetine

Ol dahi iltizâm eder kalemi
Şart-ı mezkûr ile kılar himemi

Cem olup bu iki zalûm zulme
Tâbî olup dahi nice zaleme

İltizâm eder onda ol zulmün
Unutur ırz-ı dîn ile ilmi

Zaleme zeyyine girip nâdân
Olur ol demde suhre-i Şeytân

Olur ol kâdı Şerr-i a'vineden
Dûr eder onları Hak emkineden

Gaybete onda yazalar küfelâ
Getirip başlara siyâhî belâ

İşbu hâl ile âleme fitne
Saldılar erdi herkese mihne

Mahzen için çeker eğer ki ta'ab
Dest-i mazlûmu kaldırır göğe hep

Pâdişâha onu demek yasağı
Kazanır zulm ile o bed-dâğı

Dünyâ Hamâma Benzer

Buyurur Mesnevî'de Mevlânâ
Yâni ol kutb-ı ârif ü dâni

Dedi şükreyle sun'-ı Vehhâb'a
Kıldı dünyâyı misl-i germ-âba

Yâni hammâma benzetip onu
Kıldı natır ona selâtîni

Hizmetine verip onun eşhâş
Ola her biri hizmetine hâs

Kimi külhâncı ola kimi dellâk
Dura her biri hizmete çâlâk

Gele gide buna cihân halkı
Görelere onda hüsn ile hulki

Soyalar kimi kimi giydireler
Göçürüp kimi kimi konduralar

Kimin idhâl edip kimin ihrâc
Alına cümleden bu vech ile bâc

Şeyh ü âlim olup ona dellâk
Yuna arına zümre-i süllâk

Önüne kim ki diz çöke onların
Lutf ile hizmetin göre bunların

Dest-i beyzâ ile sevâd-ı serin
Tarh edip gösterir o dem hünerin

Sâye-i şahta bu huzûrla halk
Yunuben arınalar bunlar çok çok

Lîk hammâma germiyet bu hadem
Bî-hazîne olamaz anla dedem

Dolu olmazsa mahzen-i hammâm
Ola mı sâhibi onun bessâm

Buna külhâncı oldu pes ummâl
Ta hazîne dolup ola pür-mâl

Yüzlerin karalarlar o fırka
Rûz u şeb zahmet eyleyip halka

Zevk-i hammâmı ârifân süreler
Hoş nezâfette sad sefâ göreler

Lîk külhâncıya bu arada sûd
Kalmaya illâ bunca çirk ile dûd

Yıl yitip herkes alıcak hissesi
Kala külhâncıya yüzünde pası

Kâşif-i sırr-ı nokta-ı vahdet
Şârih-i remz-i lafza-ı kesret

Zübde-i âferîde ol server
Zümre-i ümmete olan rehber

Hâmi-i bağ-ı ravza-ı sünnet
Mâhi-i râğ-ı pîşe-i bid'at

Dîn ü dünyâmıza olan mîmâr
Hazret-i Seyyid Ahmed-i Muhtâr

Mahz-ı şefkatle bize bu güheri
Sundu cân ile dinle bu haberi

Buyurur bir kimesne bir bid'at
İşleyip kosa ümmete sünnet

Sonradan her gelen onu etse
İşlenilmiş deyi ona gitse

Ne kadar ism olursa işleyene
Yazılır ol kadar da başlayana

Meselâ bir harâc veya bâcı
Artırıp onda etseler gücü

Vaz' eden ölse girse kabrine
Gelse bir kimse onda yerine

Etse ol bid'atı o da icrâ
Yazılır ol günâhı tâ ferdâ

Kendi gider günâhı yazılır
Tâ kıyamet kopunca böyle olur

Kabr içinde yatarken ol miskîn
Âciz ü zâr u bî-nevâ gam-gîn

Düşer üstüne onda bir ef'î
Sokar onun yüzün gözün def'î

Ağlayıp der ki işbu kandandır
Diyeler ona yine sendendir

Ettiğın zulmü işledi bir kes
Bu senin hissen oldu sözü kes

Tâ kıyâmet bu olusar hâli
Olmaya onda fitneden hâlî

Vay ol zâlîme ki bid'ât ede
Yaramaz işlerini sünnet ide

Kendi gidip kazana tebârı
Ona nef' etmeye o dem zârı

Etme şunu ki ol nedâmet ola
Sana vü gayrıya garâmet ola

Bedel etme bu dîni dünyâyâ
Ki budur sana onda sermâyâ

Satma dünyâda dînini zinhâr
Ki olur âhiri hasâr ile nâr

Hubb-ı dirhemde görmedin hemmi
Nâr-ı dînârı anladın vehmi

Âdem oldur ki iş işlemeden
Sonunu gözleyip yapa kabirin

Düşmeye dâne için ol dâma
Arifâne bakarsa encâma

Küçücek hanını edip âbâd
Varacak câyı etmegil berbâd

Şol günü an ki oluser âhir
Erişe peyk-i mevtin ey fâhir

Tez girîbânın tutup muhkem
Demeye mîr ü pâdişâh u haşem

Sana gel dedi Hazret-i Mevlâ
Deyiben etmeye ona meylâ

Alalar cânını bu hasret ile
Göçesin türlü türlü mihnetle

Gele onda hukuk-ı nâs yâda
Tutasın âh u zâr u feryâda

Ede mi onda bu ziyân ıssı
Vere mi âh ile figân ıssı

Hikâye: Zalim Şah

Dinle işbu hikâyeti benden
Alasın hisseyi beyânından

Var idi bir zamanede bir şâh
Kibr ü nahvet ile katı gümrâh

Her ne var idi 'udde-i şâhân
Onu cem etmiş idi bî-noksân

Zîb ü ziynette bî-kusûr idi
Bâb-ı şöhrette pür-gurûr idi

Yoğidi rahmeti onun ferde
Lîk cevri idi işi her yerde

Zulmü ermişti onun eflâke
Bunu bilmezdi giriser hâke

Hamr-ı dünyâ ile humâr idi ol
Zevk-i dünyâda sâzkâr idi ol

Meyli olmamıştı ukbâya
Yele gitmekte idi sermâye

Bir gün emri etti o esîr-i gurûr
Edeler ayş ile huzûr u hubûr

Cem ola hep havâssı erkânı
Edeler ayş ü nûş-ı cismânî

Âlet-i bezmi ettiler ahzâr
Nüdemâ onda oldular hüzzâr

Oturup kasr-ı saltanatta o şâh
Gırre-i nefş ile ederdi nigâh

Karşıda saf tutuptu gilmânı
Ucb ile seyr ederdi onu

Mutribân-ı saza ettiler âgâz
Erdi ayyûka saz ile âvâz

Çünkü kânûna eyleyip hem sâz
Defle ney bile olup demsâz

Ud u barbût u nağme-i şeştâ
Sûz u tanbûr u erguvân hevâ

Meclis ehlini mest-i gûş etti
Saz ile dillerini hoş etti

Geldi bir sâki-i melek-sîmâ
Hoş rübâ olmağa eder îmâ

Sundu şâhın eline bir câmı
Tâ bula sâğarından ol kâmı

Başına çıktı onda hâlet-i mey
Şevk ile dedi onda hey hey

Çün humâr-ı mey ona verdi gurûr
Bu hîz hâtırına etti hutûr

Kim benim şimdi mefhar-ı şâhân
Çi aceb bendem ola halk-ı cihân

Kudret ü kuvvetimde yok pâyân
Hep murâdımcadır bu dem devrân

Yokdurur şimdi bana hiç akrân
Şimdi benven müselle-i devrân

Ferhat-ı şâdîde olam be-devâm
Eyleyim bana gam u hüznü harâm

Şah gurûr ile işbu hâtırda
Hem sürûr ile fikr-i fâtırda

Kapıya gelmiş idi Azrâîl
Ki ala cânını verip tezlîl

Şekl-i sâilde hâzır olmuş idi
Heybe alıp eline tutmuş idi

Şevk ile çalmırken onda sâz
Kapıyı çaldı etti bir âvâz

Cümleye dehşet erdi ol sâat
Havf ile haşyet erdi ol sâat

Diyessin çaldı sûr-ı İsrâfîl
Hayrete vardı âlî vü sâfil

Yüğrüşüp dediler ona tez huddâm
Ne kişisin nedir bu elinden kâm

Bu ne cür'ettir edesin bî-hem
Bâb-ı sultânı dak edip bî-gam

Seni kim saldı bu sarâya söyle
Seni kim saldı bu araya söyle

Dedi ev sahibi buraya beni
Saldı iş görmeye bu câya beni

Dedi deyin pâdişâha gelmelidir
Bir haber vardır ona bilmelidir

Dediler işret üzredir sultân
Kim ola diye bu sözü nâdân

Matlabın ger taâm ise sabr et
Hırsına hey de nefesine cebr et

Dedi elbette şimdi gelmelidir
Gel denilmiştir ona gitmelidir

Dediler şaha âhir ol haberi
Dedi ol yüz süze vurun teberi

Gâh-ı işrette bu ne cerrârdır
Sûret-i uğrusu turfe tarrârdır

Haberi yok ki cerr-i cân ediser
Ehl-i meclis kamu figân ediser

Bu tedârik de ki bunlar döğeler
Zecr edip hem biraz ona söğeler

Bir daha çaldı kapıyı tak tak
Göklere çıktı sayha-ı çâk çâk

Zezele düştü ol sarâya o dem
Velvele düştü ol araya o dem

Bir çalış çaldı ki o sâzende
Çalış öğrendi ondan ütfâde

Yügrüşüp kapıcıları çâlâk
Edeler ol gedâyı çâk u çâk

Dedi bir şayha edip ey zuafâ
Melekül'l-mevt benim bilin süfehâ

Bana derbân ile hicâb olmaz
Mevte geldim bana nikâb olmaz

Bana sultân u hem gedâ birdir
Banâ zerbâf ile abâ birdir

Bana cebbâr ile zaîf birdir
Bana hâkân ile nahîf birdir

Bana her fil ile nimâl yeksân
Alrım kahr ile bunlardan cân

İşitip sözünü oldular tersân
Her gören rûyunu olup lerzân

Kıssaya vâkıf ettiler şahı
Yaktı cânını eyledi âhı

Dedi her ne diler edin irfâ
Tâ ki bu hâneye basmaya ol pâ

Hâzır olup dedi o dem nâgâh
Gözün aç sana geldim ey gümrâh

Sâgar-ı mevti şâha çün sundu
Düştü ol sâgarı o dem sındı

Ayş u nûş oldu onda nûş u nîş
Gitti sadrında ferhat oldu rîş

Kâmeti çenge döndü sîne def
Şehdi düştü dehâna gelmedi kef

Ney gibi inledi figân etti
Saltanat günlerin gümân etti

Hâl-i gılmânı çeşme hâr oldu
Saltanat tâcı başına dar oldu

Hasret ile ayırdı yârinden
Onu dûr eyledi diyârından

Dağıtıp bezmini riyâh-ı ecel
Saltanat revnakına erdi haleb

Hayli hasretle göçtü çün hayâli
Hasret-âbâda kondu çekti eli

Ayırıp tâk ile revâkından
Çıkarıp manzar-ı evtânından

Kabr-i mûhişte kıldı mesvâsın
Kim bulur âhirette me'vâsın

Meze gitti elinde kaldı beze
Bu hikâyet müzekkir oldu bize

Dehr-i bî-rahme budurur kânûn
Kime su sunsa döker ondan hûn

Kim ki bu bezme ede meyl ü heves
Öttürür bir dem onu misl-i ceres

Sonra anını tıkar onun kâh
İşitilmez olur sesi nâgâh

Çünkü tırnak alısar ardından
Defi göğsün döğge yanar zemden

Nevha-gerle ney ola dem-sâzı
Neydi bu deyi ola hemmâzı

Çünkü âhir erer hayâta memât
Olmadı kimseye bu evde sebât

Çün gurûrun ola me'âli harûr
Her sürûrun ola bahâsı sübûr

Sûrûrun lâzım âhiri mâtem
Sûr ile şâdîsi olur hemm-i gam

Buna mâil mi ola hiç ukalâ
Bunu fehm etmeyen-dürür süfehâ

Gerdiş-i çarha îtimâd etme
Üstüne dönse îtikâd etme

Bir zaman gerçi sana sâye salar
Elim aldı dedikte pâya alar

Ser-i kisrâyı kesr edip devrân
Etti mağzını ta'me-i mûrân

Tâkı ki ahsen-i sarâyıdır
Ankebut şimdi perdedârıdır

Atar iken kılâ'ı halka rücûm
Şimdi nevbet-zenidir onda bûm

Kayser'in kasrını verip bâda
Düştü toprağa şimdi üftâde

Bir zaman gerçi ol da yıldırıldı
Tâcını rüzigâra aldırıldı

Gerçi sundu Cem'e biraz câmu
Sonradan verdi sâgar-ı sâmu

Şöyle mest etti onu sekr-i memât
Dahi ayılmaya o tâ Arasât

Geldi Efrâsiyâb'a çün nevbet
Etti her eşyâyı onda lest

Öğütüp vârını çuvala kodu
Mûş-ı kabrin ona havâle kodu

Çünkü fer ile geldi Efridun
Ferrini aldı etti onu dûn

Kaldı ancak cihânda bir nâmı
Kimse bulmadı bunda hiç kâmı

Geldi çün güldü bunda ol Dahhâk
Ağlatıp âhir onu etti çâk

Magz-ı mazlûm ona ger oldu gıdâ
Magzını mûra ta'me etti Hudâ

Gerçi bin yıl cihânda hükmetti
Her ne kim etti kendiyi etti

Geldi bu arsaya çün ol Cemşîd
Çok heveslerle yaptı kasr-ı meşîd

Eyledi çok sınıatı izhâr
Yedi yüz yıl fenâda tuttu karâr

Günileyip onu bu felek âhir
Ona gösterdi sanatın vâfir

Gerçi tîh-i heveste yıldırđı
Sonra üstâdlığını bildirdi

Mâ-hasal kime verse bir nânı
Ona sonra bedel eder cânı

Çünkü bildin sınıat-ı feleği
Hayra sarf eyle işbu mâ-meleği

Sözüm işit bu mâlı bu bedeni
Hak rızâsına harc edegör onu

Dest-i mevt almadan onu senden
Yerine koyagör işit benden

Kalmaya tâ ki mâlın â'dâya
Zâd-ı râh ola onda ferdâya

Hikâye: İbn-i İlyâs

İbn-i İlyas mîr-i Nîsâbûr
Sulehâyı severdi ol pür-nûr

Onda olurdu mürşid-i âfâk
Hazret-i şeyh Bû Ali Dakkâk

Hizmeti zâhid-i zamâna idi
Hazret-i mürşid-i yegâne idi

Câmi' olmuşdı ilm ü irfânı
Görmek isterdi her kimse onu

Geldi ol mîr onun ziyâretine
Edep ile oturdu hizmetine

Dedi ey pîr-i mürşid-i hâdî
Bana pendinle eyle irşâdı

Ki onu nasb-ı 'ayn edem her dem
Onu mi'yâr edip onunla gidem

Dedi ey mîr-i sâ'il-i ekrem
Sana bir mes'ele suâl ederim

Ona vergil cevâbımı evvel
Tâ edem ben de nushumu eshel

Budurur ol ki mâl u a'dâdan
Sevdiğin kangıdır bu ikiden

Dedi ey pîr-i mîr-i sevdâyî
Âkil olan sever mi a'dâyı

Sevdiğim mâldurur 'isâf etmem
Söz budur ki dedim hilâf etmem

Dedi ol dem o pîr-i rûşen-rây
Sevdiğin çünkü mâldır ey bed-rây

Ya niçin korsun onu a'dâyâ
Düşesin sonra âh il vâya

Mâlin oldurur seven tahkîk
Ki onu kendine edine refîk

Yâni Hak yoluna onu ede harc
Mahzen-i Hakk'a eyleyip onu derc

Ki bula onda varıcak bî-kem
Budurur râh-ı Murtazâ eslem

Mâli sevmen bu mu ki cem edesin
Fukarâdan hukûku men edesin

Kîs-i cânında onu saklayasın
Belki îmânı gibi bekleyesin

Melekü'l-mevt alıcak onda onu
Çekiser bî-nihâye hüsrânı

Dâğ olsa sîneye her diremi
Rûz-ı mahşerde gitmeye elemi

Habbe habbe onu ona soralar
Onu her mevkifinde durguralar

Ger harâm ise el-iyâz billâh
Döğeler anca ıssı etmeye âh

Ger helâl ise vere onda cevâb
Nice yüz yılda ola olda hesâb

Diyeler nereye veripsin onu
İsteye müflis ola onda ganî

Eline girmeye velî ol câh
Ki ola fakrı onda ona penâh

Mâ-hasal mâlı mâr ola kişiye
İyisi budur ki komaya geriye

Münâcât

Rabbenâ etmegil beni meftûn
Mâl için kılma bendeni mahzûn

Lutf edip verme bana mâl-ı harâm
Olmaya tâ ki onda bana garâm

Mâl ile kılma kalbimi meşgûl
Zikrine mânî olmaya mahsûl

Verdiğin bâ'ise ferâgat ola
Kalbime mûris-i ibâdet ola

Her ne versen bana kifâf ola ol
Yüzümün suyuna 'ifâf ola ol

Eyleme nâ-kese beni muhtâc
Ger ölürsem kapında ölem ac

Ger kifâftan ziyâde bulam mâl
Onu hayr işe harcedem derhâl

Komayım onu onda yarına
Gönderem belki onu yarına

Onu şöhrette etmeyim hiç harc
Kîse-i buhle kılmayım hem derc

Zuafâ kullarınla muhsin olam
Onu sarf eylemekte medfen olam

Yerine harc edem onu bin bir
Bî-mahal vermeyem onu bir bir

Verme onu ki ola bana hicâb
Ola bu çeşm-i ru'yetimde nikâb

Fukarâ kullarınla kıl mahşûr
Tâ olam onlar ile yevm-i nüşûr

Hikâye: Köylü ve Enûşirvân

Devr-i Enûşirvân-ı âdilden
Dinlegil kıssayı o kâmilden

Adl ile kişverin edip ma'mûr
Kimse görmezdi onda cevr ile zor

Yümn-i devrinde bir ekinci fakîr
Bir zemîn satın aldı onda hakîr

Başladı ona kim zirâat ede
Tohm ekip yâni hoş hirâset ede

Buldu bir küp ile o dem mâlı
Yoğidi naksı cümleten mâlı

Gördü ol mâlı eyledi perhîz
Anca fikr etti kılmadı temyîz

Dedi ben aldım ise yer aldım
Bu benim nem ola çi ger buldum

Getirip mâlı dedi ol dihkân
Bunu yerinde buldum al ey cân

Dedi ol yeri çün sana sattım
Her ne var ise bile bey' ettim

Ol benim nem olur yürü al git
Kendi mâlıdır işine harc et

Dedi bu şüpheden değil hâlî
Ben yeri aldım almadım mâlı

Şüphe eylediler çü her birisi
Dediler budurur bunun iyisi

Ki onu şâh-ı âdile vereler
Şübhesiz arz-ı me'mene ereleler

Getirip mâlı bu vifâk ile
Geldiler şâha ittifâk ile

Dediler ey zamânenin meliki
Adl u dâdın kul eyledi feleği

Şüphemiz oldu bu defnede çün
Gussamız oldu bu hazîne de çün

Sana geldik ki alasin bunu sen
Mahzen-i mâla salasın onu sen

İşitip şah bunları oldu şâd
Mahzen-i kalbi oluben âbâd

Ki zamânımda böyle zâhitler
Ola dîninde hoş mûcâhitler

Hamd edip secde-birle şükretti
Râh-ı insâfı-birle fikr etti

Dedi var mı sizin için evlâd
Birbirine verip ola mîlâd

Birinin oğlu âhirin kızı
Var idi ettiler o dem arzı

Dedi şah onu birbirine verin
Mâli techîz edip yerine verin

Görelere devletimde âlî sûr
Zıll-i adlimde olalar mesrûr

Âferîn şâha vü reâyâyâ
Ol zamânda olan atâyâyâ

Ne mübârek zamân imiş o zamân
Ne huceste emân imiş o emân

Ki o günde raiyye vü sultân
Birbirine olurdu hırz-ı emân

Ne reâyâda kaldı dîn ü salâh
Vü ne beylerde kaldı emn ü felâh

Düştü halk arasına fitne vü âl
Mâl için kıldılar cidâl ü kıtâl

Yedi mazlûmu güçlüler güç ile
Kimse yoktur ki onu ondan ala

Zuafâ bulmaz oldu bir merci'
Kande kim varsa dediler irci'

Şerre vü hırsa boyanıp âdem
Ateş-i cevre yandı bu âlem

Hakkı vermekte öZR eder zuafâ
Hakkına kânî olmadı ümerâ

Biçtiler ekme değıldi yerden
Aldılar komadıkları yerden

Her taraftan zuhûrâ geldi fesâd
Gaybetinden huzûra geldi fesâd

Tohm-ı zulmi ki zîr-i dest ekti
Zaleme biçti vü saçıp döktü

“İnsanların bizzat kendi işledikleri yüzünden kara-
da ve denizde fesat belirdi ki Allah yaptıklarının bir
kısımını onlara tattırsın; tuttıkları kötü yoldan dönerler“
(Rum, 30/41).

Ne ekildi ise biçilen odur
Ne konuldu ise içilen odur

Tohm-ı hanzal ekip nevâl umma
Zehri koydunsa tasa bal umma

Buyurur Hak kelâmı içre Hudâ
Kulağın var ise işitgil edâ

“İşte böylece kazandıkları günahlardan ötürü zalimlerin bir kısmını diğer bir kısmının peşine takarız” (En’am, 6/129).

Buyurur işit emân-ı rusül
Cümlenin rehberi o hân-ı rusül

“Nasıl iseniz öyle yönetilirsiniz” (Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II/116 no: 1995) Hadis

Sen ne vech ile olsan ey miskîn
Hâkimi öyle kılsar muîn

Sâmirî gibi olsan sen eğer
Sana Fir'avn'u hâkim ediser

Sen Ebûzer gibi ol ey zâlim
Tâ Ömer gibi verile hâkim

Cild-i kende gibi olubtu leîm
Zâlimi kıldı hâkim ona Hakîm

Tâ Őikence ile onu tâhir ede
Her kemalini ona zâhir ede

Őuna dek olusardır işbu sitem
Ki yunup arınasın onda dedem

Bu dahi böyle bir dibâgattır
Dest-i cevri ile hoş tahârettir

Pîr-i debbâĝa olmadın teslîm
Seni dest-i 'avâna verdi hakîm

Sana türlü Őikenceler ede tâ
Ol ruûnet-i necseler gide tâ

Gerçi kim nef' olur sana bu 'avân
Lîk kendisine erdire ziyân

Rûz-ı ferdâ açıla her mestûr
Sanmasın yanına kalır bu zûr

“Şu sözü söyleyen ne güzel söylemiŐtir: Hiçbir el yoktur ki Allah'ın eli onun üstünde olmasın/Hiçbir zalim yoktur ki başına başka bir zalim musallat edilmesin”. (Arapça Şiir)

Yâ İlâhî bana kanâat ver
Pâk-rû olayın melâhat ver

Beni zâlimlere karîn etme
Beni onlara hem-rekîn etme

Ger olam onlar ile pend edeyin
Râh-ı zulmü olara bend edeyin

Koma kim onlara müdâhin olam
Arz-ı ekberde sana hâin olam

Bırakam onların rızâsını ben
Yâd edenden olam Hudâsını ben

Beni âdiller ile kıl mashûb
Bizi kâmiller ile kıl mergûb

Hikâye: Enûşirvân

Dinle bu kıssayı ki Enûşirvân
Gönderir bir vilâyetine avân

Tâki cem ola adl ile mersûm
Ermeye kimseye hümûm u gumûm

Varır ol kişvere çün ol bî-ser
Artırır bac u harcını yek-ser

Ûtüben yakar ol reâyâyı
Anlamaz lîk hâl-i ferdâyı

Dînini sattı mâl-ı sultâna
Kimseler ermeye bu hüsrâna

Ba'de-vaktin getirdi o çok mâl
Artırıp sâbıkından üç ahmâl

Sevinip cülde umar ol miskîn
Bilmez onu ki olusar gâmgîn

Vâkîf oldu çü şah bu kıssasına
Düştü o dem ziyâde gussasına

Ki bunu kandan aldı bu âmil
Bildi zulm ile eylemiş hâsil

Emredip ol ziyâdesin derhâl
Ettiler hep yerli yerine îsâl

Buyurup âmîlini zâr etti
Cülde vü müjdesini dâr etti

Dedi bir kimse ona ey âdil
Ne günâh etmiş idi ol 'âmîl

Ki onu zecr ile edip bî-cân
Hil'atı oldu dâr ile urgan

Sana üç yük nukûdu etti ziyâd
Kıldı şâhın hazînesin âbâd

Böyle sa'yî midir onun cürmü
Dâr u urgan ile bula gurmu

Dedi ol âdil ona ey nâdân
Bana sa'y etti vü kıldı ziyân

Zulm ile aldı çünkü ol mâlî
Ömrüme verdi naks u ihlâlî

Devlet-i zâlim ola bir sâat
Ne kadar verilirse de mühlet

Âdilin devletinde vüs'at ola
Bir günü yâni tâ kıyâmet ola

“Zalimin devleti bir saat, adilin devleti kıyamete kadardır” (Hz. Ali)

Bu kadar sa’yi kim ol etti bana
Bedduâ aldı olmaya mı revâ

Kavs-i mazlûm ki ata tîr-i duâ
Nüh felekten geçer ol etme vegâ

Hâssa ol tîri ata vakt-i seher
Kûh-ı Elburz’u ede zîr ü zeber

Her dirhem başına o âmil-i şûm
Hâzır eyledi bana onda husûm

Zıll-i Yezdân’a ola mı bu revâ
Zuafâ hasmı ola nezd-i Hudâ

Sa’yi dünyâ ki vere dîne hasâr
Âkil ol değil mi dînde âr

Her kim artıra bunda bâc u harâc
Dâr ola âkibet ona mîrâc

Ki benim ömrüme-durur kastı
Sanmanız okşamakdurur kastı

Bu sözü küfr ile çü der kistrâ
Mü’min olan vülâta nola revâ

Şimdi bir tavra geldi bu âdem
Zulme sâ'î olan olur ekrem

Defîne sa'y eden olur matrûd
Hak sözü kim dese odur merdûd

Bu aceptir ki kıssa rûşen iken
Bunu duymazcalana sözü geçen

Münâcât

Kılma yâ Rab bizi gavâfilden
Zaleme vizrine havâmilden

Dîni dünyâlarına satmayayın
Gayr-ı râh-ı hüdâya gitmeyeyin

Bizi dünyâda koma kasvet ile
Lutfa irgür geçirme hasret ile

Bizi kendinle âşinâ eyle
Nûr-ı vahdetle rûşenâ eyle

Nasb-ı ayn eyleyem rızâ yolunu
Gözleyem izleyem sâfâ yolunu

Ayn-ı tâatta bulayın rahât
Râh-ı zillette göreyin lezzet

Kiblegâhım tapun ola dâim
Secdegâhım kapın ola dâim

İKİNCİ MAKAM

İlim ve Alimlerin Durumu

Âlim-i mutlak-ı cihân-ârâ
Hâlık-ı arş-ı merkez-i i'lâ

Çünkü yoktan cihânı var etti
Döndü gökler zemîn karâr etti

Hâsıl etti nâim-i elvânı
Döşedi şarka garba bir hânı

Eyledi Âdem'i ona mihmân
Kıldı onu mezâhir-i ihsân

Hil'at-ı ilmi ondan etti hayyât
Ona dikmişti giydi buldu neşât

Mazhar-ı lutf-ı rahmet oldu o şâh
Mefhar-ı sadr-ı safvet oldu o şâh

İlm ile oldu imtiyâzı onun
İlm ile oldu hem niyâzı onun

Beşeriyetten erdi çünkü hatâ
İlm ile tâ'ib oldu buldu atâ

Olmuş iken isyân ile mer'ûb
Tâbdan buldu ahıbbâ mergûb

Her ne kim etti ilm ile etti
İlm ile geldi ilm ile gitti

Geldi meydâna enbiyâ çoğu
İlm ile dâvet ettiler halkı

Cümleden sonra ol şeh-i bâlâ
İlm ü hikmetle cümleden âlâ

Şeb-i târîk-i cehl iken âlem
Şeref-i şems-i zâtı dikti alem

Şeb iken işbu âlem oldu nehâr
Küfr ile kış idi erişti bahâr

Kodu mîrâca izzet ile kadem
Ona yüz vurdu onda sırr-ı kidem

Erdi izzetlere ki bî-pâyân
Buldu devletleri ki bî-çendân

Lîk verdi ilmi ona onda Hudâ
Böyle fehm et ki ona verdi Hudâ

Bu kemâl ile oldu çün şehbâz
Etti tekâmîl için geri pervâz

Açtı dükkân-ı mârifet onda
Ki bakar oldu şehd ile kanda

Tâ meğer seg meges ola bir kes
Etmeye bu maârifine heves

Herkesi aldı kadr-ı istîdâd
Buldular ilm ile hâyât u reşâd

Var ise ger cihânda âb-ı hayât
Budurur bunu dile görme memat

Hikâye: İskender ve Âb-ı Hayât

Meğer İskender ol reîs-i guzât
Erişir sem'ine çü âb-ı hayât

Su gibi akar ona cân u dili
Bilmedi seyl-i mevt alıptı yolu

Sû-yı zulümâta çün çeker hayli
Nice gün sürdüler ona hayli

Zulümât haddine ererdi çü râh
Dedi erkânı ki ey şâh-ı penâh

İşbu matlab ki buyurur sultân
Cüldesi cândır ola ger âsân

Bunca zahmet ki hep çeker ukalâ
Pes hayât için olusar bu belâ

Lîk bu hâdisât-ı uzmâdır
Belki bu mühlikât-ı kübrâdır

Yoktur ol çeşmeyi gören bir ayn
Kimse bilmez ki kandedir ol ayn

Resm-i râhı değil onun mâlûm
Zâtı mevhûm u matlabı ma'dûm

Yokdurur âfitâb-ı âlem-tâb
Menfaatsiz zemîn-i hâli harâb

Nice bir yana onda Şem' ile mum
İhtimâl muzırr-ı zât-ı sümûm

İhtimâldir ki vâsıl olmayavüz
Bu meşakkatle nâil olmayavüz

Verme nakd-i hayâtı mevhûma
Vermegil bâzı bûm-ı meş'ûma

Şey'-i mevhûm için bu değil elem
Görmedi kimse onu Şâh-ı a'lem

Tâb için harmanı nice yakalım
Âb için kûzeyi nice yıkalım

Dedi ol server-i hümâ-himmet
Kadr-ı zahmetçe bulunur nîmet

Zahmetine bakan denî âtıl
Ola mı sa'y ile o kes kâmil

Her kime matlab ola cüz-i hayât
Ona el vermeyiser âb-ı hayât

Gence ermez diledi rence bakan
Renci almaz gözüne gence bakan

Hâr-ı mihnetle çekmeyen derdi
Dest-i himmetle koklamaz verdi

Ola mı havl-ı Kâbe'de tâif
Ümm-i gaylândan ola kim hâif

Zahmet-i bûteye kalan kala
Ermeyip tab-ı haysiyyetle kâlâ

Deyiben kıldı zulmete azmi
Gittiler nice gece cezmi

Âciz oldular onda şâh u sipâh
Vâdi-i zulmete düşüp ol gâh

Zulümâtta gider iken nâgâh
Bir ziyâ zâhir oldu sırru'llâh

Gördüler onda pâre-i yâkût
Halk-ı cihâna verir ziyâsı kût

Hayl-ı mûra meğer mekân imiş o
Ayş edinmekte çok zamân imiş o

Geldi şâh hâtırına ki bu ziyâ
Bendesî'çün kılıptır onu Hudâ

Bu havâtırla oldu çün seyyâr
Hâtif-i gaybtan erdi bu güftâr

Ki o yâkutu ben Hudâ-yı kerîm
Eyledim mûr için kılıp tâzîm

Çün olardır zaîf ü hor u denî
Onlar için kılıptır onu Ganî

Tâ ki ayş edeler bunlar der-nûr
Çekmeyeler usûr u zor u fûtûr

Anlayıp aczin etti onda rücû
Eyledi pes Cenâb-ı Hakka huzû

Geldi Bâbil'de oldu şâh hasta
Resen-i za'f ile olup beste

Anlayıp mevtini edip bir âh
Bunu der onda ey Kerîm İlâh

Ne acebtir ki kuluna zerre
Âb-ı hayâttan ermedi behre

Ki içip birazını zinde olam
Olmaya mevt ile figinde olam

Var idi onda bir ferîd-i cihân
İlm ü hikmette ol idi Lokmân

Mazhar-ı şahta idi ol demde
Gamküsâr idi ona her gamda

Dedi gûş et beni ey şâh-ı senî
Kandıram şerbet-i Hudâ'ya seni

Âb-ı hayvândan ola yeg bu şarâb
Buna nisbet ola bu ayn-ı serâb

Açtı pes humm-ı hikmeti o hakîm
Diledi ede bir kadehle selîm

Verip ârâyîş o dem sözüne
Saçtı hikmet gülâbını yüzüne

Dedi ey şâh-ı mârifet-unvân
Ömr-i dünya-durur hemân bir ân

Gerçi kim el yudun zi-âb-ı hayât
Şerbet-i hikmet iç ki görme memât

Çün bilirsin ki bu hayât-ı fân
Şîr-i ten değmez olmagil lerzân

İçmiş olsan da âb-ı hayvânı
Sürmüş olsan da bunca devrânı

Çünkü âb üzredir binâ-yı hayât
Yıkılısardır âhir umma sebât

Âb-ı hayvânda ger ola ber-âb
Olur üstüne ne yapılsa harâb

Yoksa bâd üzredir binâsı onun
Çe aceb ger ere fenâsı onun

Bir nefes ecl' için cez' etme
Bir kafes ecl' için fez' etme

Gam yemez gitse mü'minin ömrü
Çünkü ukbâdadır onun emri

Ömr odur dâmenine dest-i ecel
Ermeye görmeye cihânda haleb

Ömr odur bağına hazân ermez
Bâd-ı serd olmayıp ziyân ermez

Ömr odur vermeye fenâ zahmet
Dil-hırâş olmaya ona mihnet

Ömr odur olmaya o yâra hicâb
Vurmaya dembedem cemâle nikâb

Bir dahi buna ey şeh-i pür-nûr
Mahzenin nûr-ı ilm ile mâmûr

İlm ü hikmetle kim ki buldu hayât
İstemez ol kimesne âb-ı hayât

Zindedir bunda vü ol evde saîd
Handedir bunda vü bekâda hamîd

Ayn-ı hikmetten ie kim ki şarâb
Dahi ölmez gel oku nakl-i kitâb

“Erkek veya kadın kim mü’min olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz” (Nahl, 16/97)

Âb-ı hayvândan ere ger garka
Mevt ile eriserdir ol garka

Olasın her ne denli reyyânı
Göresin vakt-i mevtte atşânı

İlm-i hikmetten edesin ger nûş
Olasın zinde tâ-ebed serhûş

İlm-i hikmetsiz olsa ömr-i tavîl
Ömr-i şeytândır ekall-i kalîl

Saymagıl onu sen ömre zinhar
Ve kına Rabbenâ azâbe’n-nâr

Münâcât

İlm ile yâ İlâhî bu dilimi
Mahzen-i râzın eyle aç yolumu

Bana ilm ile ver hayât-ı ebed
Olmayam tâ ki mevt-i cehl ile bed

Hilye-i ilm ile olup mâmûr
Zîver-i hilm ile olam pür-nûr

Beni Őunlardan eylegil mahsûb
Ki oldular ilm ile sana mahbûb

Feyz-i akdesden içtiler çâlâk
Cübbe-i cehli eylediler çâk

Bildiğim ile âmil eyle beni
Mârifet-birle kâmil eyle beni

Hücre-i râza oluben âkif
Beni eyle hakâyıka vâkîf

Sâgar-ı remzin ile sekrân et
Cur'a-ı gamzen ile hayrân et

Mâsivâdan habersiz eyle beni
Emne irgür hatarsız eyle beni

Enbiyâdan geçiçek efdal-i halk
Ulemâdır bu sözü eyle sebak

Hâmi-i şer'at-i Rasûldürler
Hâfız-ı mahzen-i usûldürler

Genc-i dânişte buldular çü niâb
Oldular genc-i âlîde mehtâb

Oldular dâr-ı mülk-i şer'a emîn
Oldular rahmet-i rahîme karîn

Oldular çünkü dâr-ı rahme tabîb
Rahmet ol mü'mine ki ola karîb

Âleme nûr ile ziyâdırlar
Sebeb-i zevk ile safâdırlar

“.. Allah içinizden inananların ve kendilerine ilim verilenlerin derecelerini yükseltsin, Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.” (Mücadele, 58/11).

“Âlimler, peygamberlerin vârisleridir”, (Buharî, İlim, 1; Ebu Davud, İlim,1)

“Ümmetimin âlimleri İsrailoğullarının nebileri gibidir.” (Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ, II, 60 no: 1742) (Hadis)

Dinlegil bu medâyihi benden
Koklagıl hoş revâyihî benden

Kurbet-i Hakk'a ilm ile erilir
Vuslat-ı Hakk'a ilm ile varılır

Sıfât-ı Hak'tır ondadır kâim
Zât-ı Bârî'de hem odur dâim

Lîk çün âfitâb-ı âlem-tâb
Pertevin saldı âleme her bâb

Revzenine göre ricâl-i envâr
Aldılar bunda böyledir ahbâr

Herkesin kadri ilmine göredir
Derecâtı da hilmine göredir

İşbu mânâyı sana şerh edeyin
Kendi nefsinde şimdi tarh edeyin

Nâzır ol bu vücûd-ı insâna
Ki neler kodu Hak bu bünyâna

Levh-i insâna çün yazıldı hecâ
Verdi her uzvuna münâsib câ

Eyledi yâni uzvunu tertîb
Kodu birbiri üstüne o Habîb

Kademi kıldı çün bize hammâl
Etti onun yerini saff-ı ni'âl

Bâdehû sadra çıkarıp sadrı
Burc-ı keyvânda kodu ol bedri

Eyledi başı çünkü burc-ı kemâl
Kodu bâlâda eyleyip iclâl

Başta dört âlemi eyleyip tertîb
Kıldı bu kubbe-i aceb tezhîb

Yâni gösterdi yer havâsa Vedûd
İlmine göre ola tâ ki kuûd

İlm zevki dehâna verdi Hudâ
Çaşnigîr ola ede hizmet edâ

Ağz üstünde kodu ol enfi
Biline tâ ki râyihât-ı hafî

Bildirip ilminde ziyâdesini
Berter ettiler ol üftâdesini

Ki burun içre gelmeden bu koku
Bilinir ola ki kem mi yâhut iyi

Lîk fem girmese ona mat'ûm
Bilmez onu asel midir ya mum

Nice mil yerden işitir çü sadâ
Kodu gûşu bu cümleden bâlâ

Gûş haber aldığı yere çün enf
İlm erdirmez bilirsin ey eşref

Etti onun'çün ol Raûf-ı Hakîm
Kulağı enfin üstüne takdîm

Çeşmi gûş üzre kodu ol Mevlâ
Ki bunun ilmi cümleden âlâ

Kulak işitmediği yerden 'ayn
Senin'çin görüp olur ol 'ayn

İşbu tertîb ile müfız-i vücûd
Verdi her birisine câ-yı kuûd

İlmine göre her birin mer'î
Eyleyip kodu bize bu şer'i

Ger bu tertibe nâzır ola ibâd
Bulalar hulk-ı ahsen ile reşâd

Ki bu kânûnu kulları mer'î
Tutuben buna uydura fer'i

Tâ menâsıbdâ her mahalde ricâl
Bula ilmine göre câ-yı mecâl

Mesned-i sadra geçmeye cühelâ
Saff-ı niâl içre kalmaya ulemâ

Dinle Dâvûd peyemberine Hudâ
Dedi ey server-i gürûh-ı 'ibâ

Ulemâ kullarıma hürmet kıl
Severim ben olara izzet kıl

Mahzen-i ilmime emîndirler
Sûk-i ukbâda hem semîndirler

Âlimin nevmi bana sevgilidir
Şol amelden ki cehl ile doludur

Câ-yı tesbîhe yâr olur nefesi
Sen kıyas etme buna her megesi

Ulemâdan birisi şeytâna
Katı şiddet verir o nâdâna

Ki onu edemez hezâr âbid
Ucb-i cehl ile hem kuru zâhid

Hikâye

Var idi dâdesi açık bir er
Pûte-i hikmete giren bir zer

Gördü Őeytânı bir kapıda durur
Hayli dikkatle ol dere yüz vurur

Gâh eder girmeye kapıya hücûm
Çekilir geh geri zi-havf-i rücûm

Etti bu kimse onda bu dâra nazar
Gördü ki onda uyumuş bir er

Gerçi gaflette yatar ol mestûr
Nûr-ı sadrı velî ederdi sudûr

Dahi bir köşesinde bir âbid
Bâb-ı takvâda hoş olur câhid

Ki elif kâmetini dal etmiş
Devr-i çarhı onu hilâl etmiş

Hakka teslîm edip o cânibini
Sıdk ile bağlamış miyânını

Dilde tevhîd ü dilde âh u enîn
Rû-yı zerd ile olmuş onda mekîn

Katına vardı onda şeytânın
Sordu ondan bu kıssasın onun

Ki nedir bu tereddüd-i akdâm
Edemezsin bu hâneye ikdâm

Dedi ey merd-i vâkıf-ı ahvâl
Diyeyin sana nicedir ben bu hâl

Şol ibâdet eden figendeye ben
Şol münâcât eri revendeye ben

Dilerim mekr ile füsûn edem
Aliben lezzetini dûn edem

Eyleyim şimdi hâletin yağmâ
İrgörem türlü fetrete hâlâ

Şol yatan âlimün velî nûru
Korkarım irgüre bana şûru

Kim onun nûruna bu nâr doymaz
Tûb-ı ilmîne her hisâr döymez

Çünkü gûş etti kıssayı ol mert
Dedi ey lâyıf-ı belâ-yı eşed

Merd-i âbid ki hoş ibâdet eder
Zevk ü şevk ile bunca hâlet eder

Nice yol bulusarsın idlâla
Ki seni bilmeye sözünden ele

Dedi ey kâbil-i safâ-yı huzûr
Bu gece gel benim ile bile gör

Ârif ol gece oldu ona rakîb
Geldi âbid dahi evine karîb

Kıldı seccâde-i duâda kıyâm
Geh namâz idi gâh girye hümâm

Gâhi Hak zikri ile buldu huzûr
Zikr-i Hak'tan diline erdi sürûr

Mâ-hasal etmedi o Őebde hücü'
Kalbine rikkat ile erdi huşû'

Âbidin revzenine geldi iblîs
Gör neler eyler ona ol telbîs

Başladı taşrasından etti hunîn
Savt-ı hûy ile eder idi enîn

İşitip ol dem onu âbid-i zâr
Dedi kimdir verâ-yı perde de hâr

Dedi ey zâhid-i kabûl-ı Hudâ
Hizmete geldim onu edem edâ

Ki benim şöhretiyle Cebrâil
Hak selâm etti sana ey sâil

Tâatin gökleri münevver eder
Kâtib-i tâati muhayyer eder

Gündüzün sâim ü gece kâimsin
Lezzet-i tâat ile dâimsin

Şimdi yoktur sana bedel âbid
Gerçi çoktur zamânedeki zâhid

Sana âşık semâda cümle melek
Senin için kamusu etti dilek

Seni peygamber edinin Sübhân
Kum fe-enzir dedi sana Rahmân

Gûş edip onda ol ümmî onu
Yandı şevk ile tutuşup cânı

Nâralar vurdu vü semâ etti
Diyetin cânına vedâ etti

Ferahından çok etti onda bükâ
Dedi Hak bendesine kıldı atâ

Ümmîlik mânî olup ol miskîn
Onu azdırdı onda dîv-i lâîn

Çünkü âbid işini etti tamâm
Bâb-ı âlimde kıldı Şimdi kıyâm

Kapıyı dakk edip o demde lâin
Gelir ardına onun âlim-i dîn

Dedi kimsin nedir bu demde murâd
Dedi ey âlim-i salâh u reşâd

İlm ile âmil ü dahi takvâ
Sende cem oldu cümleten cemmâ

İlm ile tasfiye edip kalbi
Bulunur sende cümle hulk-ı nebî

Senden a'lem zamânede Şimdi
Yokdurur kimse dahi merd-i hüdü

Dedi ko bunu Şimdi söyle murâd
İşbu medhinden erdi bûy-ı fesâd

Ki duyar cân dimâğı râyihadan
Kubh-ı rîhı seçer o fâyihadan

Dedi ben peyk-i Hâlık'ım Cibrîl
Beni gönderdi sana Şimdi Celîl

Hak selâm etti sana kıldı Rasûl
Cân ile tut bu sözü eyle kabûl

İşitip âlim-i Hudâ sözünü
Dedi ey kâzib ü künûd u denî

Ne revâdır ki edesin kizbi
Olasın merd-i a'verin hizbi

Meğer ol hayl-i mürsele sultân
Sâlik-i râh-ı dâvet-i Kur'ân

A'ni ol seyyid-i benî âdem
Enbiyâ üzre efdâl u ekrem

O değil miydi hatmi çün rusül
Rahmet-i âlemîn ü re'fet-i kül

Bu dürûğa beşer eder mi hüçûm
Meğer iblis ede onu ol şûm

Nısf-i leyl olmasa kapı açarım
Şol kadar ora ki kanın saçarım

Akl ile nakle uymayan kelimât
Bâb-ı âlemde ola mı heyhât

Âlimin oldu sözü çü gavî
Dedi ol ârife ey şâh-ı kavî

Nûr-ı ilm ile gözleyen ulemâ
Ede mi hiç hatâ çü merd-i 'amâ

Nûr-ı ilm ile çün ziyâ kalbi
Nice harc eyleyem ona kalbi

Ümmîyi gör ki yoktur onda ziyâ
Ne kadar kalb ola geçirem ona

Münâcât

Beni kasvette koma yâ Rahmân
Beni zulmette koma yâ Deyyân

Hücre-i dilde yana şem-i ulûm
Ona yol bulmaya zalûm u gaşûm

Girmeye hânem içre bâd-ı hevâ
Ki söyündürüp onu ede hebâ

Dembedem nûrumu tamâm eyle
Feyz-i fazlın ile hümâm eyle

Nûru her uzvuma olup sârî
Dahi zeyn ede onun âsârı

Nûr-ı ilm ile sana yol varayın
Nûr-i ilm ile zatını göreyin

Nûr-ı ilm ile ola her ne edem
Olmaya zulmet-i şekâya gidem

Nakl u akl ile ola her işim
Hükm-i Kur'âna uya cünâbişim

Hikâye

Var idi bir zamânda bir kâmil
İlm ile âmil ü katı fâzıl

Mekr-i Şeytâna âlim idi o merd
Mekr-i nefse fakîh oluptu çü merd

Fukarâ ile gider idi yola
Ramazân ayı idi dinle nola

Harr-ı Şems idi hem zamân-ı Temmuz
Buldular vakt-i hâcire ile sûz

Harr-ı cû' ile za'fa erdiler
Mâ-hasal çok beliyye gördüler

Hâlet-i mahmasa değildi velî
Tâki iftâra bulalar mahalli

İşbu hâl ile gittiler fukarâ
Bir aceb hâle erdiler zuafâ

Ki zuhûr etti karşıdan bir nûr
Sandılar eyledi tecellî zuhûr

Nûr içinden nidâ gelir derhâl
Bu kelâmı edâ eder ol kâl

Ki benim Rabb-i ekrem mâbûd
Benim ol zât-ı pür-atâ maksûd

Hâliniz dergehimde mâlûmdur
Zâfınız ilmim içre merkûmdur

Savmınız hazretimde oldu kabûl
Eyleniz ekl ü şurba azm-i vüsûl

Çekmeniz cû' ile bu dem zahmet
Ederim ben bahânesiz rahmet

Bu sözü çün işittiler zuafâ
Azm-i ekl eylediler ol fukarâ

Çünkü kasd etti bunlar iftâra
Şeyh-i hâdî sığında Settâr'a

İstiâz ile etti onda hücûm
Dedi ey müfsid-i laîn-i mercûm

Hakk'a senden sığınırım her dem
Görmeyim mekrin ile tâ ki nedem

Ne revâdır ki ey racîm-i laîn
Edesin sâlikîne mekr-i metîn

Olasın rehzen-i gürûh-ı necât
Edesin işbu nev' ile kelimât

Nûr içinden dedi ol dîv-i racîm
Ne aceb bildin ey fehîm ü alîm

Nice Şeyh olanı azıtmış idim
Savmını yellere savurmuş idim

Bu acebdir ki tez beni bildin
Mekrimi geri ziyana saldın

Âferin ilmine ferasetine
Âferin fehm ile kiyâsetine

İlm ile bildi menba-ı irfân
Ki bu nev ile mekr eder ol ân

Yine tez istiâze etti o mert
Mekrini zâyî etti Hâlık-ı fert

Hamd edip dediler o dem fukarâ
Nice bildin onu ey Şeyh-i hüdâ

Biz onu anladık tecellîdir
Nûr-ı rahmetle hoş tesellîdir

Sen eğer olmasan ey Şeyh-i reşâd
Savmımız olmuş idi cümle fesâd

Dedi tevfiik-i Hak erişti bâz
Bâtılı haktan eyledim mümtâz

Evvelâ ilm-i fikh ile bildim
Ona bu fen ile devâ kıldım

Ki budur ilmimizde mes'elemiz
Olmasa savm içinde müşkilemiz

Yâni olmasa onda havf-ı helâk
Yemeye ruhsat olmaz ey çâlâk

Budurur dinimizde şer'-i Rasûl
Buna nâtkıdurur fûrû u usûl

Pes bu ilm ile anladım ki o nûr
Mekr-i şeytândurur kelâmı dûr

Sâniyen der-usûl-ı ilm-i kelâm
Ger tecellî ede o Rabb-i enâm

Olusar cümle cânibinde sivâ
Nitekim gördü hazret-i Mûsâ

Bu bize ibtilâ olan ol nûr
Bir cihetten idi bilindi zûr

Lutf-ı Hak oldu bize çünkü enîs
Bildim ondan ki budurur telbîs

Sâlisen ilm-i tasfiyye ile ben
Anladım erdi bize mekr ü mihen

Ki tasavvufda böyledir meşhd
Ger tecelli ede kuluna Vedd

Beşeriyetten onda komaz eser
Ger tecellden ere kula teber

Çünkü yüz üzre ona nr-ı bekâ
Olusar akl u ilmi cümle fenâ

Akl-ı cz' dahi kuvâ-yı beşer
Hep yerinde idi  geldi haber

İşbu  ilm ile bilindi yakn
Bize mekr etti bunda dv-i lan

Pes gerek şeyh olana işbu ulûm
T ki fehm oluna bu mekr  hücum

“Büyükler demişlerdir ki; bilgisi çok olan kurtulur.”

Münâcât

Sanadır 'avz u ilticâ yâ Rab
Sanadır gavs u ittikâ yâ Rab

Beni ilm ile kılmagıl mağrûr
Beni şeytâna etmegil memkûr

Kulunu kılma suhre-i şeytân
Sanadır ittikâlim ey Rahmân

İlm-i nâfide râsih eyle beni
Tâ ki yol bulmaya bana o denî

Kıl beni nûrun ile müstağrak
Bâtılı Hak'tan eyleyim tâ fark

Olmayım suhre-i iblîs-i laîn
Onu tard eyleye bu nûr-ı yakîn

Vay eger kılmaya Hudâ tevfiik
Ona şeytân ola o demde refiik

“.. Allah'ın kulları arasında O'ndan korkan ancak âlimlerdir..” (Fâtır, 35/28)

Dinle benden bu sözleri ey şâh
Olasın suhufı-ı mânâdan âgâh

Bu fezâil ki eyledim îrâd
Ulemâ hizmetine ey Őehzâd

Sanma her âlime hisâl ola bu
Deme her 'âmiye nevâl ola bu

İşbu Şol âlimin hisâlıdır
Havf-ı Hak ile kalbi mâlîdir

Sebeb-i haşyet ola ilmi onun
Bâis-i rehbet ola ilmi onun

İlmi arttıkça haşyeti arta
Cümle uzvunda hud'atı arta

Gayrlar emne erse o ha'if
Meğer oldur bu cümleden ârîf

Bî-riyâ ilm ile olup âmil
Dîn eri zevkine ola vâsıl

İnnemâ yahşâ' dan gözet remzi
Hasr u kasrından anlagil gamzı

Haşyet olmasa yâni bir âlim
Cühelâdan sayılır ol zâlim

Nitekim buyurdu nevîd-i heme
Gör nedir hâce-i ümîd-i heme

“Ben Allah’ı en iyi tanıyanınız ve ondan en çok korkanınızım” (Buharî, Kitâbu’n-nikâh, no: 5063) Hadis

Cümleden yeg bilip ben Allâh’ı
Korkarım ol kadar da vallâhi

Kadr-i ilmimcedir bana haşyet
Bana uymak gerektir ümmet

Âlim olmadı haşyet olmayan
Ârif olmadı dehşet olmayan

Deme âlim ona ki fâsıktır
Her ne dense o şahsa lâyıktır

Âlim olmaz şular ki hizmeti yok
Kîl ü kâl ile gerçi Arap da çok

İlm-i nâfî odur ki sâhibini
Komaya nâ-sezâyâ dinle bunu

Âlim oldur ki ede nefy-i vücûd
Ede Mevlâsına huşû vü sücûd

Ol değildir ki vere vehme vücûd
Olmaya ilmi ona şerr ü şühûd

Her kaçan dese ol kes illallâh
Sırr-ı tevhîde bulmayıp ol râh

Gayrıyı nefy ede özün isbât
Ene hayrûn diye o tabi-i Lât

Deme ki onu bildi bilmez özün
Kendisin kim ki bile bile sözün

Kendisin bilmese ol âmâdır
Gerçi zu'munca hayli monlâdır

İlm-i tasrîfi bildin ey âlim
Oldu mâlûm sahih ile sâlim

İlmine kalb ile devâ ettin
Kavli kâl eyleyip revâ ettin

Bilmedin lîk kendi illetini
Fehm edip hiffet ile sıkletini

Tâ ki kalb ile edesin tahfîf
Hisseti ref olup bulâ teşrîf

Etmedin yâni kendini îlâl
Elif-i ülfete kılıp ibdâl

“.. Allah onların kötülüklerini iyiliğe çevirir..” (Furkan, 25/70).

Çün tecerrüdle olmadın sâlim
Sana ârif denilmez ey âlim

Vay ona ki bu remzi fehm etmez
Lafz-ı vay ile bu haced gitmez

Okudun sarfı olmadın sen sarf
Hak yoluna hulûs ile yek-tarf

Bulmadın asl-ı vâhide hemrâh
Diyessin tâ ki şevk ile Allâh

Muhtelif sîgâdan edip nefret
Elif-i asla bulmadın ülfet

İlm-i nahvı hoş eyledin hâsıl
Lîk irfâna olmadın vâsıl

Seni mahva irürdü mü nahvı
Zu'm edersin ki anladın fehvi

İlm-i îrâba harc edip ömrü
Ha süre idin Zeyd ile Amr'ı

Etmedin öz vücûdunu îrâb
Bilesin tâ ki sen seni ey şâb

Tâ ki merfû musun yâhud mahfûz
Yâ ki makbûl musun yâhud merfûz

Edegör hâlini temîz ey şâb
Nasb-ı nefis ile bu işe her bâb

Her kaçan yâda gelse bâb-ı nidâ
Hep hüviyyetten ola onda edâ

Her cihâtından işite yâ Hû
Demeye hiç gazâl ile âhû

İsimle iktifâ edip o tamâm
Fi'l-i nâkıs gibi o kalmaya ham

Mübtedâ ola ona ism-i İlâh
Haberî ola onda illallâh

“.. Allah de sonra bırak onları, içine daldıkları bataktaki oynayadursunlar.” (En’âm, 6/91).

İlm-i mantıkta eyledin bezli
Okudun onda cüz ü küllü

Resm ile haddi eyledin idrâk
Olmadın nefesine velî derrâk

Saldı ışkâle bunca eşkâli
Müntic olmadı bu kuru kâli

Sana suğrâ ile bu kübrâsı
Zannım oldur ki vermedi assı

Nâm-ı bürhân ile düşüp cedele
Bu tasavvur salar seni emele

Dahi tasdîke ermedin hayfâ
Oldu mevzû' ile bu cümle cefâ

Bu kazâyâyı sanma bâkîdir
Müntic olması ittifâkîdir

Gerçi sa'y ettin etmedin fehmi
Bu kıyâsın olur gibi vehmi

1. Ravza:

İlim Adamı eşitleri

İki kısım oldu hâsılı ulemâ
Gûş edersen edem sana hoş edâ

Oldu onun birisi Rabbânî
Oldular dîn esâsına bânî

Oldu ikincisi de âlim-i sû
Gösterip kendimi satarlar cev

Kısm-ı evvel de iki oldu ey cân
Edeyin bir bir onu sana beyân

Ulemâdır birisi biri şüyûh
Buldular ilm-i dîn içinde rüsûh

Ulemâ etti iktisâb-ı ulûm
Oldu onlara mâ-hazar mâlûm

Kavl ü fiiline seyyidin itbâ'
Oluben buldular selâs ü rübâ'

İlmi neşretmede edip himmet
Kurbet-i Hakta buldular rütbet

Bâkiye ilmi kıldılar vâsit
Ne aceb matlab u ne aceb râbit

Yemm-i akvâl-ı servere o firak
Zevrak-ı fikri eylediler gark

Dürer-i mânâ kıldılar hâsıl
Oldular râh-ı Hak'ta hâssü'l-hâsıl

Şöhret-i mansıb ile üftâde
Düşmediler bunlar evtâda

Medyen-i Hakk'a tuttular hoş râh
Oldular ilm-i Ahmedî de penâh

İlm-i zâhirde oldular vâris
Ki onu kodu efdalü'l-hânis

Pes cihânın bunlar imâdıdır
Râh-ı Hak'ta ibâda hâdîdir

Gayret-i şir'at-ı Rasûl'de bunlar
Himmet-i millete vüsûlde bunlar

Levm-i lâimden etmediler havf
Her biri oldu vâhid ü ke'l-elf

Oldular bâğ-ı ümmette hâmî
Dahi ifsâd-ı bid'ate mâhî

Selefin eyleye rızâya garık
Halefin hem kıla vifâka refık

Umarız ol gürûh ile yarın
Bula her birimiz o dem yârin

Kısm-ı evvelden ol ikincisi
Ki meşâyihdir ol Hudâ hâssı

İlm-i kesbîden aldılar çü nevâl
Dediler yâ muhavvile'l-ahvâl

Şevk-i Hak oldu onlara gâlip
Oldular ilm-i zevkîye tâlip

Sûret-i bahra olmayıp kâni'
Ka'r-ı deryâya oldular tâli'

Pes talep kıldılar o dem gavvâs
Ki suna bunlara le'âlî hâs

Eşiği taşına koyup başı
Gözyaşı oldu ekmek ü aşı

Bırakıp nâm u şöhreti onda
Demedi kimse kandesin kande

Terk edip cübbe ile destârı
Kâse-lîs oldu seg ile bârı

Tayyedip hânedan safâ döşegin
Bağladı beline mihen kuşağın

Hâb-ı gaflette el olur bîdâr
Gayrılar sıhhatle olur bîmâr

El gülerken olar eder girye
Hazihî karyetün bilâ firye

Bir yana âlem ü olar yek sû
Eller âhu dese olar yâ hû

Bu mezellekte buldular izzet
Bildiler ol mezelleti devlet

Kıldılar levhi mâsivâdan pâk
Oldular onda merdüm-i çâlâk

Bu safâ ile oldular sûfi
İçtiler câm-ı vahdeti sâfi

Kıldılar çün izâle-i ahlâk
Verdi onlara hulkunu Hallâk

Fi'li fiilinde ettiler ifnâ
Buldu vasfı sıfâtı içre fenâ

Zâtı zâtında buldu izmihlâl
Bendelik naksı gitti buldu kemâl

Ayn-ı vahdette oldular çün gark
Girdâb oldu onda sâhil-i firak

Oldular bahr-ı vahdete gavvâs
Buldular onda çok leâli-i hâs

Harc edip râh-ı bâkiye vârı
Buldular zahmet ile dildârı

Buldular çünkü asl-ı vâhide yol
Muhtelif sîgalardan etti ufûl

Cümlesi masdara rücû etti
Bu zilâl ref olup hücû' etti

Sâhil-i fırka geldiler çün bâz
Ettiler onda dâvete âğâz

Ümmete oldular o dem hâdî
Emr ile onda tuttular nâdî

Ettiler sırr-ı Ahmed'i tâlîm
Oldular hulk-ı Mustafâ' da mukîm

Buldular çünkü nüsha-ı câmi'
Nûr-ı Hak ile oldular lâmi'

Lemeân ettiğince nûr-ı bekâ
Mahv-ı mahz oldu gitti havf ü recâ

Diler isen ki olasın âzâd
Mahv olagör budur sana irşâd

Varlığındır seni belâya salan
Yokluğundur seni velâya salan

Bu sözü dinle ki bu cânda olur
Müflis-i râh olan amânda olur

Hikâye: Dilci ile Dervış

Var idi devr içinde bir fâzıl
İlm-i sûrîde haylice kâmil

Hâssa kim ilm-i nahvı ol bihter
Etmiş idi sâfâ ile ezber

Gerçi bu fende mâhir idi o şâb
Lîk kendisin etmemişti îrâb

Ucb ile kimseyi beğenmez idi
Fukarâ ile sohbet etmez idi

Gitmeli oldu bir yere bir dem
Bindi bir hoş gemiye ol ekrem

Var idi ol gemide bir dervış
Aşk-ı Mevlâ ile aceb dil-rış

Otururdu abâ ile mestûr
Kalbi nûr-ı safâ ile pür-nûr

Hoş binip ol safâ seffînesine
Yemm-i tevhîd akıttı sînesine

Ka'r-ı bahre gehi olup gavvâs
Getirirdi ele cevâhir-i hâs

Gerçi mevcleri ererdi ol bahre
Lîk göstermez idi bir katre

Âlimin nehri eyleyip tuğyân
Vâdi-i sînesi dolar ol ân

Yok idi çünkü kuvvet-i teskîn
Dedi hiç yok mu bunda bir miskîn

Kim ola âb-ı ilm ile atşân
Tâ edem lutf ile onu reyyân

Gözü düş oldu âlimin onda
Dedi dervîşe gel beri bunda

Gelip oturdu yanına dervîş
Dedi hizmet nedir ona dil-rîş

Dedi ilm ile âşinâ mısın
Bu ziyâ ile rûşinâ mısın

Dahi hem ilm-i nahv gördün mü
Ref ü nasb hâletini gördün mü

Dedi ben nahv görmedim şeyhâ
İlm-i mahv ede bendesine atâ

Dedi hayfa ki bu letâfetle
Bu abâ ile bu kıyâfetle

Olmadıñ sohbete bu dem lâyıķ
Ol geçen ömrüne senin yazık

Mârifet sofrasından ey mahrûm
Olmadıñ bir nevâl ile merhûm

Sînesin şerha etti dervîşin
Yarasına tuz ekti dil-rîşin

Yerine vardı tez oturdu gedâ
Gör ne izhâr ediser onda Hudâ

Nâgehân esti onda bir katı yel
Oldu her kimsenin gözü yaşı sel

Koptu şol mevcleri ki misl-i cibâl
Vermeyip sabr lengerine mecâl

Yelken aklı şöyle eyledi âķ
Görünür göze sürme karada hâķ

Cümlesi giryeye edip âğğaz
Rîsmân-ı seffîne verdi sâz

Kimisi dâî kimi efgânda
Kimisi sîne döğdü dermânda

Düştü girdâb-ı giryeye âlim
Dedi feryât ile nolur hâlim

Çeşmi derya gibi olup pür-âb
Zevrak-ı sînesi olur gark-âb

Cümle halk-ı zârî içre ol dervîş
Kendi hâlinde oturur bî-gîş

Yemm-i vahdette şöyle müstağrak
Gark ile harkı eylemez ol fark

Cümle halk muztariptir ol sâkin
Hoş vakâr ile oturur lâkin

Geldi âlim katına ol âgâh
Dedi monla nedir bu girye vü âh

Dedi nahvî ona ki ey dervîş
Sen niçin olmadın bu dem bî-hîş

Ki oldu tûfân-ı Nûh bu dem peydâ
Nicesi demeyim bu dem veylâ

Dedi nahvîye ey zaîf-i nahîf
Bahr-ı hayrette ey kaviyy-i zaîf

Nola nahv okuyunca ey âlim
İlm-i mahv ile olaydın sâlim

Buncılayın koparsa sad tûfân
Mahv olan kimse görmeye hüsrân

şol ki sındırdı zevrak-ı vârn
Yaktı savurdu cümle âsârn

Korka mı hiç o mevc-i deryâdan
Ne ziyân göre bahr-ı vâlâdan

Her ne mihnet ki erer insâna
Her ne denli elem gelir câna

Varlığıdır sebep bu helketine
Bâis olur kemâl-i mihnetine

Nâzır ol kim bu rûh-ı insânı
Giymeden peyker-i heyûlânı

Nice sâlimdi revh u reyhânda
Bî-gam idi civâr-ı Rahmân'da

Her kaçan giydi cübbe-i bedeni
Râhatından kesildi oldu denî

Mahbes-i ümme düştü çün ol rûh
Kara kan oldu evvel ona fütûh

Bin belâ ile kurtulup ondan
Ağlayı geldi bunda ol ondan

Çünkü kondu bu mihnet-âbâda
Oldu her demde mihnet âbâda

Şâdîsi gitti gam füzûn oldu
Zahmet arttı safâsı dûn oldu

Gitmeyince bu hilkat-ı mecrûh
Sanma kim râhatın bulusar rûh

Şol ki oldu bu kıssadan âgâh
Diler ol hil'atin döke her gâh

Kıssaya her kim olmadı vâkîf
Olmak ister bu köhnede vâkîf

Çünkü nahvı kemâle irgürdün
Şöyle sandın ki rûhı dirgördün

Ene hayrun dedin edip i'câb
Etmedin öz vücudunu i'râb

Ger edersen vücûdun i'râb
Etmeyeydin dü-cevliğin i'râb

Hâsılı mezra'ın dü-cevdir çün
Ene hayrun demek sana niçin

Münâcât

Yâ İlâhi beni bana bildir
Ecelim olmadan beni öldür

Beni pâk eyle bu televvüsten
Lutfun âbı ile yu teneccüsten

Yek-nazar eylegil beni yâ Rab
Pür-iber eylegil beni yâ Rab

Beni bildir bana seni bileyin
Mümkün ile vücûbâ yol vereyin

2. Ravza:

Kötü İlim Adamları ve Kötü Şeyhler

“.. Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler.”
(Fetih, 48/11).

“Sizin çirkin gördüğünüzü yapan ve bildiğinizi söyleyen münafığın dilinden korkun”

Haberi anladın ne der Mevlâ
Yaramaz âlime edip îmâ

Ulemâ-yı hakîkatin hâlin
Sana şerh eyledimdi ahvâlin

Ki bunlar oldular bu dîne imâd
Bunları sevmeyen başına remâd

Ulemâ-yı mecâzîden diyeyin
Onu da şimdi sana şerh edeyin

Bir gürûh dahi onlar oldular
Dîn-i İslâm’a gör ne kıldılar

Ulemâda bunlar görüp rağbet
Her diyar içre eyleyip hürmet

Kîl u kâl ettiler biraz tahsîl
Olmak için hitâmına vâsıl

Nâra-zen oldular medâriste
Arbede ettiler mecâliste (46b)

Etmeden mebhas-i murâdı temîz
Oldular her söze cerî vü tîz

Düşüben vâdi-i mükâbereye
Sözleri benzedi müsâmereye

Muğlekâtı tettebbû eylediler
Müşkilâtı temettû eylediler

Bu değil dîn için mesâil ede
Garazı câhına vesâil ede

Tâ ki şöhret bulup o beyne'n-nâs
Ola halk arasında ke'l-hannâs

Geh diler râh-ı muğlakâta gide
Bu bahâneyle hasmı mülzem ede

Ulemâyâ diler mecârî ola
Süfehâyâ hod mümârî ola

Sarf ola kendiye vücûh-ı nâs
Muktedâ ola onlara hannâs

“Bilenlere övünmek ve sefihlerle münakaşa etmek için veya insanları kendine çekmek için ilim öğ-

renmek isterse Allah onu cehenneme koyar" (İbn Mâce, *Et-Tergîb ve't-Terhîb*, I, 26)

Kimisi de bu fırkanın yâri
İlm ü hikmetten oldular ârî

Ulemâ zeyyine girip cehele
Saldılar sûk-ı cehle cihetle

Cübbe vü tâcı ettiler mesnet
Götürüp ceydine o habl-i mesed

Doldurup kibr ile o şînesini
Serverim der degiştî şînesini

İlm ile serveri edip ol zem
Nice bî-serleri tutar akdem

Zaleme bâbını edip kible
Hoş mübarek deyi eder kuble

Görmemiş kible-i münâcâtı
Etmemiş onda arz-ı hâcâtı

Çıkarıp havf ü haşyeti dilden
Yâ Şüreyh yâ Cüneyd olur dilden

Oluben hüsn ü siyerden âtlı
Suret-i Hak'ta oldular bâtlı

Hurd u âşâmnda misl-i hayvanât
Sıklet u gaflet ile bî-hâlât

İşi hezl ile kizb ü dahi mizâh
Göre mi böyle kimse rûy-ı felâh

Hubb-ı dünyâ ile olup sekrân
Hubb-ı sevâd ile yürür hayrân

Irz-ı dünyâyı yeğ tutup rüsvâ
Irz-ı dînini eylemiş yağma

Gayret-i dünyâya düşüp miskîn
Gayret-i dîni bırakır ol hîn

Unutur nefsinı o bed-girdâr
Bu televvüsle hoş yürür murdâr

Ne gönülde tekâ ne yüzde hayâ
Ne gözünde edeb ne sözde safâ

İrtikâb-ı menâhîde mâhir
Amel-i sûda bî-edeb hâzır

Etseler ger mecâlis-i akrân
Ne olur zıkr ü ne okur Kuran

Gaybet-i gâbiyi tefekküh eder
Zıkr-i Hak'tan velî tenezzüh eder

Zikr ederler menâsıbı tekrâr
Şarkta vü garbda olan her bâr

Bahs-i ilm ile eylemezler dem
Edeni gamz ile ederler zem

Oldular Hak sebîline rehzen
Dinle işbu rivâyeti benden

“Allah, Hz. Davud’a şöyle vahyetti: Ey Dâvud!
Dünya sevgisiyle sarhoş olan âlimi affetmemi benden
isteme, çünkü onlar kullarımı benim yolumdan alı-
koyan kimselerdir” (Fevzi Muhammed Ebû Zeyd, *el-
Hutabü'l-İlhâmiyye*, I)

Bir gün ol Hazret-i aliyy-i Cenâb
Etti Dâvûd peyemberine hitâb

Ki şu âlimden etme bana suâl
Ki onun sa'yi oldu ayn-ı dalâl

Hubb-ı dünyâ ile olup sekrân
İzz ü câh ile yürüye hayrân

Unutup Hazret-i Hudâvend'i
Vurmuş o kendi boynuna bendi

Gayrlar dünyası için ol nâdân
Dînini bey' eder zehî hüsrân

Çün Hudâ'sını etmedi ol yâd
Ona nefsin unutturur ol hâd

“Allah'ı unutan ve bu yüzden Allah'ın da kendilerini unutturduğu kimseler gibi olmayın.” (Haşr, 59/19).

İntikam eyledi Hudâ'sı ona
Ne mecâli ola ki kendin ana

Tâ meğer ondan ola dermânı
Tâ ebed vermez ise hızlânı

Çünkü sekrân ola n'olur hâli
Isıcak su sanır ol bevvâli

Hikâye: Sarhoş ile Köpek

Meğer şeytâna uydu bir ayık
Oldu meyhânede vâzir-i fâsık

Çün ayağıyla varmıştı be-rez
Aldı ayağını o fitne-i rez

Başına çıktı çün buhâr-ı humûr
Onu sevdâya saldı etti zûr

Leşker-i mey çünkü kopardı gubâr
Uçtu akli başından etti firâr

Hâlet-i meyden oldu bî-ser ü pâ
Yıkılıp kaldı yolda ol rüsvâ

Sâgar-ı mey ona çü yem oldu
Necse gark oldu dâhi kem oldu

Buldu kay ile ol televvüs-i tâm
Çîn-seher diledi ki ede kıyâm

Bulmadı lîk ol kıyâma mecâl
Gözün açması dahi oldu muhâl

Geldi bir seg yedi o kayyı bu dem
Pâk tutup yaladı dehânını hem

Kelbi yârânı şandı ol nâdân
Çok senâ etti ol sege ol ân

Ki bana iyilik eyledin bu dem
Sağ olursam yerine ben de edem

Yalayıp çünkü ağzın etti pâk
Döndü bevl etti yüzüne hâşâk

Çün ılıcak dokundu su yüzüne
Hamd edip sürdü yüzüne gözüne

Çün ikrâmında seg müzâd etti
Ol dahi hamdını ziyâd etti

Dedi merdümlük ise ancak ola
Olmaya iyliğin katımda kala

Bitirip seg işini döndü bâz
Dedi sekrân ona edip âvâz

Ki bu dem içre bu kerâmeti sen
Eyledin gitme tâ göre seni ben

Dilerim ben de eyleyim 'avzı
Gerçi sen bunda etmedin garazı

Bin belâ ile açtı çün gözünü
Kelb imiş bildi gördü çün yüzünü

Âh edip derd ile enîn etti
İnleyip sûz ile hunîn etti

Dedi gayret midir sana ey dâl
Yalaya ağzını kilâb-ı sıfâl

Nice yüz suyu kala ol yüzde
Seg onu bevlî birle gasl ede

Etti çün kim bu nâlişi gamgîn
Oldu tevîk-i nâgehâna karîn

İşbu hayrette iken onda gedâ
Erdi hâtîfden ona işbu nidâ

Fısk ile her kimin olur hâli
Gâsılı kelb olur suyu bevlî

Necse mey eyleyen kişi çü kilâb
Ne revâdır ona buhûr u gülâb

Ab-ı rûyunu çün döker fâsık
Bevl-i kelb olusar ona lâyık

Kim ki hamr ile bunda mürde olur
Âhiri bevl-i kelb ile uyulur

Sebeb-i tevbesi olup kıssa
Aldı bundan nevâle vü hisse

Kıssadan Hisse

Dinle ey hamr-ı dünyâ sekrânı
Ne dedim sana dinledin onu

Seni mest eylemişdürür dünyâ
Seni ayık sanırsın ey rüsvâ

Zâhir ü bâtının mülevvestir
Kayy-ı inkâr ile münecceştir

Kâse-lîsin olup birer sefele
Seg gibi yanına gelir dinle

Bakar ağzına tâ ede kayyı
Yani ihsân ile vere kayyı

Yalaya ağzını o seg haslet
Yâni medh ede buluben ruhsat

Ilıcak söz ile o dev-i lâin
Yüzüne bevl ede pes onda hemîn

Vakt-i mevtte açıla 'aynı onun
Gözlerinden giderse gaynı onun

Segi merdümden eyleyip ol fark
Haclet-âbına ola onda gark

Sana lâyık mıdır ey mü'min-i Hak
Gözlerin mevt ile açıla ancak

Münâcât

Beni haclette koma yâ Rahmân
Beni hasrette koma yâ Mennân

Gözüm aç derk edem bu eşyâyı
Komagil hâline bu âmâyı

Hubb-ı dünyâ ile olup sekrân
Etmesin mâsivâ beni hayrân

Kıl beni râh-ı Hak'ta ehl-i temîz
Saymayım seg sıfâtı merd-i azîz

Segi seglikle bileyim Mevlâ
Etmeyem tâ ki ona medh ü senâ

Merdi merdüm bilip olam hâzî'
Pâyına rûyumu olam vâzî'

“Yâ Rabbi eşyayı bana olduğu gibi göster” Hadis

Beni son demde eyleme haclân
Bana âhirde vermegil hızlân

Bana göster ki hâli bileyin
Medyen-i kurbuna revân olayın

Beni aybın bilenden et yâ Rab
Onu tağyır kılandan et yâ Rab

Komagil bu televvüs ile beni
Koma gayra telebbüs ile beni

Bana tevfikını refik eyle
Beni eltâfına hakîk eyle

Buyurur hem geri o fahr-i cihân
Kulak vur gör ne remz eder sultân

Buyurur sakının şu tâifeden
Olmadılar gürûh-ı hâifeden

Diliyle gerçi der maârifi ol
Lîk fi'linde tuta münker yol

Dili o kâzibin münâfıktır
Sanma kim kalbine muvâfıktır

Dîn-i İslâm'daki bu cümle fütûr
Belli bil onu iki şahstan olur

Biri şol ilm ile veren fetvâ
Yoğiken hiç salâh ile takvâ

Birisi cehl ile ibâdet eden
İmi yoktur salâhı âdet eden

Onun'çün buyurdu o şâh-ı velî
A'nî ol Hazret-i İmâm Ali

“İslamda sadece iki kişi belimi kırmıştır; günahkar alim ve bid'at sahibi dindar. Günahkar alim, günahına bakılarak insanları ilimden uzaklaştırır, bid'at sahibi dindar ise dindarlığındaki doğruluğa bakılarak insanları bid'ate teşvik eder” Hz. Ali.

Dîn-i İslâm'dan iki kimse benim
Belimi kesti komadı belim

Ulemâdan biri şu fâcirdir
Fitnesi ümmet içre zâhirdir

Ürkütür halkı ol kişi zî-ulûm
Çünkü fısk işe eylemişti hüçûm

Fi'line bakıben onun ümmet
Edeler ilmine onun töhmet

Revnağ-ı ilmi çün kesâda salar
Ukde-i halkı hep fesâda salar

Biri şol bid'at ıssı âbittir
Ki riyâ ile işi fâsittir

Halkı terğîb eder o bid'atine
Çünkü bakarlar onda tâatına

Fısk ile ilm ü hem riyâda amel
şer'at-ı Mustafâ'ya verdi halel

Âlimin olmaya çü kalbi münîr
Hakka mı râcî olusar o zamîr

Umerâ bâbıdır ona merci'
Lâ-cerem yine onadır râcî'

Umerâ bâbına olup mensûb
Dîni dünyâya satar ol ma'yûb

İftihâr eyler onlar ile ol
Onlara ilişiser onu ol yol

Neye kim mâil olalar umerâ
Onu tahsîn ediser ol süfehâ

Edeler her dürûğunu tasdîk
Böyle âlim olur mu Hakk'a sadîk

Emr-i mârûfu tutalar münker
Münker akvâli edeler ezber

Emr-i Hak'tan ise rızâ-yı emîr
Katlarında yeğ ola zî-tahkîr

Açalar bâb-ı ruhsatı onda
Demeyip hiç azîmeti kanda

Îtirâz etse ona bir âlim
Onu techîl ediser ol zâlim

Cübbe destâr ile fakîh-sûret
Tâc u hırka ile nice bî-sîret

Ulemâ rağbetin edip berbâd
Sulahâ hürmetine erdi kesâd

Unutup ırz-ı mehlikâyı olar
İrz-ı dünyâyı tuttular ber-ter

Ulemâ müttehim olup yek-ser
Cümle-i ırzına erişti zarar

Hırs-ı dünyâ ile olup bî-hoş
İttekû âyetine tutmadı gûş

Gelmeyip yâdına onun Bel'âm
Sûret-i hâsda oldular her gâm

Anmayıp hâtime mehâfetini
Yele savurdu ömrü devletini

Kıssa-ı Bel'am'ı sana diyeyin
Onu icmâl ile beyân edeyin

Bir ulu kişi idi evvel ol
İsm-i âzam rehine bulmuş yol

Müstemcâb olmuş idi deavâtı
Halka bilinmiş idi hâlâtı

Çünkü dünyâ ile olur ma'lûl
Nagehan yolunu şaşar mahzûl

Pes hilâf işte etti onda duâ
Kahr ile etti Hak cezâ-yı sezâ

Münselih oldu ol atâdan
Nâ-ümîd oldu bâb-ı Mevlâ'dan

Kelbe temsîl eder onu Mevlâ
Oku Ârâf'ı duyasin fehvâ

Münâcât

Hâcetim sana budur ey Rahmân
Verme dâreyinde kuluna hızlân

Bana şol ilmi ki atâ ettin
Sînemi suffice-i safâ ettin

Sebeb-i ismetim ola yâ Rab
Bâis-i rahmetim ola yâ Rab

Ahd-i îmânıma irirme haleb
Etmeyim dînimi dünyaya bedel

İlmimi kılma bâis-i tuğyân
Ömrümün etme hâsılın hırmân

Ulemâ kulların ile haşr eyle
Sulehâ kulların ile neşr eyle

ÜÇÜNCÜ MAKAM

1. Ravza:

Cömertlik ve Cömertlere Övgü

“Allah’ın sana verdiğinden (O’nun yolunda har-
cayarak) ahiret yurdunu gözet; ama dünyadan da na-
sibini unutma. Allah’ın sana ihsan ettiği gibi sen de
(insanlara) iyilik et. Yeryüzünde bozgunculuğu arzu-
lama. Şüphesiz ki Allah, bozguncuları sevmez.”
(Kasas, 28/77).

“Kim helal bir mal kazanır, o malla kimseye el
açmaz, sıla-ı rahim yapar, borcunu öder, komşusuna
yardımda bulunursa, kıyamet gününde Allah’ın hu-
zuruna yüzü ayın on dördü gibi aydınlık olarak ka-
vuşur” (Gazali, *İhyâ*)

Çünkü yarattı âlemi Hallâk
Verdi bu mâlı bize kıldı yerak

Her kimin devleti ola ona yâr
Mâl u câhın yolunda ede nisâr

Nerdübân eyleye ona o saîd
Leyli Kadr ola hem nehârı ‘îd

Himmetin âlî eyleyip muhtâc
Derecâta onu ede mîrâc

Süllem ede onu çü ukbâyâ
Misli zer ola ere kimyâyâ

Hârî gül ola onda mârı yâr
Bürri dür ola hem şitâsı bahâr

Fânîyi bâkî eyleyip ol şâd
Dîni dünyâ ile ola âbâd

Eshiyâdan olagör ey merdüm
Mâl ile zinde-nâm ol olma kem

Hak sana bunca kim atâ etti
Seni dünyâda pür-bahâ etti

Sen de Hak kullarına muhsin ol
Ko gümânı bu yolda mûkin ol

Yeryüzünde fesâda verme mecâl
Ki onu sevmez ol Hudâ-yı Teâl

Buyurur geri hem o şâh-ı rusül
Zulmet-i arsada o mâh-ı rusül

Bulsa bir kimse bunda mâl-ı helâl
Saklasa rûyunu zi-züll-i sülâl

Sıla-yı rahm edip o mâl ile ol
Ödese deynini kılıp mahlûl

Cârına kılsa hem muvâsâtı
Bulusar fazl ile siyâdâtı

Yâni ol kimse bu hukûkunu
Ödese anlayıp ukûkunu

Mâlını âb-ı rûya şişe edip
Saklasa onu bunda pîşe edip

Verdi bu mâlı ona çünkü Hudâ
Dökmeye yüzü suyunu o gedâ

Âb-ı rû için oldu çünkü bu mâl
Âb-ı rû mâl için olur mu helâl

Akrabâsına menfaat erüre
Kimine giydire kimin doyura

Var ise deynini edâ ede
Rah-ı marziyy-i murtazâyâ gide

Sadakât ile cârin ede sıla
Olmaya menzil-i cefâyâ sala

Hem zekâtını eyleye ol edâ
Olmadan arsa-ı bekâda gedâ

Tîb-i nefsiyle ede infâkı
Ki değildir ona bu mâl bâkî

İşbu hâl ile her kim etse amel
Çekmeye hergiz iki evde melel

Geliserdir kıyâmete o kişi
Bed-rây gibi yüzü ögüp işi

Kapına gelse ger gedâ-yı hazîn
Onu hirmân ile giderme sakın

Zede-i çarh oluπτur ol muhkem
Er isen yâresine kıl merhem

Tuz ekip yâresine işletme
Hazer et âhın alıp inletme

Korkulur ol Muhavvilü'l-ahvâl
İzzetinden vere nikâl-i Celâl

Seni muhtaç ede vü onu ganî
Bâbına sala bir dem içre seni

İntikâm eyleye sana Kakhâr
Olmaya dahi yârene tîmâr

Hasb-i hâlin ola bu kıssa senin
Zâd-ı râhın ola bu gussa senin

Hikâye

Rûzigâr içre vardı bir kes
Kesb-i mâl olmuş idi ona heves

Çoğidi dirhem ile dinârı
Görmedi âhiretteki nârı

Esb ü ester ziyâ' ile kâlâ
Gâv u üştür katar ile bâlâ

Çoğidi hem kenîzek ü gılmân
Lîk etmez idi kimseye ihsân

Okumamıştı ol sehâ dersin
Lîk tekmîl edipti ol hırsın

Günler içinde bir gün ol memkûr
Buhalânın imâmı re's-i kefûr

Koyup eyvânı önüne kürsü
Eder idi hesâb ile bahsi

Önüne saf tutuptu gılmânı
Gördü ol halde bir fakîr onu

Zede-i rûzigâr idi o fakîr
Cevr-i çarh ile zâr idi o hakîr

Deyn ile kâmeti oluptu dâl
Sû-i ahvâline onun her hâl

Hâcenin hâlini görüp o fakîr
Arz-ı hâl etmeye yöneldi hakîr

Cinsiyet rikkatini etti ümîd
Nev'iyet şefkatini sandı müfîd

Gördü hâce gelir ona ol zâr
Bâbına geldiğine etti âr

Dedi bir kula o demde anûd
Şu gelen şahsı eylegil merdûd

Ne revâdır gelir benim kapıma
Bu hakâretle yâ durur tapıma

Başına vur onu geri döndür
Böyle meyšûma hâlini bildir

İmtisâl eyleyip o demde gulâm
Zecr ile onu döndürür bî-kâm

Çün nemek saçtı onda yâresine
Döndü hacletle gitti çâresi ne

Külhan-ı sînesi olup sûzân
Şereri erdi âsumâna hemân

Yüzünü tuttu göklere o hazîn
Açtı Şekvâ ile o dem dehenin

Dedi ey Hâlik-ı Raûf u Rahîm
Bendesine eden 'atâ-yı delîm

Ne diyem ben ki ola sana nihân
Beni gayrı kapıya salma revân

Aç olursam kapından acın olam
Halka-zen bir fakîr ü acın olam

Bu revâ mıydı sen iken bana kes
Zecr ile reddede beni nâ-kes

Ârz-ı hâl etti çünkü Mevlâ'ya
Fevc-i mevc vurdu bahr-ı âlâya

Dahi nîrân-ı kahrı attı Őerer
El-hazer eyyühe'l-bahîl el-hazer

Verdi ol müflisîne mâl-ı helâl
Etti halk içre onu hoş ahvâl

Gün be gün buldu onda ayş-ı nizâm
Yoklular hâlini sorardı müdâm

İntikâm etti ol ganîye Hudâ
Çarhı aksine döndü oldu gedâ

Naksına yüz tutar hemân emri
Satar esbâbını olup cimri

Çü nuhûset ona erişti tamâm
Cümlesin sattı vü kalır o gulâm

Zeri alsa eline hâk oldu
Gördü ahvâli kalbi çâk oldu

Çün erişti bu nev ile zâra
Ol gulâmı da koydu bâzâra

Ki fakîri döğüptü zecr ile ol
Ol hakîre söğüptü hacr ile ol

İntikam eyledi çü kâf ile nûn
Ol fakîr aldı ol gulâmı satın

Çün fakîr kıssaya olur vâkîf
İntikam emrine olur ârif

Bezle yüz tuttu muhlisâne vefî
Fukarâ emrini görürdü hafî

Derbeder oldu mâ-hasal hâce
Yer bulamazdı yata olsa gece

Yüz vurup zillet ile her tapuya
Âb-ı rûyunu saçtı her kapiya

Her kapıdan ki ol nevâle diler
Sırtarıp kelbi onda ona güler

Bu yana çünkü hâce oldu fakîr
Kürsi üzre oturdu oldu çü mîr

Tapuya durmuş idi çün o gulâm
Geldi kapıya bir fakîr çü lâm

Âteş-i fakr ile olup bî-hûş
Çeşmi fevvâr u kalbi eyler cûş

Pâ-bürehne vü pirehen bâli
Kimseye vermesin bu ahvâli

Çünkü gördü gulâm-ı hâce onu
Titreyip ra'şe etti cân ü teni

Yüğürüp onda onu men etti
Kapıya gelmeden dönüp getti

Hâcesi onu gördü etti gazab
Dedi ey târik-i lüzûm-ı edeb

Gelmiş iken kapıma ol sâil
Niçin oldun ona bu dem hâil

Komadın ki ona edem ihsân
Fakrı emrâzına edip dermân

Korkum oldur ki bu nekâli görem
Ben de ol hâce gibi nahse erem

Bana lutfetmiş iken ol Bârî
Ne revâdır verem ona zârî

Yürü var döndür onu bana getir
Hâceti her ne ise onu bitir

İşitip bende onu tuttu yüzün
Dedi ol hâcesine gizli sözün

Ki bu men ettiğim fakîr ü alîl
Hâce-i evvelim idi o alîl

Ki seni emr-i birle sürmüş idim
Onun izniyle dahi döğmüş idim

Bilmeyip şimdi kapına geldi
Bu hakâretle tapuna geldi

Korktum ondan ki eyleyesin fark
Bahr-i haclette ola ol dem gark

Ol umarken ki ona çâre ola
Yâresi üzre dahi yâre ola

İşitip bu haberleri o selîm
Rikkatinden zamîri oldu dü-nîm

şefkat ile dedi ey bende-i hâs
Bana vâciptir olan ona hallâs

Ki Hudâ çün inâyet etti bana
Müflis iken kifâyet etti bana

Bay iken onu eyledi çü fakîr
Bana lâzımdır eyleyim tevkîr

Çıkarıp ona verdi sîm ü zeri
Dedi ol bendesine durma yürü

Al bu meblağ ile libâs-ı hatîr
Giydir onu ki olmaya o hakîr

Getir onu edem ona izzet
şükr-i nîmet verem ona hilat

Dinlegil bu sözü ey hâce-i mâl
Hâcelik budurur gel anla meâl

Çün Hudâ etti sana in'âmı
Eyle Hak kullarına ikrâmı

Etme miskîne kemlik ile nazar
Ermeye tâ ki hace gibi zarar

Hâtırın yıkma her şikestelerin
Yâresine tuz ekme hastaların

Gele düşmanların elin alagör
Her ziyân dillerin dilin alagör

Aksine dönmeye bu devrânın
Gazab etmeye sana Sübhân'ın

Fukarâdır bilin ıyâl-i İlâh
Lutf ile edegör onlara nigâh

Kapına gelse onu döndürme
Kim ki gelse şikeste gönderme

Hikâye: Hz. İbrâhîm

Dinlegil bunu ol Halîl-i Hudâ
Kâne fi'r-revhı ve'r-rızâ ebedâ

Eyledi Hak ile çü ahd-i metîn
Ki taâm yemeye konuk yemedem

Muntazır oldu onda ol ekrem
Tâ ki mihmân ile ola hurrem

Gelmedi hikmet ile onda konuk
Üç gün oldu gam ile gönlü sınık

Ba'dehû geldi ona bir tersâ
Pîr idi olmuş idi şöyle dü-tâ

İşbu hâl ile geldi oldu konuk
Zulmet-i küfr ile o dîni dîk

Saçı meftûl ü zifri idi dırâz
Yüzünü yumamış idi fer-nâz

şöyle müstekreh idi merd-i mecûs
Za'f ile olmuş idi hem menkûs

Ağzının yarı olmuş idi revân
Gözü dolmuştu çirkef ile çünân

Hırka nâ pak idi vü vechi abûs
İşbu cümleyle gend ü merd-i mecûs

Bu kerâhatle onu gördü Halîl
Onu ikrâma ol dem oldu kelîl

Lîk dayatmadı edip inzâl
Ona sofrâ ile eyledi ifzâl

Olmadı çünkü hâzır onda Halîl
Ona rencîde oldu merd-i alîl

Rihlet etti yemedi onda taâm
Küstü gitti yoluna merd-i melâm

Etmedi çün Halîl o ahde vefâ
İbtîlâ etti pes Halîl'e Hudâ

Ona göndermedi çü Hudâ konuk
Kaldı İbrâhîm onda gönlü sınık

Çün vefâ eyleyip yemez o taâm
Cism-i pür-nûra za'f erişti tamâm

Açtı iclâl ile o dem deheni
Yalvarıp dedi ey Hudâ-yı ganî

Bana bir zayf ile kerâmet kıl
Beni it'âm ile ziyâfet kıl

Çün Halîl etti dâvetini edâ
Eyledi Hak'tan erdi onda nidâ

K'ey Halîlim hani o merd-i zaîf
Râh-ı dûrdan gelipti Şöyle nahîf

Onu ben verdimdi sana konuk
Niye gönderdin onu gönlü sınık

Küfrünü tez yüzüne vurdun onun
Hürmetin hoş eline verdin onun

Onu ömrünce eyledim it'âm
Rûz u Şeb kıldım ona çok in'âm

Başına kakmadım onun küfrün
Ne mecûsiliğın ne hod deyrin

Bir dem olmağ ile sana konuk
Ne revâ idi gide kalbi sınık

Yürü var döndür onu ikrâm et
Konuk eyle ona hoş in'âm et

Yoksa göndermezem sana bir fert
Çekesin harr-ı cû' ile nice dert

İşitip onu ol Halîlullâh
İşbu Şevk ile etti azm-i râh

Erdi ardından onun zahmet ile
Yalvarıp dedi ona Şefkat ile

K'ey Hudâ bendesi vü abd-i ucâb
Bana Hak senden ötrü etti itâb

Kerem et dön geri olup mihmân
Olasın mazhar-ı ücûr-ı hisân

Bizi afveyle gerçi oldu hatâ
Kerem ehline hû durur çü atâ

Dedi tersâ o dem ona ey merdüm
Matlabım ileride yaklaştım

Tâkatım kalmadı vü ben ta'bân
Bu sözü dime bana ey şa'bân

Böyle konuklamaktan ey dâna
Beni hâlimde komadır evlâ

Bî-mahal bu nice kerâmettir
İşbu hâl içre ne ziyâfettir

Bu niyâz ettiğince ol fer-nâz
Eyledi ona türlü türlü nâz

Çünkü etti icâbetinden nükûl
Oldu İbrâhim ol arada melûl

Âkıbet dikkat ile verdi kasem
Dedi Allah için gel eyle kerem

Beni reddeyleme icâbet kıl
Beni afveylegil kerâmet kıl

İsm-i Hakk'ı işitti çün tersâ
Dedi çoktur bu yolda ger be'sâ

Nâm-ı Hakk'ı velî çü yâd ettin
Dil-i gamgîni onda şâd ettin

Lîk kalmadı bu nahîfde mecâl
İşbu teklîfin oldu bana muhâl

Götürürsen beni varınca eğer
Varayım ermesin yemîne zarar

Çün rızâ verdi ol Halîl-i Hudâ
Bindi çiğnine onda merd-i gedâ

Nice müddet götürdü onu Halîl
Hak rızâsında oldu abd-i zelîl

Geldiler hânedâna çün nâgâh
Getirdi türlü nimeti ol şâh

Lîk sunmadı ona ol pîr el
Özr edip dedi bana erdi kesel

Lokma hamline hiç mecâlim yok
Dahi hazm edecek hâlim yok

Kimse etmez bunun gibi teklîf
Ne revâdır ki ede şeyh-i şerîf

Gördü tersâ ki oldu hoş mergûb
Şiveye başladı o dem ma'yûb

Budurur dehr-i zû-fünûna sebîl
İzzet ehlini gâhi ede zelil

Hem niyâz ehlini bu nâza salar
Nice nâz edeni niyâza salar

Gördü nâzını onun İbrâhîm
Medyen-i hulka tuttu rûy-ı kerîm

İktizâ-yı zamânına uydu
Lokmayı ağzına onun koydu

İşbu hâl üzre eyledi itbâ'
Kerem ehline budurur evzâ'

Dahi özr ile ol selîm-nihâd
Deyr-i kalbini eyledi âbâd

Etti tersâyâ tesliye çü Halîl
İbtîlâ ile gör ne dedi Celîl

Dedi ey abd-ı vâfî İbrâhîm
Niçin ettin bu kâfire tâzîm

Düşmanımıdır bunun gibi tersâ
Ne revâdır bu iyliğe a'dâ

Zahrına alıp edesin i'zâm
Dest-i pâkinle hem edip it'âm

İbtılâyı çü bildi dedi Halîl
Sana mâlûmdurur bu abd-i alîl

Yine bu kârı senden öğrendi
Gerçi evvel görende iğrendi

Görürüm dâimâ kapın meftûh
Cümleye senden erişir bu fütûh

Hân-ı fazlında mü'min ü tersâ
Cümlesi ondan alır nevâl-i atâ

Bunca münkirlere nevâlin âm
Sofranın sîridir devabb ü hevâm

Belki a'dâyâ nîmet-i dünyâ
Çok erer hikmetinle ey Mevlâ

Keme iyliği senden öğrendim
Çün sen ettin vü ben dahi ettim

Beğenip bu sözünü onda Celîl
Onu ikrâm ile edindi Halîl

Münâcât

Yâ İlâhi beni cevvdâ eyle
Kârımı lutf ile reşâd eyle

Hulkuna eylegil beni mazhar
Kadr-i hâlimce eyleyim ezber

Fukarâ birle eyle her işim
Zuafâ birle ola cünbüşüm

Lutf u ihsâna kıl beni mâil
Sıfat-ı buhle olayın hâil

Yek-nazar olayın ibâd içre
Merd-i ferd olayın reşâd içre

Herkese erişe rızâ benden
Sen verirsen edem atâ senden

Hâssa kim yâd ola Hudâ nâmı
Vereler ona cân u ecsâmı

Hikâye: Hızır ile Dilenci

Dinle benden bu kıssayı hâce
Duyasın tâ ki hâcelik nice

Var idi bir zamânda bir dervîş
Fakr ucundan oluptu ol dilrîş

Killet-i mâl u kesret-i eşkâl
Kaddini dâl edipti çün hammâl

Gamm-ı deyn ile pür-melâl idi ol
Za'f-ı kalb ile bî-mecâl idi ol

Ehl-i ırz idi ol hem ehl-i belâ
Arz-ı hâl etmeye ederdî hayâ

İşbu gam ile bir gün ol miskîn
Uğradı dâyinî birine hemîn

Tutuben eyledi onu ibrâm
Çok cefâ kıldı vermedi amân

Sâhib-i Hak'durur tutup bî-pâk
Etti ol dem çürük yakasın çâk

Ortaya girdi bir nice cârı
Va'deye aldılar ol evkârı

Dest-i dâyinden ol zamân medyûn
Kurtulup sûka vardı ol pür-hûn

Cânib-i Hakk'a döndürüp yüzünü
Ona arz etti her ne var sözünü

Dedi kim yâ Muhavvilel-ahvâl
Kime arz eyleyim bu dem ben hâl

Sen bilirken benim felâketimi
Gayra demek revâ mı hâletimi

İşbu hayrette iken ol ma'lûl
Ona ilhâm olur bu nutk-ı Rasûl

“İhtiyaç duyduğunuz şeyleri gülyüzlülerden isteyin” (Aclunî, Keşfü'l-Hafâ I/122-123 no: 394)Hadis

Hâl-i hayrette yoklayıp o seni
Ki buyurmuş bize o şâh-ı senî

Ger zarûret düşerse bir ferde
Yüzü gökçekten iste aç perde

Arz-ı hâl etme her füsûrde-dile
Râzını açma onda gelme dile

İşbu fikr içre iken ol miskîn
Karşıdan geldi bir kimse hemîn

Tal'atı hûb u sûreti mevzûn
Beşeresi büş ü sîreti meymûn

Yüzü bessâm u cebhesi mekşûf
Diyessin lutf ile budurur mârûf

Rû-yı pâkinde var idi bir nûr
Nâzirîne verirdi bû-yı sürûr

Onu gördükte o fakîr-i hazîn
Kalbi şâd oldu vü sevindi hemîn

Hazret-i Hızr idi meğer ol şân
Ol fakîr etti hâlini îlân

Dedi ey merd-i mekremet-tal'at
Rü'yetin verdi cânıma ferhat

Sergüzeştim sana beyân edeyin
Hasb-ı hâlim sana ayân edeyin

Deyiben ona arz-ı hâl etti
İsm-i Hakk'ı anıp suâl etti

Ki benim hâcetim revâ eyle
Maraz-ı deynime devâ eyle

İşitip bunu ol huçeste-huşâl
Kalb-i pâkine erdi hayli melâl

Yoğidi zîrâ dirhem ü dînâr
Ki verip ona eyleye îsâr

Dedi pes ey fakîr-i pür-gussa
Ne aceb vâkî oldu bu kıssa

Sehl idi bu merâm ki arz ettin
İsm-i Hak ile bize farz ettin

Lîk yoktur katımda hiç dînâr
Ki edem onu şimdi sana nisâr

Şimdi ben de sana suâl ederim
And verip sana arz-ı hâl ederim

Ki edesin sen de arzımı makbûl
Olmayım tâ ki bu husûsta melûl

İsm-i Hakk'ı bana çü yâd ettin
Dil-i nâşâdı hayli şâd ettin

Bana farz oldu hâcetin bitirem
Seni bu dem murâdına yetirem

Beni tellâla ver kulum de bana
Ki helâl eyledim bahâmı sana

Ne revâdır ki ism-i Hak ola yâd
Onu yâd eden olmaya dilşâd

İşitip ol fakîr-i zâr onu
Kalbi yandı vü etti efgânı

Dedi ey merdüm-i melek-sîret
Bu sözün verdi cânıma zecret

Ne revâdır ki sen melek-sîmâ
Düşe bâzâra kul deyi hâşâ

Deyn ile ölmeğim katımda revâ
Ola mı hiç bu kıssa sana sezâ

İşitip bunu dedi Hızır seni
Sen onu eyle kim dedim ben onu

Çün onun ismine ola iksâm
Hızır'a lâzımdır ki ola gulâm

Ko beni nâmına olam bende
Bana izzettir olsam efgende

Çün fakîr anladı o nûr-ı mehi
Verdi tellâla kul deyi o şahu

Yapışıp destine o dem tellâl
Kul deyi eyledi nidâ derhâl

Erdi eflâka gulgul-ı hâşâk
Çarha girdi bu hâl ile eflâk

Turfe kuldur ki bendesi şâhân
Düşe bâzâra kul deyi ol şân

Çünkü Hak ismine olur bende
Hakk'a kulluktan ola ferhunde

Nâm-ı Hakk'a esîr olan cimri
Kıymeti zer olur bulur kadri

İşbu hâl üzre gezdi bâzârı
Her gören onu eyledi zârı

Çün mezâd âhir oldu buldu harâc
Aldı bir hâce oldu hoş behhâc

Kıymetin aldı o fakîr-i hazîn
Behremend oldu onunla hemîn

Çünkü sarraf idi o hâce temîz
Bildi ol cevheri vü tuttu azîz

Ona yer gösterip kerâmet ile
Nice ihsânlar etti hürmet ile

Lîk göstermedi ona hizmet
Şânına görmedi revâ zahmet

Dedi bu demde hâcesine o şân
Beni çün kul deyi aldın ey sultân

Bana hizmet buyur ki hizmet edem
Cânıma hizmetinde minnet edem

Yaraşır kul ki kulluğunda ola
Hâcesi dahi buyruğunda ola

İşitip hâce bendeden bu sözün
Dedi ey râh-ı mekremette güzîn

Ne revâdır sana ki iş buyuram
Bu sezâdır ki hizmete yüz vuram

Mushaf-ı rûyuna bakıp bu selîm
Okudum onda ahsen-i takvîm

Çün saâdetten anladım fâlî
Müjde yerine vermişim mâlî

Kul deyi almadım seni hâşâ
Sana kıymette vermedim şahâ

Seni bâbımda bir şeref bilirim
Dahi rûyunla hoş şeref olurum

Sen hemin hizmet-i Hudâ eyle
Hak ile dâvet-i 'ula eyle

Dedi tekrâr edip o bende sözün
Beni kullukta kıl gulâm-ı güzîn

Bana hizmet buyur kerâmet kıl
Râzı kıl hizmet ile minnet kıl

Şeref-i bende hizmetle olur
Hürmeti bende zahmette bulur

Zahmet ü rahmetin miyânına fark
Noktadır eyledinse ger onu fark

Lîk ol nokta kûh olur birine
Bir olur kûh u gâh himem erine

Çâre bulmadı hâcesi onda
İltüben bağa dedi ey bende

Var idi onda çok yığılmış seng
Tûl ü arzı idi onun ferseng

Şöyle çoğidi nice bin gerdûn
Onu nakletmede olurdu zebûn

Çünkü gördün bu taşı bilmelidir
Bu fülân câya nakl olunmalıdır

Dedi ey hâce-i kerîm neseb
Bileyin ki nedir bu nakle sebeb

Dedi bir hâne yaparım onda
Ki ola beyt-i hâce ferhunde

Dedi kâr-nâmesin bana bildir
Bu hicâbı miyâneden kaldır

Dedi sen onu sorma ey hoş-hâl
Taşı birkaç taşı edip îsâl

Onu da hâtırın'çün ederven
Bilirim ki onu dilersin sen

Dedi elbette demesi lâzım
Ki olam hizmetinde hoş âzim

Çâre bulmadı çünkü hâce emîn
Dedi kâr-nâmesin gitti hemîn

Çok zamân gitmedi vü geldi hâce
Buldu ol hâneyi murâdınca

Bir binâdır ki ol vilâyette
Kimse yapmadı böyle devlette

Az zamân içre dahi harc-ı kalîl
Yapılıptur çü hânedân-ı Halîl

Harc-ı mismâr u dahi bennâ yok
Der ü dîvârda hem sanâyi' çok

Şöyle kim hâzır olsa olmazdı
Nice müddet bu hâli bulmazdı

Hâce baktı taaccüp etti ona
Oldu dendân girân u kaldı tana

Bildi kim bu işi kerâmettir
Bu velîden bu hoş velâyettir

Dâvet etti o bendesin ol dem
Sürdü destine yüzünü bî-kem

Dedi kimsin ey hâce-i âlî
Sana kim bendedir bulur fâlı

Hâcelik sana yaraşır el-hak
Bende olsam kapında ger elyak

Dedi gel bu gulâmı incitme
İşbu hâli bana suâl etme

Kalmadı sabrı hâcenin onda
Tuttu pes bendesini ol anda

Dedi hakk-ı Hudâ için onu
Bana keşf eyle sırr-ı pinhânı

Çün Hudâ nâmını işitti o şâh
Sabrı kalmadı eyledi bir âh

Dedi ey hâce-i kerîm-nevâl
Ne aceb oldu bize bu ahvâl

Onun ismiyle dışmüşüm bende
Aceb olmaya ersem azâde

Çünkü ismine eyledin iksâm
Bana bu vech ile edip ibrâm

Lâzım oldu ki keşf-i râz edem
Söyleyim hâli ne dirâz edem

İşitirsin ola o Hızır-ı nebî
Âb-ı hayvâna varmış idi lebi

Benim ol Hızır-ı zinde zinde-i nâm
Söylenir halk içinde belli be-nâm

Kıssa-ı bendeliği şerh etti
Mâcerâyı miyâna tarh etti

İşitip hâce-i kerîm-nefes
Pâye yüz sürmeyi edindi heves

Komadı Hızır-ı zinde hâcesini
Ki öpe ol dü-pâ-yı bendesini

Lâkin çok etti î'tizâr-ı sedâd
Dedi mâlûmdan ol benim âzâd

Hamd edip onda Hızır-ı hoş-ahvâl
Dedi ey Rabb-i Vâhibü'l-âmâl

Beni isminle eyledin bende
Yine onunla kıldın âzâde

İsmine her ki bunda bende olur
Şah olur deme ol figende olur

Şah mıdır ol ki ola nefse esîr
Ne müfîd ola ona nâm-ı emîr

Mîr odur nefsine ola mâlik
Ola râh-ı ubûdete sâlik

Kıssadan Hisse

Dinledin mi bu râzı hâce-i mâl
Hâcelik pes budur duyarsan hâl

Hâcelik cem-i mâlı sanma hemîn
Hâcelik oldur ola bekâda emîn

Hâce oldur kim ola bend-i rızâ
Ol değil kim giye harîr ü kabâ

Hâcelik oldur kese mührün açâ
Hak rızâsında onu döke saça

Bu değil mühr vura kesesine
Dağ ola onun ile sînesine

Hâce oldur ki sehâya destin açâ
Bezî edip vârnı bekâya göçe

Siyyemâ nâm-ı Hak ola yâd
Ne revâdır ona ey mîr-i reşâd

Hızr-veş nefsinı kıl ona esîr
Olasın tâ iki cihânda emîr

Münâcât

Ey kamu hâlîme olan âlim
Kalb-i meyyâlîme olan hâkim

Gayrıdan kes benim taallukumu
Her denî-tab' ile temellukumu

Seni bildir sana olam mâil
Her ne dersen ona olam kâil

Her kaçan ism-i ahseinin ola yâd
Dil-i vîrânımı ede âbâd

Harc ede yoluna bu cân u teni
Yerine sarf ola bu nakd-i denî

Onu harc etmeyim fenâ rehine
Düşmeyim âhiri 'ınâ çehine

Beni kıl eshîyâ 'idâdından
Irmagıl esfiyâ vidâdından

Mâl ü câhı muîn-i dîn edeyin
Hâdim-i şer'at-i metîn edeyin

Olmaya rehzen-i sülûkum ola
Bâ'is-i dağdağ-ı şükûkum ola

Bana tevîkını refîk eyle
Gizli eltâfına hakîk eyle

Teşbâh-i Mâl u Câh

Mâl u câh benzemiş kara bakıra
Kalbe akseyleyip kılaydı kara

Ger dilersen ki bu zer ola nuhâs
Gide ondan bu hubs ile bu pas

Kimyâhâne-i Rasûle yüz vur
Bûte-i şer-i muhkeminde sızur

Kesbini şer'ine muvâfık kıl
Sarfını hem ona mutâbık kıl

Olasın tâ bu evde zinde-nâm
Bulasın âhirette âlî makâm

Mâl ü câhın bu oldu kîmyâsı
Buna arz etmeyen kalır kâsî

Kîmyâgerde çok olursa nuhâs
Ol kadar çok olur zeri bî-pâs

Şer' ile kesb olunsa ger mâlın
Ol kadar hûb olusar ahvâlin

Mâl ü câh ehli şer'a lâyıktır
Ki bunlar kimyâda fâiktir

Yaramaz fâsıka bu mâl ile câh
Ki verir dînine hasâr u tebâh

Onun için buyurdu server-i dîn
İşbu kavlı-i şerîfi anla yakîn

“İyi mal salih kişilerin elinde ne güzeldir”
(Aclûnî, Keşfü'l-Hafâ II/287 no: 2822) Hadis

Yâni mal gökçek oldu ol kişiye
Şer' ile ala şer' ile döşeye

Mâl u câhı sana edem temsîl
Ki bile neydiğini ibn-i sebîl

Mâr-ı pür-nakşdurur bu câh ile mâl
Zehr-i pinhândurur eder sana âl

Nakşına bakıp olmagıl mesmûm
Sem kalır hâsılı giderse bu mum

Çünkü tiryâkıdır bu şer'-i Rasûl
Şer' ile tut her işi olma fuzûl

Kesb-i sarfında şer'i kıl mer'î
Olmaya tâ ki şer' ile ef'i

Yâni mâlında etmeye o riyâ
Mâl için kılmaya zâife cefâ

Etmeye keyli vü vezn ile tatfif
Görmeye habbe-i şa'iri hafif

Ki kıyâmette ola misl-i cibâl
Kulle-i Kâf ola rüûs-ı tilâl

Etmegil bey' ile şirâda dürûğ
Ki dürûğ ehline verir mi fûrûğ

Setr-i 'ayb etmeye kumaşında
Öğmeye hüsnünü maâşında

Farz edâsında etmeye ihmâl
Bî-ta'ab geldi çün ona bu nevâl

Hakk-ı mâlûmunu edâ ede ol
Tîb-i nefis ile hoş sehâ ede ol

Vermeye şöhret-i ziyâfete mâl
Ki olur sonra ona vizr-i vebâl

Sıla-ı rahm ede o mâl ile ol
Erişe devlete meâl ile ol

İşbu hâl ile ola ger mâlın
Mâl ile hûb olusar ahvâlin

Ola zehr-i helâhilinden emîn
Gülü bî-hâr ola ol evde hemîn

Sebeb-i midhat ola dünyâda
Bâis-i rif'at ola ukbâda

Vay eğer aks olursa bu ahvâl
Sebeb-i nikbet ola onda mâl

Kızdırıp mâlî-birle dağ vuralar
Çâşni-i mâlî ona tattıralar

2. Ravza:**Cimrilik ve Cimrilere Yergi**

“Allah’ın kendilerine lütfundan verdiği nimetlerde cimrilik edenler, bunun kendileri için hayırlı olduğunu sanmasınlar. Hayır! O kendileri için bir şerdir. Cimrilik ettikleri şey kıyamet gününde boyunlarına dolanacaktır.” (Âl-i İmran, 3/180).

“Cimri, Allahtan ve insanlardan uzak, cehenne me yakındır” (Aclunî, *Keşfü’l-Hafû*, I/398 no: 1466)

Câh-ı gayyâda bitti buhl ağacı
Rihi münten yemişi gâyet acı

Kim tadarsa o meyveden merre
Hulk-ı cânı ebed ere mürre

O şecerde selâsile bisyâr
Vardurur kimse olmaya ona yâr

Beğenip buhli kim olursa karîn
Ol selâsilden ediser kemerin

Çün miyânına bend ede kâsî
Ka’r-ı gayyâda ola mesvâsı

Bir kula verse ger helâlden mâl
Vermese hakkını onun ol dâl

Nerdübân etmiş ola dünyâyı
Vâdi-i nâra sala ednâyı

Sebeb-i kurbeti olur nâra
Bâ'is-i vuslatı olup hâra

Ona İblîs olup o dem hâdi
Olusar cem-i mâlın üstâdı

Sûk-ı hırsında açtırıp dükkân
Eblehin râhatın komaz bir ân

Ağzına bal çalıp onun İblîs
Zehrini gizleyip eder telbîs

Sûret-i fâniye olup meftûn
Ömrünü ona harc eder mağbûn

Şol sabî gibi kim ol âvâre
Aldanır nakş u lînet-i mâra

Semmini duymamış onun miskîn
Zehri te'sîr edince duya hemîn

Hikâye: Hz. İsa

Hazret-i İsa kâmilü't-tecrîd
Ol safâ-yı zehâdetinde ferîd

Âsumân-ı kanâatin kameri
Bûstân-ı zehâdetin semeri

Zikr-i Hak ile giderdi yola
Sanma zikr ile seyr eden yorula

Erdi ardından onda bir avret
Ser ü pâ kendiye verip zînet

Yüzüne asmış idi bir perde
Ki onu bilmeye her efsürde

Bir eli nakş-ı zînet-i hınâ
Herkese sayd ile eder îmâ

Bir elin tutar idi ceybinde
Kimse bilmezdi ne vardı gaybında

Gördü bu hâl ile onu İsa
İltifât etmedi ona kat'â

Zînetin saldı hoş kesâda onun
Rağbetin verdi hem fesâda onun

Yine arz etti onda günc ü delâl
Şîvelerle ona ki eyleyeler âl

Yine í râz edip o dem mâsûm
Tâb-ı hüsnüne onun olmadı mum

Söze tuttu onu o mekkâre
Ki bula mekr ile ona çâre

İltifât etmeyip dedi o şerîf
Yürü var hiç sana olam mı harîf

Lîk kimsin bana beyân eyle
Söyle ahvâlini ayân eyle

Dedi dünyâ dedikleri benven
San'atım hulk ile mükûr u fiten

Dedi ol avrete o vech-i hasen
İlm ile bilmişim-dürür seni ben

Lîk kaldır nikâbını göreyin
Tâ ayâna bu demde yol vereyin

Kaldırıp pes nikâbını dünyâ
Etti rüsvâlîğın o dem ifşâ

Gördü hazret onu ki zişt-i acûz
Bu kabâhatle kimse görmedi yüz

Nefret edip yüzüne bakmaya ayn
Tarf-ı ayn ile bakan göre şeyn

Lebleri düşmüş aşağa çü talâk
Yüzünü kim görürse vere talâk

Çeşmi aynü'l-kıtardan ier âb
Çâh-ı Bâbil gibi şakır harâb

Ümm-i Geylân gibiydi müjgânı
Sancılar hâra her gören onu

Nokta-ı sıfır gibi her hâli
Şeyne zeyn vermeden değil hâlî

Şol dehânı içindeki dendân
Diyenin seng-i hâne-i vîrân

Sicn-i gayyâ gibi zenehdânı
Düşer ussu gider gören onu

İki yanında zülfi-i bî-şâne
Miknese olmaya der-âb-hâne

Gerçi şemtâ idi vü hem zerkâ
Lîk sayyâda idi bâ-hamkâ

Gördü keyfiyyetini çün server
Dedi ey şahs-ı mihân ebter

Çün budur sende sûret ü sîret
Yüzüne perdeden nedir hikmet

Dedi ey nûr-ı mahz-ı Yezdânî
Eblehân için asmışım onu

Ki benim duymaya hakîkatimi
Perdeden görmeye kabâhatimi

Sûrete aldanıp ola âşik
Rûz u şeb hizmetimde hem lâyıık

Yıldırım va'de-i visâlim ile
Öldürem harbe-i fisâlim ile

Dedi bu bir eline nakş u nigâr
Niçin ettin onu kılıp izhâr

Dedi bununla eylerim âgûş
Va'delerle edip dilin bî-hoş

Dedi bu sağ elini aç göreyin
Nedir içindeki onu bileyin

Açtı destini gördü bir hançer
Su gibi akmağa mekân ister

Bileğin kana boyamış cellâd
Olmamış destine giren âzâd

Dedi server nedir bu ey hûnî
Niye srdn bu destine kanı

Dedi uşşâkımnın bu kanıdır
Kşte-i zârımın nişânıdır

Va'de-i vashımı kime ki verem
Budurur niyyetim onu öldrem

Her kimi öldürüp edem rüsvâ
Yerine bir nice olur peydâ

Ne bana merhamet şiârı var
Ne ona mârifet-disârı var

Böyledir onlar ile bâzârım
Tâ kıyâmet bu olusar kârım

Lîk Hak kulları var âzâde
Olmadılar benimle hem-bâde

Dâneler şaçtım ona dâm ettim
şîveler eyleyip hırâm ettim

Nr-ı Hak ile bakıp ol fırka
Saldılar ryumu benim farka

Ben niyâz ettiğimce nâz etti
Bana meyl ü rızâyı az etti

Düştüm ayağına olup pâ-mâl
Bana baş eğmedi o hoş ahvâl

İzzetim zillete edip ibdâl
Rağbetim bezline kılıp îsâl

Sâğar-ı mekri benden almadılar
Beni hiç kirpiğine salmadılar

Onların intikâmını ben de
Eblehândan alıp kıldım bende

Münâcât

Yâ İlâhî bizi fitnede koma
Mekr-i dünyâ ile mihnette koma

Aynımı nûrun ile pür-nûr et
Kalbimi fikrin ile mesrûr et

Bana bildir onun hakîkatini
Onun ile görem kabâhatini

Düşmeyim ardına bu ednânın
Çekmeyim cevri ü mihnetin onun

Teşbîh-i Dünyâ Be-Gulâm-ı Zencî

Abd-i zencîye benzedi dünyâ
Rûz u şeb dura kapıda ber-pâ

Her kaçan lâzım ola bir hizmet
Yâd edip salasın ona zahmet

Vara a'dâya ol havâle ile
Dahi dostâna hoş nevâle ile

Pâs-bân ola gece bâmında
Cidd ile ola her merâmında

Pâyina na'l ola dedikte 'asâ
Olmaya sadr-ı sofaya basa pâ

Yâni bulmaya kalbine hiç yol
Muttasıl kapıda ola ol kul

Salasın onu hizem ü nâna
Sem' ü tâat diye o fermâna

Halka bir gûşun ola ol bende
Ola kapında şöyle efgende

Ola mihmâna âb ü nân lihâf
Vere hem sana âb-ı rû-yı 'ifâf

Sen ferâg üzre hizmete meşgûl
Seni hıfz u himâyete eyleye ol

Evliyâ enbiyâ ki çün geldi
Cümlesi hep bu vezn ile aldı

Eylediler gulâmı hâdim-i bâb
Olmadı Hak ile miyâna hicâb

Cüz'i reng ile kalbe verse fesâd
Yoldan erdi çü sâfinât-ı ciyâd

Tutmadılar gulâmı çün ekrem
Olmadı hiç olara bâ'is-i zem

Belki medh ile geldi onda edâ
İnnehû ni'amu abd-i bâb-ı Hudâ

Bâdehû geldi fırka-ı hasara
Ona tab' ile oldular nazara

“Onlardan sonra namazı zayı eden, şehvet ve dünyevî tutkularının peşine düşen bir nesil geldi. Onlar bu tutumlarından ötürü büyük bir azaba çarptırılacaklardır. Ancak tövbe edip inanan ve salih amel işleyenler başka.” (Meryem, 19/59-60)

Sevdiler ol gulâmı çün mahbûb
Tuttular onu cân ile mergûb

Suffe-i sîne sadrına ona câ
Gösterip oldu onda şem'î-dücâ

Kendiler durdu karşıda çü gulâm
Ettiler ona izzet ü ikrâm

Gâhi ases ona gehî derbân
Oldular ol gürûh-ı bî-iz'ân

Cân u dilden olup ona mâil
Tâat-i Hakk'a kıldılar hâil

Geceler ona hizmet ettiler
Zahmeti câna minnet ettiler

Unutup tâat-i Hudâvendi
Saldılar nefse bu garîb bendi

Yanılıp tâata şürû edeler
Tez koyup onu kenârına gideler

Yönü mihrâba kalbi dînâra
Gark olur muttasıl bu efkâra

Mâlinı fikr ile namâzı şaşar
Dahi olmaz çürük hevâyâ düşer

Yâdına gelmeyen i'dâd-ı rükû
Ede mi hiç namâzın içre huşû

Zikr ü fikri çün olusar dünyâ
Yâdına gelmeye onun ukbâ

Ola dünyâyâ ol denî hâdim
Cem'ine cân ile olup 'âzim

Ne zekâtın vere ne hod sadakât
N'olusar yevm-i tazherü'l-arasât

Mâlı arttıķça fesekası arta
İşbu hâl ile onda mevti yete

Bu televvüsle gide ukbâyâ
Bu taallukla vara Mevlâ'ya

Hikâye: Sâlebe

Sâlebe kıssasını gûş eyle
İbret al ârifâne hûş eyle

Hizmet-i Seyyid'e mülâzim idi
Tâat-i Hakk'a hayli âzim idi

Mescide ön gelirdi ol ekser
Son gidenlerden idi hem ol er

Fukarâsından idi ashâbın
Zuhedâsından idi ahbâbın

Âteş-i fakra mübtelâ idi ol
Bâr-ı evlâdla pür-belâ idi ol

Fakrı kâr etti çünkü cânına
Serverin mahfî geldi yanına

Dedi ol tal'atı hubûr u safâ
Hastaya ru'yeti sürûr u şifâ

Sözlerin semm-i kâtile tiryâk
Râyın erbâb-ı gummete işfâk

Dilemem hizmetinden ayrı olam
Sanırım hicretinle sayrı olam

Lîk hâlim Cenâbına mâlûm
Âteş-i fakra yanmışım çün mum

Hemm-i evlâd ile dilimde huzûr
Kalmayıp tâatimde erdi fütûr

Bir duâ eyle bana sultânım
İllet-i fakra ere dermânım

El gibi ben de mâla vâsıl olam
Fârıgu'l-bâl katında âmil olam

Olmayım tâ ki hizmetinden dûr
Çekmeyim râh-ı tâatimde fütûr

Gûş edip Sâlebe sözüñ ol cân
Açtı hikmet dehânını ol ân

Dedi ey Sâlebe işit benden
Gönlünün zulmetin işit benden

Hâline belki fakr ola evlâ
Bana ettirmegil bu işte duâ

Belki mâlıñdan ere sana fütûr
Bulasın ayn-ı tâatinde kusûr

Fakra râzı vü sabra âzim ol
Nefse cebr ile zikre lâzım ol

Nice şey var bu nefsu onu sevmez
Lîk hayr ondadır onu bilmez

Nice şey nefsu onu kerîh onlar
Bilmez onu ki nice hayra erer

Nice şey dahi var ki onu sever
Hâsıl olmasına gönülden ever

Bilmez onu ki ona mühlikedir
Her kaçan hâsıl olsa mühlikedir

“Olur ki bir şey sizin için hayırlı iken, siz onu hoş görmezsiniz. Yine olur ki bir şey sizin için kötü iken, siz onu seversiniz.” (Bakara, 2/216).

Pes rızâdır bu dem sana lâzım
Fakrı hoş gör bu yolda ey âzım

Dinle bu kıssa-ı iber-bârı
Sakla bu hisse-i güher-dârı

Geldi İsâ peyembere bir er
Dedi ey ümmete olan server

Sana bir işe gelmişim hâlâ
Eyle ol hâcetimi şimdi revâ

İsm-i âzamla mürdegâna duâ
Eyleyip dirgöürsün onu şehâ

Bana bildir keremden onu sen
Eyleyim ben dahi onu ahsen

İşitip onu ol şehir-i irfân
Dedi ey merd-i müflis ü nâdân

Ne liyâkatle ona tâlibsın
Ne hazâkatle onu câlibsın

Herkesin ağzına düşer midir ol
Her dil anmaya ya yarar mıdır ol

Pâk gerek cümleden ona tâlib
Ki televvüs götürmez ol gâlib

Dili zıkr ile hoş münevver ola
Kalbi fikr ile hem mubahher ola

şol gıdâ ki yiye ukâbı seni
Ola mı ta'me-i gurâb-ı denî

Tûtî ile bir ola mı hiç zağ
Yazgan savtı ile bülbül-i bâğ

Yürü var işine ey merd-i cehûl
Merteбен anla etme bizi melûl

Bu söze kânî olmayıp fellâh
Etti İsâ'ya and ile ilhâh

İsm-i Hak ile etti çün ibrâm
Vâcib oldu kıla kazâ-yı merâm

Dedi bu işte bir kazâ-yı İlâh
Var gibi kim ola ona âgâh

Öğretip ona ism-i ihyâyı
Bâdehû etti ona îzâyı

Çünkü ol şahsa hâsıl oldu merâm
Şevk ile yola girdi bî-ârâm

Gördü bir yerde azm-i hayvânı
Durdu üstünde fikr edip onu

Dedi eyâ ne üstühân ola bu
Fil midir yâ ki fil-bân ola bu

Eblehâne gelip dile bu recâ
Ki ede ism-i âzam ile duâ

Dirile onda tâ ki bu hayvân
Bile neydüğünü onun nâdân

Ciddi terk eyleyip düşen hezle
Aceb olmaya ger ola bezle

Okudu üstüne bu ismi onun
Cem olur hikmet ile cismi onun

Dirgörüp onu Muhyî'l-emvât
Meğer arslan imiş müheybe sıfât

Gözüne düş olur bu şahs-ı denî
Def'aten hamle ile yırtar onu

Etini yer kemiğini yerine
Yerine etmeyen işin yerine

Nesine yarar idi ol onun
Tâlibi olmada ol ihyânın

Sâniyen erdi çünkü devlete ol
Buldu ihyâ makamına hoş yol

Lâzım ol idi ki o merd-i denî
Evvelâ dirgöreydi mürdesini

Mürde kalbine okuyaydı eğer
Dirgörüp şâyet oldu berter

El vuraydı hayât-ı sermede ol
İrgöreysi cinân-ı sermede yol

Çünkü beyhûde yerde harc etti
Kendisin mühlikâta derc etti

Kadre ermişti bilmedi kaderi
Gadr ile verdi cânına zararı

Yürü ey Sâlebe bu dem mâli
İsteme fakrı dilegör hâli

Gûşuna girmedi bu Sâlebe'nin
Hâlin gör ki n'oldu âhir onun

Tutmayan kavlı-i Servereyne gûş
Tez olur nâ-sezâ haber ile boş

Pes dedi ey Server-i âl-i abâ
Tâkatim kalmadı bir eyle duâ

Tâ erişem gınâya câhid olam
Hoş ferâg-ı dil ile sâcid olam

Eşiğin mesned edinem her bâr
Mescidi mâbed edinem ey yâr

Gûş edip bu sözünü mâden-i cûd
Etti mâlına pes duâ-yı vücûd

Arttı mâli vü çoğalıp koyunu
Dinle kim nice mekre saldı onu

Çün sığışmadı şehir içine koyun
İzn alıp gitti bir kenâra o dûn

Gerçi evkâta gitti geldi o şûm
Lîk sohbetten oldu ol mahrûm

Dinle başa ne toz kopardı o dn
Taraf-ı şehre sığmaz oldu koyun

Geldi bir gün huzûr-ı Sultna
şükr-i minnetler etti ihsâna

Dedi ey menba-ı hisân-ı hısl
Dâvetin ymnyile çoğaldı ml

Taraf-ı şehre sığmaz oldu ol
Ger iczet olursa tutam yol

Ki filân vdiye kuram hargh
Farzı ed etmeye gelem her gâh

n kaz böyle idi bildi Rasûl
Erdi maksda izn ile mahzûl

Geldi ol vdiye olup sâkin
Zâhir  btını olur rkin

n ıraklaşdı ol cematten
Bilmedi n'olduğun hamkatten

şaştı yolunu erdi tuğyna
Mâlı mr oldu vardı hızlna

Mevki-i ilm iken o kalb-i saf
Oldu mer'-yı gusfend-i cefâ

Hizmet-i gusfend ü ma'z u hamel
Sohbet-i Mustafâ'ya oldu bedel

Kesret-i mâlı killet-i dîne
Sebep oldu vü erdi hüsrâna

Gerçi kim hâce oldu mâl ile ol
Lîk dîn-i müflis-i meâl ile ol

İşbu hâl ile çün geçer eyyâm
Kodu evkâtı cümleten ol hâm

Gerçi olurdu cum'aya hâzır
Lîk sahrâda fikr ile hâtır

İşbu hâl ile geçti çün ezmân
Cum'ayı terke başladı nâdân

Şöyle hayvân ile olup me'nûs
İns ü insândan oldu ol me'yûs

Kalmadı meyli hiç cemâata
Saldı hayâtı onu âfâta

Reme hubbu onu edip serhoş
Sohbet-i Mustafâ'dan oldu boş

Gitti dilden halâvet-i îmân
Kondu kalbine nokta-ı küfrân

Doldu sahrâ-yı kalbe hayvânât
Göçtü ondan halâvet-i tâat

Yâdına gelmez oldu nakl-i vücûb
Bilmedi mekre düştü ol ma'yûb

Dînini verdi aldı dünyâyı
Ne ziyân etti gör ki rüsvâyı

Kuyruk isterdi çıktı kulaktan
Parmak isterdi oldu ayaktan

Südünün sûdı hep ziyân oldu
Zübdesi neydiği ayân oldu

Çün boyandı bu renge kalb-i münîr
Dînine bâğı oldu yağ u peynir

Reme-i dîne kürk olup hameli
Neler etti ona gör ki ameli

Verekoydu gözlerine meder
Erdi mîr'ât-ı dînine çü keder

İşbu hâl ile gezdi çü mahzûl
Ona gönderdi bir kimesne Rasûl

Ki zekâtını verip etsin edâ
Bula tuhr ile tâ cezâ-yı sezâ

Haberi çünkü ona dedi Rasûl
Bu peyâmı işitti oldu melûl

Pes o dem koyunun hesâb etti
Kalb-i bürehresin harâb etti

Şöyle mahbûb idi ona ganemi
Vermeye duymadı çekip elemi

Onu mâbûd edinmiş idi o bed
Kalb-i kâsîsine erişti kebed

“Büyükler; her neye bağlanırsan, ona köle olursun demişlerdir” (Farsça beyit)

Dedi ol sâ’iye o merd-i cefâ
Mü’mine ola mı bu cizye revâ

Cizye dedi zekâta çünkü o ak
Kalbi zenb ile onda buldu nifâk

Badehû nâdim oldu bu sözüne
Burka-ı özrü tutunup yüzüne

Sonradan geldi mefhar-ı Rasûl’e
Dilkilendi ki tâ zekâtın ala

Vahy-i Hak nâzil oldu buldu red
Bâb-ı tevbe ona olup münsed

Çün hilâfet mahalline Sıddık
Geçip oturdu buldu hoş tevfik

Getirip arza kaldı onda zekât
Kılmadı hiç ona o Şeh le hazât

Dedi bir kimseyi ki Fahr-i cihân
Reddedip kılmış ola onu muhân

O benim nicesi kabûlüm ola
Onun almadığını ya kim ala

Devr-i Fârûk'a geldi çün nevbet
Sâlebe geldi etti çok minnet

Ol dahi etmedi kabûl onu
Devr-i Osman'da buldu hızlânı

Böyle merdûd iken edip rihlet
Oldu dünyâda hissesi nekbet

Dinledin vâkıât-ı Sâlebe'yi
Gör ona neyledi bu mel'abeyi

Sohbet-i Şâh ile müŐerref iken
Râh-ı isyândan ol muharref iken

Mekr-i dünya neye erirdi onu
Şemsiyâ ko onu vü yokla seni

Münâcât

Yâ İlâhî bana verip tevîk
Kavlimi fi'lim ile kıl tatbîk

Mekr-i mekkâreden edip mahfûz
Ayn-ı eltâfın ile kıl melhûz

Kalbini kılma sensizin bir ân
Etmesin mâsivâ onu vîrân

Verme şol mâlî kim fitne ola
Lezzet-i tâatinde perde kıla

Bana şol nesne ver ki ola felâh
Eyleyim kurbete cenâh-ı necâh

Sebep ola ferâğ-ı bâlime ol
Bâis ola nizâm-ı hâlîme ol

Dünyeyi dînime kılıp hâdim
Ola mihrâb-ı tâate kâim

Bana tevîkını refîk eyle
Harem-i kûyuna hakîk eyle

Minhat ü mihneti bilip senden
Geçeyin mâsivâ hevâsından

DÖRDÜNCÜ MAKAM

1. Ravza: Fakirlere Övgü

“Erkek veya kadın, kim mü’min olarak iyi iş işlerse, elbette ona hoş bir hayat yaşatacağız ve onların mükâfatlarını yapmakta olduklarının en güzeli ile vereceğiz” (Nahl, 16/97)

“Kanaat tükenmez bir hazinedir” (Süyûtî, *el-Fethü'l-Kebîr*, 2/309)

“Allah’ın sana verdiği rızka razı ol ki insanların en zengini olasın” (Ebû Dâvud, *Kitâbü’z-zühd*, I/139; Tirmizî, *Zühd*, 2) (Hadis)

Dinle benden sana edem takrîr
Anlayasın ki tâ ki ola fakîr

Şöyle teslîm ola Hudâ’sına ol
Bulmaya hubb-ı mâsivâ ona yol

Onun ile ola gınâsı onun
Ona rahmet gele ‘anâsı onun

Mâl ü câhını ede râh-ı reşâd
Kulluğa fahr ede o fahr-i ibâd

Bulmaya gayr ile safâ vü sürûr
Ola Mevlâsı-birle ehl-i huzûr

Hande vü giryesi olup Mevlâ
Matlabı ola Rabbiye'l-âlâ

Küfr ü îmân şevâgılını geçe
Menzil-i havf ile recâyı seçe

Ola kâf-ı kanâate ankâ
Her megesten olup o bî-pervâ

Mefharı yokluk ola dünyâda
Cilvesi rü'yet ola ukbâda

Vere ol kısmet-i Hudâ'ya rızâ
Kimse destine bakmayıp kat'â

Kangı şahsda buluna işbu sıfât
Fukarâdan sayıla bula necât

Fukarâ ol değil ki mâlı yok
Hırs ile züll ile suâli çok

Nice kimse ola bu evde gedâ
Ağniyâdan çıka o rûz-ı cezâ

Nice mâl ıssı şâkir ü meşkûr
Fukarâdan çıka o yevm-i menşûr

Çünkü kalbine konmamıştı gamâm
Fukarâ-birle haşr ola o hümâm

Bu sıfât ile zikr olan fukarâ
Destini kaldırıp ederse duâ

Arş-ı âlâya ere zelzelesi
Âsumâna yetişe velvelesi

Hedef-i maksada duâ tîrin
İrgöre bir nefeste göre hünerin

“Allah’ın öyle kulları vardır ki herhangi bir konuda yemin etseler, Allah onları yeminlerinde yalancı çıkar-maz” (Müslim, no: 2662-2853; Tirmizî, *Menâkıb*, 54)

Bunu yâd eyle ki duâ-yı ibâd
Oldu dünyâ imâretine imâd

Dediler bu duâda şart-ı kabûl
Nice şeydir işitip eyle kabûl

Pâk dil gerek vü lokma helâl
Ger bulunmazsa ola sa’y-i dalâl

Hem gerektir ki ola dilde huzûr
Olmaya dâvetinde tâ ki fütûr

Ger dilersen ki olmaya haybet
Sehv ü lu’b ile olmasın dâvet

“Allah, gaflet içindeki kalbin duasını kabul etmez.” (Tirmizî, *Daavât*, 66)

Hem gerektir kabûlüne îkân
Olmaya yağmâ onda şekk ü gümân

“Kabul edileceğine inanarak Allah’a dua edin”
(Münavî, *Feyzü'l-Kadîr*, I/291 no: 316; Tirmîzi, *Daavât*, 66)

Hem zarûretle eyle dâvetini
Görmeyesin duâda heybetini

“Yahut kendisine dua ettiği zaman zorda kalmışa cevap veren ve başa gelen kötülüğü kaldıran, sizi yer-yüzünün halifeleri kılan mı?..” (Neml, 27/62).

Ger zarûrî ola duâda kesîb
Tez olur Rabb-i Ekrem ona mücîb

Hâssa mazlûm ola duâ kılıcı
Ne siper ister ona hod kılıcı

Hem duâda gerek zamân u mekân
Atma beyhûde yere tîr ü kemân

Hikâye

Var idi bir zamânda bir dervîş
Aşk-ı Mevlâ ile idi dilrîş

Merd-i meydân idi duâ edici
Tûr-ı daavâta her zamân gidici

Bir yola gider idi şöyle becîd
Oldu bir ef'i nâgehân bedîd

Ki yüzünden akardı zehri onun
Gelmeden belli idi kahrı onun

Lîk dervîşe geldi etti senâ
Arz-ı hâl ile kıldı onda duâ

Dedi lutf eyle kıl beni dilşâd
Dest-i dűřmanından eylegil âzâd

Ki gelir şimdi bana bir ifrît
Beni zeyl-i keremle gel setr et

Tâ geçince beni edip mahfûz
Ayn-ı eltâfın ile kıl melhûz

Doymadı lâbesine ol dervîş
Dedi gel koynuma gir ey dilrîş

Dedi koynunda biliser o beni
Şemm-i bûyum ile bulusar o beni

Şol Hudâ hakkı için ey dâna
Kim onun sun'udur bu arz u semâ

Ağzını aç ki girem ona bu dem
Çekmeyesin bu işde zerre nedem

Hâlime bak bana mürüvvet kıl
Bana rahm eyleyip kerâmet kıl

Çün Hudâ nâmın işitir dervîş
Gönlü meyl etti tâ ede bahşîş

Lîk fikr ile sonra dedi ona
Âdemoğlu nice inana sana

Beynimizde adâvet-i tab'î
Hâsıl iken seninle ey ef'î

Ben sana nice îtimâd edeyin
Ya ne vech ile îtikâd edeyin

Tâ salam sîne mahzenine seni
Kerem et bu yolumdan alma beni

Dedi lutf eyleyip bu vehme vücûd
Veriben kılma bendeni merdûd

Sen bana bunca iylik eyleyesin
Beni bu bük deminde saklayasın

Bu vefâ yerine olur mu cefâ
Ne kadar hayyeyim ya hani hayâ

Birine bin kerre etmeyim bârı
Ne revâdır ki erirem zârı

Melce' ol bana merhamet demidir
Bana rahm eyle mekremet demidir

Beni merdümlük ile sal cevfe
Düşmegil vehm-i mahzla havfe

Ömrüm oldukça sana dâî olam
Her ne hizmet olursa sâî olam

La'besin hadden aşırıp ef'î
Mü'minin gönlü yumşadı def'î

Dedi şefkatle ey kemîn-i sümûm
Gel beri cevfim içre çekme gumûm

Lîk ben hizmeti kılam ger edâ
Çıkasın etmeyip o demde cefâ

Def'aten and içti onda ol ef'î
Ger geçe düşmanım gidem def'î

Ger dilim ikidir sözüm birdir
Şol Hudâ hakkı için yüzüm birdir

Çün Hudâ nâmını işitti kerîm
Etti vârnı ol zamân teslîm

Ağzını açtı hayye aktı hemân
Geldi bir harbeli kimesne ol ân

Şu'le-i çeşmi berka gamz eder
Harbesi tâbı necme hemz eder

Bir garîb şekl ü bir mehîb sûret
Verdi dervîşe rehbet ü dehşet

Dedi hiç gitti mi bu yola yılan
Doğrusun söyle bana etme yalan

Gizledinse onu bana bildir
Aceb olmaya söyle bu yoldur

Yoksa senden alam onun dâdın
Deyiben eyledi çok eb'âdın

Dedi dervîş ona gel etme gazab
Hasmını kande ise eyle taleb

Yokladı cenbini ol dervîşin
Havf ile cânı yandı dilrîşin

Bulmayıp yoluna çü oldu revân
Çağırıp dedi ona merd-i emân

Müjde olsun sana ki hasm-ı dilîr
Bulmayıp gitti yoluna çün tîr

Gel beri vâdine edip incâz
Muhtasar kıl sözü edip îcâz

İşitip bu sözü vü hoş geldi
Kahkaha eyleyip biraz güldü

Başlayıp sözü çatalladı ol
Söze tuttu vü onu dilledi ol

Dedi hand'ile ey harîf-i sefîh
Diye mi bu sözü sabiyy-i 'atîh

Ciğer-i düşmana bulan hiç yol
Yemeden gide mi onu hiç ol

Dest-i insân ile ne turfa cürûh
Yemişimdir eridi merhem-i rûh

Bulmuş iken bu resme râh-ı zafer
Fırsatı fevt eder mi eyle nazar

İşitip bu hitâbı merd-i halîm
Ciğeri yandı gâyet oldu elîm

Rıfk ile dedi ey atîk-i Hudâ
Bu mudur bana mekremetle cezâ

Seni ben dest-i düşmandan alam
Lutf ile saha-ı sâfâya salam

İşitem serzenişler ü çiğden
Çok görem ilenişler evcinden

Ben umarken ki çok vefâ edesin
Ne revâ kasd ile cefâ edesin

Bu mudur râh-ı merhamette usûl
Bu mudur kâh-ı mekremette husûl

Bu mudur beyninizde ahde vefâ
Ki ola iyliğe ezâ vü cefâ

Kangı millette oldu bu âyin
Ki emînin olan ola hâin

Ben seni saklayayım emîn edem
Mahzen-i sadrîma mekîn edem

La'lin avengime sen el vurasın
Hâne-i emnime halel veresin

Dehen-i gadri açtı dedi tîz
Ko sırrı kat' kıl recâyı azîz

Düşmanın ahdine vefâ mı olur
Mis-i nâb zâver ile zer mi olur

Hâssa kim düşmanın ola ef'i
Ede mi o sana bu dem nef'i

Bilmeyip düşmanı harâm-i dile
Yine sen saldın onda etme gele

Bu belâyı sana sen ettin sen
Ağlamaz der meselde kendi düşen

Bu sefâhatine sen edipsin onu
Eylemez onu her sefih-i denî

Ne revâdır sana bu kizb ü dürûğ
Ola mı dînde bu dürûğa fürûğ

Dedi her kim adûdan uma vefâ
Sancıser gözlerine hâr-ı cefâ

Dânedir mekr-i düşmana çü dürûğ
Yalan and ile verir ona fürûğ

Half-i keffâret ile olur edâ
Nice keffâreti öder bu gazâ

Gerçi sen bana eyledin ihsân
Yerine olmadı olur hüsrân

Der-mahal olsa yaraşır ihsân
Ben teki ef'îye verir noxsân

Lîk bu denli eyleyim ihsân
Ki muhayyer edem seni bu ân

Yüreğın mi yesem yâhud ciğeri
İhtiyâr eyle bu ikide biri

İşitip bu sözü o dem gamgân
Semmi nûş etti gûşdan ol miskân

Dedi ey ef'î-i sümûm-ı cefâ
Yokdurur sende çünkü bû-yı vefâ

Bâri şol dağ dibine mühlet ver
Bu kadar şefkat ü mürüvvet ver

Bâdehû her ne dersen eyle onu
Vereyin ism-i Hakk'a cân u teni

Böyle yazıldı ola kısım-ı ezel
İylik etmekte ölmeğim ne güzel

Ben onun ismine olup mağrûr
İşledim bunu bâ-safâ vü sürûr

Kula devlet değıl mi nâm-ı Hudâ
Ten ü cân zaife ola bahâ

İşbu renci ki bunda ben ettim
Râzıyım demezem ne yana ettim

Dinledi bunu ef'î-yi mihnet
Şefkat etti ona verip mühlet

İşbu kavl ile geldiler dağa
Erdi teslîm ile aceb çağa

Sermiyet eyledi vuzûa şürû'
Dü-sücûd ile kıldı onda huzû'

Eyledi çünkü tâatini edâ
Kaldırıp ellerini kıldı duâ

Büktü hem kâmetin kemân etti
Ona gâze oldu yaşı kân etti

Halka-ı çeşmini edip zeh-gîr
Dâveti oldu ona tîr-i hatîr

Dedi ey âlim-i serâîr-i men
Vâkîf-ı ukde-i zamâ'ir-i men

Ne deyim ki sen onu bilmeyesin
Ne dilek ola onu kılmayasın

Bildiğin pesdürür zarûretimi
Kim bilir senden özge hâletimi

Lîk çün ismin ile mağrûrum
Bî-zebânım bu işte mesrûrum

Çün bu haletle okun attı gedâ
Hedef-i maksada irürdü Hudâ

Bakar iken semâya ol mağrûr
Bir şeyh zâhir oldu hemçü nûr

İndi bir kimse sür'at ile hemân
Titredi ol mekânda hîn û mekân

Sundu mekrûb eline bir yaprak
Dedi ekl eyle sana veripti Hak

Aldı ol bergi destine mağmûm
Bû-yı renginden onda gitti hümûm

Çiğneyip çâsnisi erip câna
Ferhatı yer komadı ahzâna

Çünkü ol bergi ibtilâ etti
Hayye candan o dem vedâ etti

Düştü cevfinden ıztırâba yılan
Vardı bir hâlî yere onda hemân

Pâre pâre olup o dem ol mâr
Düştü hâk üzre şöyle hâr u zâr

Kemliği kendine garım oldu
Varlığı dũnyâda adım oldu

Hamd edip mü'min ol icâbete
Cân ile kâim oldu tâate

Katına geldi ol kesin ol ân
Dedi ey vechi müjde-i Rahmân

Tal'atin hũb u rü'yetin mahbũb
Cîetin yũmn ü sũretin mergũb

Kimdiğin lutf edip ayân eyle
Verdiğin neydiğin beyân eyle

Ki ne tız-âb-ı hikmet idi ol berg
Bana cân oldu vũ o zâlime merg

Ya ne mâcũn idi mine'l-ervâk
Ona sem oldu vũ bana tiryâk

Dedi ben bir ferışteyem zi-semâ
Çũnkũ ettin Cenâb-ı Hakk'a duâ

Gulgule saldın âsumân içine
Velvele erdi bu cihân içine

Bildiler kıssayı ki ehl-i semâ
Erdi bir âcize yer üzre belâ

Dediler kim zulm erişmiş ola
Etmiş ola Hudâ'sına o gile

Her birimiz Hudâ'dan istid'â
Eyledik ki bizimle ede devâ

Sidreden indi Cebreil-i emîn
Sundu ol bergi destime o güzîn

Dedi Hak veripti o şahsa seni
Tez erir sür'at ile ona bunu

Berg-i cennetdürür bu berg-i latîf
Ne şifâlar vere sana bu nazîf

Nâm-ı Hak ile olmuş idi gurûr
Gör neler verdi sana Rabb-i gafûr

Seni kurtardı vü adûyu helâk
Eyledi öz kerâmetinden o pâk

Sana dünyâda iken ol Rezzâk
Eyledi berg-i cennetini Hallâk

Yerine olmamışken ihsânın
Gör neler verdi sana Subhân'ın

Herkese âdet eyle ihsânı
Yerine bin vere kerem-kânı

Başına bun gelirse ey dervış
Tez duâ eyle olmağıl dirlış

Kim duâ nımet-i muaccelemdir
Bı-taab surre-i muhassaladır

Dediler açık ağız a kalmaz
Yâni dâi dehânu boş olmaz

Lık vardır şurût u erkânı
Ger riâyet eder isen onu

Eresin kâna kim nefâdı yok
Bulasın cevheri kesâdı yok

Eresin gülşene hazân olmaz
Göresin onu kim beyân olmaz

Kokasın şol gülü ki hârı yok
İesin şol mülü humârı yok

Bu sözü ko ki yok buna pâyân
Kıssadan hisse ala tâ yârân

Kıssadan Hisse

Dinledin kıssa-yı kehribârı
Alagör hisse-i kehribânı

Hasb-i hâlindurur senin kıssa
Hisse al sûfî çekmegil gussa

Öz vücûdunda bul bu nükteleri
Kimdürür ef'i bunda hem yol eri

Hârını gülden eyleyim temyîz
Ger înâyet kılarısa Rabb-i azîz

İşbu yolda gidensin ey derviş
Sadrına girdi nefsi bed-endîş

Sînene girmeye hiyel düzedir
Tahta şâh olmağa mahal gözetir

İşbu lu'b ile sadra girdi İblîs
Fâhim ol neyler onda ol telbîs

Doymadın lâbesine mel'ûnun
Hulfüne hem inandın ol dûnun

Buldu fırsat edindi sîneni câ
Zulmet-i vesveseyle kıldı recâ

Girdi çün dâr-ı emnine mel'ûn
Kasd-ı îmân edip okur efsûn

Çâresi Rabb'ine duâdır onun
Hûb olur kârı ona yalvaranın

Eyleyip bâb-ı ibtihâlde kıyâm
Olasın hâl-i ıztırârda tamâm

Yüz vurup ol Cenâb'a yalvarasın
Arz-ı hâli Hudâ'ya irgüresin

Dest-i hannâstan eyleyip 'avzı
Bulasın lutf-ı Hak ile fevzi

Dest-i Cebrîl-i birle Rahmân
Berg-i tevhîdi irgüre ol ân

Sıdk ile nûş edersen onu ger
Bulasın nefs ile bilişe zafer

Pâre pâre edip onu tehvîd
Etmeye vesvese dahi o pelîd

Sana tiryâk ola ona hem sem
Hoş ibâdetinde olasın eslem

Çünkü bâgîden aldın ol tahtı
Mülk edindin sana o dem bahtı

Kürsi-i sadra çıktı akl-ı saîd
Leyli Kadr oldu onda rûzı îd

Münâcât

Yâ İlâhî benim o abd-i da'î
Sadrıma girdi bu dem ol e'f'î

Kastı bu gâret ede îmânı
Soyup üryân ede bu bî-cânı

Mahzen-i sadrına çün buldu yol
Bî-ziyân çıkmayısar ondan ol

Demidir ki ere bu dem dermân
Vere ol dâr-ı mülke emn ü emân

Ceyş-i âdâ bu câya basmaya pâ
Ola menziline gürûh-ı safâ

Yâni meydan-ı mahmedet ola ol
Arsa-ı arz-ı mevhibet ola ol

Revh ü reyhân ile ola memlû
İlm ü irfân ile ola o dolu

Girmeye sadrına hiç özge sadâ
Kubbe-i serde ola Hû'dan edâ

Sana mahsûs ola o mukayyed-pâk
Olmaya dahi hâr ile hâşâk

Buyurur zübde-i gürûh-ı havâs
Yâni ol bâis-i necât u halâs

Ümmetini duâya hoş tergîb
Eyleyip bu kelâmı der o Tayyib

“Dua ile belâ kıyamete kadar mücadele eder-
ler” Hadis

Dembedem nazil olmada bu belâ
Karşılar onu dâvet-i sulehâ

Tâ kıyâmet bu ikisi güreşir
Buna remz etti ol nebiyy-i şekûr

Ki duâdır belâda dâfi’-i gam
Hem duâdır cefâda râfi’-i hem

Hem duâ ile buldu hasta şifâ
Hem bununla bulundu lutf-ı vâlâ

Erişir bunun ile ömre ziyâd
Olusar bunun ile mâla mezâd

Cümle âmâle mağz olur bu duâ
Anla kim nice nagz olur bu duâ

“Dua ibadetin özüdür” (Münavî, *Feyzü'l-
Kadir*, III/663 no: 4256)

Pes budur mâye-i gürûh-ı duâ
Hâsıl-ı mezra'-ı ricâl-i abâ

Suedâ bildi kıymetini bunun
Fukarâ buldu lezzetini bunun

Kible kıldı duâyâ eflâkı
Nola yüz tutsalar ona hâki

“Herşeyin bir kıblesi vardır, duanın kıblesi
de cömertliktir” Hadis

Onun için ki zümre-i nücebâ
Yüzlerin göğe tuttu gâh-ı duâ

Eşkîyâ bâb-ı dâvete varamaz
Yüz vurup ol cenâba yalvaramaz

Yüzü yoktur ki dergaha yüz vura
Yokluğun arz ede huzûra dura

Kalbi gaybetedir dil etse duâ
Kalbine nâzır olur onda Hudâ

Çünkü bu gaflet ile dâvet olur
Hâsılı mezraında heybet olur

Her kaçan hâlet ile olsa duâ
Açılır onda nice bâb-ı recâ

Her ne istersen olasın vâsıl
Bulasın bir dilekte bin hâsıl

Sad safâ bulasın darâatte
İzzete eresin mezellette

Giryede hande bulasın mızmar
Yüz yere komada olup berter

Bu safâyı çü gördüler süedâ
Sevgili geldi dillerine duâ

Dâde pür-hûn u destini merfû
Etiler Hazrete huzû u huşû

Hû olup onlara husûs-ı duâ
Halka-zen oldular bunlar her câ

Çünkü bunda bulundu her maksûd
Yek yapıştı buna gürûh-ı sücûd

Hikâye: Sultân Mahmûd ile Fakir

Var idi bir zamânda bir dervîş
Fakr ucundan oluptu ol dilrîş

Yoğidi hiç elinde sermâye
Tâ ola hîrfete ona dâye

Pes zarûret ile olur hâk-bîz
Ki suâl zilletine ola azîz

Yâni yığardı hâki esvâka
Nâgehân def ola deyi fâka

Eler idi o toprağı tekrâr
Bu idi âdeti onun her bâr

Her ne bulsa ganîmet idi ona
Ehl ü evlâdına ederdi gîdâ

Buna meşgûl idi meğer bir dem
Çirk-i toprak ile olup pür-gam

Giymiş eğnine jende vechi gubâr
İşbu hâl ile olmuş idi nizâr

Uğradı ona ol şah Mahmûd
Ol sehâvet hazînesi mevdûd

Sû-i hâline onun etti nazar
Kalb-i pâkine ondan erdi keder

Ki reâyâda böyle sû-i hâl
Olduğundan erişti ona melâl

Sordu onu vezirine pes şâh
Ki ne bulur bu yolda bu gümrâh

Dedi her ne gelirse tâliine
Füls ü dirhem na'ilçe-i köhne

Onu köhne-fürûşa bey' eyler
Ol gün onu ma'âşına rey' eyler

Budurur tûl u dehr bunun kârı
Yokdurur dirhem ile dînârı

İşitip şah bunu ucâb etti
Çeşminin eşkini habâb etti

Şefkati bahri mevc olup ol ân
Diledi kim ede ona ihsân

Var idi şahta levha-ı fâhir
Ki cihân harcına yeter vâfir

Dürr-i yâkût ile murassâ idi
Zî-kıyem taş ile muvazzâ idi

Onu bâzû-yı pâkine ol şâh
Bağlamıştı ederdi ona nigâh

Kalbine gâlip oldu bu ihsân
Ki onu hâke eyleye pinhân

Ona tuş ola ol fakîr-i zaîf
Bu sebeple ola ganiyy-i şerîf

Ki ferâğ eyleye bu kârından
Kurtula çirk ile gubârından

Jende yerine giye ol zer-bâf
Geze hoş izzet ile çün eşrâf

Oluben halk içinde hoş mümtâz
Etmeye bu san'atın ol bâz

Yanaşıp tell-i hâke ol sultân
Bırakıp onda eyledi pinhân

Gitti tahtına ol saâdet ile
Geldi dervîş o telle mihnet ile

Koydu gırbâla eyledi temyîz
Gördü gırbâl içinde şey-i azîz

Aklı şaştı vü üstüne düştü
Sandı kim bu hayâl veyâ düştü

Gördü kim bu değil hayâl-i muhâl
Sürdü ruhsârına onu derhâl

Kilden alıp o gevheri ol ân
Ceyb-i cânında eyledi pinhân

Çünkü girdi ele bu sermâye
Hamd edip bârgâh-ı âlâya

Hânesinde onu kılıp mahfûz
Ru'yetinden olurdu hoş mahzûz

Günler içre yine o şâh-ı Mahmûd
Uğradı onda ol gedâya vedûd

Yine cem eylemiş o toprağı
Şeh görüp nefret etti o zâğı

Yine evvelki ol libâs ile
Durup işler bu çirk ü pas ile

Dedi gönlünden ey diriğ bu gedâ
Bulmamış gibi heykeli acabâ

Ki bulaydı o cevheri bu garîb
Bu cefâ ile olmaz idi acîb

Ki bunun asl u fer'ine o güher
Bilirim ki yetip kifâyet eder

Yoksa bu mudurur tıbbâ'-ı fakîr
Gezeler halk içinde şöyle hakîr

Hâtır-ı şâha erdi çün işkâl
Dâvet etti gedâyı pes derhâl

Hufyeten sordı kim ey merd-i füzûl
Nice bir olasın buna meşgûl

Bulmadım mı filân zamânda bedre
Ki onu bulan eriser kadre

Açtı dervîş dehân-ı şükrânı
Dedi şâha ki bulmuşum onu

Gerçi saldım vücûdumu rence
Gam değil erdim âhirî gence

Çünkü ol pâki bulmuşum hâkten
Bir dahi kor muyum onu elden

Kıssadan Hisse

Dinledin kıssa-ı gevher-bârı
Alagör hisse-i iber-bârı

İşbu râh-ı fenâda ol hâk-bîz
Sensin anla seni ey merd-i azîz

Yığagör tell-i dâveti yer yer
Ki budur ehl-i fakra hoş iksîr

Durma gırbal-i haşyet ile ele
Gele bir demde onda cevher ele

Ki ola asl u fer'ine vâfî
Bulasın dîn ü dünyana kâfî

Bunda bu cevheri bulan küberâ
Bunu elden komadılar kat'â

Oku Kur'an'da *Rabbenâ* haberin
Ki onu dedi enbiyâ-yı güzîn

Tûl-i ömründe buna meşgûl ol
Âb u hâk ile bunda meblûl ol

Nâgehân bir gün ola ol Mahmûd
Yâni ol Rabb-i Rezzâk-ı Mâbûd

Sana rahm edip ol Hudâ-yı kader
Bıraka tellin içine cevher

Bulasın devlet-i ebedde sürûr
Kılasın sâha-ı keremde huzûr

Gevher-i bâkîye erişse fakîr
Koya mı elden onu anla zamîr

Münâcât

Beni Yâ Rab kıl duâ kılıcı
Ki kılıç et keser duâ kılıcı

Kemer-i sa'yî der-miyân edeyin
Gizli eltâfını ayân edeyin

Tıynet-i hâkime safâ güherin
Gizleyip bağladın vefâ kemerin

Onu gırbâl-ı sa'yî ile alayın
Bana tevîk arar onu bulayın

Var iken bende bu pahalı gevher
Ne revâdır ki ben olam eftar

Bana lutf eyle olmayım battâl
Sicn-i gaflette kalmayım 'attâl

Bâb-ı fazlında halka-zen olayın
Erişip feyzine bî-hüzn olayın

Zevk u Şevk ile hoş olam dâ'î
Fazl-ı mu'tâd gibi bulam dâ'î

Ki harâretsiz olsa dâ'i-i hâm
Aceb olmaya ger ola bî-kâm

Iztırâr ile kim ederse duâ
İltifât eder onda ona Hudâ

“Yahut kendisine dua ettiği zaman zorda kalmışa cevap veren ve başa gelen kötülüğü kaldıran, sizi yeryüzünün halifeleri kılan mı?..” (Neml, 27/62).

Pes gedâ iken olasın bir şâh
Evc-i ‘izzette oluben çün mâh

Hikâye: Şeyh Ahmed Hadraviyye

Var idi bir zamânda bir fâhir
İlm-i fazl ile ol idi zâhir

Dinle ol âbid-i zamâne ulu
İlm ü hikmetle sînesi dolu

Râh-ı takvâda hayli âmil idi
İlm-i tevhîd içinde kâmil idi

Ona tab' olmuş idi cûd ü sehâ
Âlemi tutmuş idi bûy-ı vefâ

Ağniyâdan alırdı fülûs-ı garz
Onu harc etmeği bilirdi farz

Ger hezâr olsa dirhem ü dinâr
Fukarâya ederdi tez îsâr

İşbu hâliyle oldu Şeyh-i medyûn
Nice medyûn ihâta etti dÿyûn

Mâlı yoktu ki ede onu edâ
Lîk deyn etmede o bî-pervâ

Muttasıl levm ederdi ahbâbı
Gûşuna almaz idi ashâbı

Îtimâdı var idi Mevlâ'ya
İttikâl etmiş idi âlâya

Nâgehân hasta oldu mîr-i azîz
Telh olur onda her mürîde lezîz

Dembedem za'f erişti cânına
Uçmak isterdi âşiyânına

Bağladı mahmilini ceşş-i kuvâ
Ceres oldu o dem enîn ü bükâ

Bildiler rihlete erer âheng
Rengîn aldı fenâ verip ona reng

Cem olup bir yere kamu dâin
Onları gördü kaçtı hep zâmîn

Dediler sûret-i 'iyâde ile
Varalım hizmetine şimdi hele

Analım hazretine remz ile hâl
Görelim neye vara işbu meâl

Girdiler mahzarına dâyinler
Sordular hâtırını hoş onlar

Cümlesi bunu eder idi recâ
Îtirâf ile ede tîb-i edâ

şeyh sükût eyledi açılmadı bâb
Hâline nâzır idi onda Cenâb

Bakıben birbirine gamz etti
Feth-i bâb eyle deyi remz etti

Anladı kıssayı çü şeyh-i hazîn
Lîk hikmetle açmadı dehenin

Açtı birisi hokka-ı talebi
Cür'et etti sözünde onda gabî

Dedi ey şeyh-i vâkıfü'l-ahvâl
Kim bilir kim kaçan ere âcâl

şol dünyâ ne ki onu karz ettin
Zimmetine vermesin farz ettin

Nicedir hâli onu bir bilelim
Nice olmalıdır onu kılalım

İşitir onu çünkü şeyh-i güzîn
Dedi gark-ı hayâ vü gamma karîn

Gitti yâdından onda bîmârı
İstedi işbu derde tîmârı

Özr ile dedi vardurur bu hukûk
Yeridir her ne denli olsa 'ukûk

Siz gelelden beri ki fikr ederim
Bilmezem ki bu işde ben nederim

Bunca emvâl ki almışım ben onu
Fukarâ-birle yemişim ben onu

Bilirim vâcibü'l-edâ idiğin
Dâyine vermesi sezâ idiğin

Lîk hiç nesne yok ki edem edâ
Nakd u esbâb u emtia kat'â

Gerçi var mâ-melekte işbu kelîm
Bu dahi eĝnime lihâf-ı amîm

Ger yuvasından uça işbu hümâ
Eyleniz onu kısmet-i uzmâ

Çünkü dâyinler işitir bu sözü
Tuttular cümleten ukûka yüzü

Cümlesi levme ettiler âĝâz
Çektiler merdümü nişîb ü firâz

Bu melâmette iken ol hâhân
Taşradan bir ses işitildi hemân

Çün işitti sesi o şeyh-i hümâm
Dedi kimdir bana edin i'lâm

Dediler merdüm-i helvâdır
Müşteri istemekte gavgâdır

Dedi dâvet edin onu gele
Kısmeti her ne ise onu ala

Meclise geldi çünkü helvacı
Bir tabak var içinde zünnâcı

Dedi şâkirde şeyh-i hoş-ahvâl
Kıymetin söyle lîk deme muhâl

Dedi destimdeki bu cümle tabak
Kıymeti bir filoridir ancak

Dedi makbûlüm oldu her ne dene
Tiz ulaştırın cemâate ki yine

Harc eder meclise çü helvacı
Yediler onda tatlı ger acı

Yendi helva tabak çün oldu boş
Muntazır oldu merdüm-i medhûş

Dedi ver hakkımı şehâ gideyin
Varıp üstâdıma edâ edeyin

Dedi helvacıya o pîr-i hüner
Sözümü dinlegil ey cân-ı peder

Şu duran hâcegâna medyûnum
Deyn elinden ciğerde pür-hûnum

Bunca yıldır ki verdiler mühlet
Sâbir ol etmegil bu dem minnet

Ger fülüs olsa onlar idi ehemm
Ki olurdu bu minnete akdem

Çün işitti bu kelâmı helvacı
Bu harâretle oldu ağzı acı

Dedi ey şeyh-i merhamet-kânı
Bu ne sözdür ki diyesin onu

Muntazırdır bana henüz üstâd
Sana düşmez bu söz ey pîr-i reşâd

Ki beni mashara edip aldayasın
Hezl ile hem bana neler diyesin

Gördüler bu işi çünkü guremâ
Pür-gazab oldular o dem hulemâ

Açtılar tez melâmetin dehenin
Dediler cümleten ey pîr-i mehîn

Bu işi ki sen eyledin etfâl
Eylemez kande idi vâkıf-ı hâl

Tâ meğer aklına erişti halel
Ki zuhûr eyledi bu demde zeled

Hele biz hâcegân-ı pür-mâye
Bulunur destimizde sermâye

Ne sitemdir ki bu fakîre ola
Hâşâ mü'min olan bu işi kıla

Ki budur mâyesi bunun ancak
El ile aldın onu sındı tabak

Var iken bunda vâcibât-ı edâ
Sana kim dedi alasın helvâ

Dehen-i şîrni edip hep telh
Meclis ehlinden oldu rahat selh

Etiler onda ol kadar tevbîh
Katı muztarip olup o demde şeyh

Ser-i pâkini kilîm-i arza çekip
Dîdesin kible-i duâya dikip

Arz-ı hâl eyledi Hudâ'sına
Nice lutfede gör gedâsına

Dahi levn etmede bular ol gâh
Girdi bir kimse kapıdan nâgâh

Kese ile getirmiş idi zeri
Kodu şeyhin önüne öptü yeri

Dedi ey zübde-i ibâda hüdâ
Çok selam eyledi efendi sana

Dedi kim bilirim onu medyûndur
Gayret-i ırz ile o mahzûndur

Levm-i lâ'im ü ta'ne-i guremâ
Bilirim hayli gam veriptir ona

İşbu mâlı garîmine versin
Bâkisin cehâz için sürsün

İşitip bu sözü o şeyh-i selîm
Çıkarıp başını zi-zîr-i kilîm

Gark-ı nûr idi ol cebîn-i pâk
San güneş eyledi sehâbı çâk

Hamd edip dedi hâdimine azîz
Kese açıp bu kârı eyle temîz

Evvelâ müntazırdı helvacı
Olmuş idi dehânı onun acı

Ver mukaddemce ona bir dînâr
Ol kadar bir dahi ver olmaya zâr

Zer ile kıl dehânını şîrîn
Zer ile erişir safâya hazîn

Saniyen hâcegâna ver mâlı
Hoş vefâ eyle gördün ahvâli

Gördüler bu kerâmeti huzzâr
Düştüler bahr-ı haclete yek-bâr

Yandılar âteş-i melâmet ile
Düştüler hâke bu nedâmet ile

Veriben tâc-ı izzeti bâda
Kaldılar onda şöyle üftâde

Dediler ey kerâmetin kânı
Hıtta-ı fakr u fâkanın hânı

Bu kerâmete çünkü kâdirdin
Arz-ı hâl-i Hudâ'da mâhirdin

Evvelâ niçin etmedin izhâr
K'olmayaydık cenâbına âzâr

Haddimizden ziyâde küstâhı
Eyledik ey mürüvvetin şâhı

Eyledin nâr-ı haclete ihrâk
Dahi bahr-ı nedâmete iğrâk

Ne idi bu tevakkufa hikmet
Evvelâ niçin etmedin cür'et

Açtı hikmet dehânını ol şah
Eyledi halkı remz ile âgâh

Meclise saçtı dürr-i irfânı
Gör neler dedi ol kerem-kânı

Dedi ben bilirim o dergâhı
Her kaçan varırım ona gâhî

Bî-zarûret duâ kabûl olmaz
Sa'y ü lec etmek duhûl olmaz

Yakmasa sînede tennûru gedâ
Nân olur mu o dem hamîr-i duâ

Bî-gümândır sınık olursa kemân
Varmaz oku nişâneye ey cân

Şol zamân ki huzûruma guremâ
Girdiler erdi onda câna cefâ

Her kaçan söze ettiniz âğâz
Yandı sînem tennûru lâkin az

Onda ger harc olsa hamîr-i duâ
Nân eder miydi onu kuru edâ

İstedim ona çâre pes ol ân
Ki ola sîne tennûr-ı sûzân

Yâdına geldi kıssa-ı helvâ
Onu saldım miyâna erdi devâ

Gerçi etti dehânımı acı
Ödedi lîk Bârî ol bâcı

Nâvek-i ta'na taktınız çü perin
Melce ettim ona duâ siperin

Yandı tennûr-ı sîne buldu kemâl
Eyledim pes hamîrimi îsâl

Zâyî olmadı onda oldu nân
Budurur râh-ı rûşen-i irfân

Takrîb

Kavs-ı ihlâsı canda yeğ tutagör
Tîr-i deâvâtı sûz ile atagör

Hedef-i maksada ola vâsıl
Kılasın sayd-ı bağyeyi hâsıl

Ger bu hâl üzre ola tîr-i duâ
Erişe maksada bi-gayr-i hatâ

İşbudur ki dedim duâ-yı reşâd
Ki olur arz u âsumâna imâd

Mahzen-i Hak-durur bu yerde duâ
Ümenâsıdurur onun fukarâ

Dil-i dâî-durur ona miftâh
Hayr ile depret onu yâ Fettâh

Münâcât

Ey Hudâ eylegil beni dâî
Reh-i merzâtına olam sâî

Hoş halâs eylegil kuyûdumdan
Evvelâ zenb olan vücûdumdan

Dembedem halka-zen olam kapına
Sıdk ile secde eyleyem tapuna

Kâbe-i zâtına ukûf edeyin
Ser-i kûyunda hoş vukûf edeyin

Nokta-yı vahdete olup dâîr
Tapuna zerreden olam zâîr

Mahrem-i Kâbeye havâs olayın
Mahrem-i külbe-i halâs olayın

Cümle hâcâtımı bulam senden
Vasl u harmânımı bilem senden

2. Ravza:

Fakirlere Yergi

“De ki; Amelce en çok zarara uğrayan, iyi iş yaptıklarını sandıkları halde dünya hayatındaki çabaları kaybolup giden kimseleri size haber vereyim mi?” (Kehf, 18/103-104).

“Fakirlik iki dünyada da yüz karalıdır” (Aclûnî, *Keşfü'l-Hafâ*, 1835-1837)

“Fakirlik neredeyse küfür olacaktı” (Beyhakî, *Şuabu'l-Îmân*, IX/12; *Feyzü'l-Kadîr*, IV/686, no: 6199)”

Sulahâ zeyyine girip tulehâ
Sattılar halka sem'a ile riyâ

Zevk-i dînden o tatmadan helvâ
Onu da fülse bey' eder rüsvâ

Giydiler hırka-ı murakkaalar
Sardılar şemle-i muraffaalar

Halk içinde olup murabba'-pûş
Halvetinde olur müselles nûş

Sübhası elde vü bir elde asâ
Salavât ile yürür ol tersâ

Hıfz edip bir nice ibârâtı
Eblebâne okur kışârâtı

Ki salar başını siyâh eyler
Kizb ile ağlayıp niyâh eyler

Sübhası tânedir abâsı dâm
Giryesi firye sayhasıdır hâm

Cünbüşüdür cenâbetine nişân
Gerdişidir hamâkatine beyân

Çünkü sermâye kıldı evza'ın
Taşlara çaldı şişe-i varın

Ümerâ bâbını edip mesned
İftihâr eder onlar ile o bed

Dîni dünyâya satar ol meyşûm
Emr-i dîne olur zalûm u gaşûm

Unutup ırz-ı Mustafâ'yı o hâm
Fukarâ zümresi sayıldı leâm

Düzüben vâkıâtı kizb eyler
Eblehâne hoş âmedî söyler

Kimini mîr eder kimini vezîr
Kimini kaldırır kimini zîr

Medh eder onları inanırlar
Sözüne hazz edip kıvanırlar

Etse rü'yâlarını ger tâbîr
Eder onu hıyâneten tağyîr

Çıkarır arş-ı müsteâna onu
Evliyâdan kılar o nâdânı

Semirtir nefsinin âvâresini
Nûr-ı mahz eyler onda karasını

Zulm ü fiskına eylemez tâbîr
Hoş gelir eblehâna bu tezvîr

Kendi hâlin bilirken ol ebleh
İnanır kizbine olur esfeh

Sebep olur onun hasâretine
Mâsiyet fi'line cesâretine

Unutup bâb-ı nushu ol ebter
Ümerâ midhatin okur ezber

İşitip onu hazz eder ümerâ
Sever ol medhini bi-gayr-i merâ

“Ettiklerine sevinen ve yapmadıkları şeylerle övülmeyi seven kimselerin, sakın azaptan kurtulacaklarını sanma. Onlar için elem dolu bir azap vardır” (Âl-i İmran, 3/188).

Mâ-sadak olur ol bu tehdîde
Eriser kârı zayk u teşdîde

Dinle bu kıssa hasb-ı hâli olur
Ol emîrin hemân meâli olur

Hikâye

Var idi bir emîr-i rûşen-dil
Adl ü dâd eyler idi ol kâmil

Hoş severdi kemân u tîr işini
Lîk bilmezdi onun âteşini

Sebebi bu idi onun nüdemâ
Her nice etse eder idi senâ

Bâb-ı nushu unutmuş idi gürûh
Vereler tâ ki kalb-i mîre şükûh

Her nice etse eder idi senâ
Her nice etse okur idi duâ

Ne çekiş var idi ne hod atış
Ne giriş var idi vü ne varış

Sînekeş idi hem bu sun' ile mîr
Hedefe vara mı bu vaz' ile tîr

Îtikâd vermiş idi huzzârı
Ki müsellemler ola kemândârı

Sâde dil idi ol emîr-i gurûr
Ki olur medh-i hâm ile mağrûr

Meğer ok atar idi bu demde
Uğradı bir Yörük eri onda

Sâde dil idi gerçi ol Türkmân
Lîk tîr atmadan bilirdi nişân

Durdu ol arada olup nuzzâr
Gördü kim medh eder onu huzzâr

Her hatâsın sevâb ile târîf
Eyleyip onu kıldılar teşrîf

Aybını eyleyip onun tahsîn
Kubhuna verdiler onun tezyin

Ol Oğuz eyleyip bu işi ucâb
Dedi ey mîr-i gurre-i pür-hâb

Aybını sana öğdü bu zurefâ
Kubhunu hoş beğendiler nüdemâ

Hay inanma ko öğmeyi seni gör
Tîr-i endâza bakıp öğreni gör

Seni bu öğmeler edip koltak
şöyle kılmışsın evdâm u alçak

İşitip onu baktı birbirine
Dil üşürdüler ol Yörük erine

Dediler ey çobân-ı sahrâyî
Niye geldin buraya arayı

Sen mi kaldın emîre ta'n edesin
Bunca üstada bunda la'n edesin

Yürü var işine ey şahs-ı fuzûl
Olmadan zecr ile hazîn ü melûl

Dedi onlara merdüm-i sâde
Söyleşiyle huzûr-ı Mevlâ'da

Takrîb

Şimdi bir gûne dahi oldu zamân
Kizb ile medhi sevdi ehl-i cihân

Doğruyu söylersen onu sevmezler
Öğmesen onları seni öğmezler

Ne bilir dostunu ne düşmânı
Ne seçer ribhini ne hüsrânı

“Sana nasihat eden dostun, seni öven düşmanındır”
(Hadis)

Şerbet-i medhi içtiler zuafâ
Görmeyip zehrini onun hayfâ

Onun için buyurdu server-i dîn
Mârifet menbai o kân-ı yakîn

“Meddahları gördüğünüzde yüzlerine toprak saçın!”
(Münavî, *Feyzû'l-Kadîr*, I/455 no: 646; Müslim, *Medh*, 5394)

Yüzüne medh ederse ger bir çâk
Yaraşır yüzüne saçarsan hâk

İşbu ahbârı gûşa almadılar
Tama' ile her kim öğse dinlediler

Gördüler bu fezâhatı fukarâ
Oldular halk içinde çün gurebâ

Kıldılar kâf-ı fakr içinde sükûn
Etmediler olara meyl ü rükûn

Değdi sâlûsa bu makâm-ı riyâ
Giydiler pes murakka' ile abâ

Senc ile ettiler duâlarını
Hasr edip fâsıkâ senâlarını

Yüzleri suyun beyler eşiğine
Saçtılar lîk olmadı yerine

Sihri dünyâ olur o suhre-i hâm
Korkutur sonu ola çün Bel'âm

Bunları böyle çün görür ümerâ
Zanneder böyle ola hep fukarâ

Cümleye baktılar hakâret ile
Harmanın yaktılar nedâmet ile

Ki bulardır mülûk-ı muhtelifân
Diridir bunlar ile halk-ı cihân

Ne vezîri bilir bunlar ne şâh
Hızr-veş zindedir bular her gâh

Bâb-ı sultâna hiç değil muhtâc
Gönlü toktur oları sanma ac

İhtilât etse şefkat ile eder
İ'tizâl etse hikmet ile eder

Ru'yeti onların saâdet olur
Sohbeti rûha ayn-ı râhat olur

Herkese hâdim ol kılıp izzet
Her kimi âlî bil edip hürmet

Nâgehân tuş olasın bir merde
Bulasın merhemi o dem derde

Der isen ermeye eşiğine hâr
Kimsenin gönlüne getirme gubâr

Hikâye

Var idi bir kerâmet ehli azîz
Sözleri halk-ı cânâ şöyle leziz

Levhi şöyle sâde kılmış idi
Keşf-i kevneyne yol erirmiş idi

Tasfiye etmiş idi mir'âtı
Görmez idi mâzî vü âtî

Geldi bir demde ona bir hâce
Arz-ı hâl etti açtı dîbâce

Dedi ey ru'yeti gumûma sürûr
V'ey sözü kürbet-i hümûma huzûr

Sana şerh edeyin hikâyetimi
Hizmete bast edip şikâyetimi

Umarım yümn-i tal'atinle bu dem
Leyl-i bahtım açıla rûza erem

Merd-i tâcir idim bu ben bende
Hayli kessâb idi bu efgende

Bana el vermiş idi ribh ü revâc
Her murâbıtta bin verirdim bâc

Hâke el vursam onda hoş zer idi
Keseme seng girerse gevher idi

Değme bir sûdu sûde saymaz idim
Değme kâlâyı deste almaz idim

Eyledim Hind ile Firenc'e sefer
Buldum ahmâl-ı mâla onda zafer

Lîk bu demde nekbet el verdi
Râhatım gitti mihnet el verdi

Aksine döndü şimdilik feleğim
Gitti destimdeki o mâ-meleğim

Zeri alsam elimde hâk oldu
Dürr-i pâk kese içre çâk oldu

Devletim mâhına erişti husûf
İzzetim âfitâbı buldu kûsûf

Gitti şevket nühûsete erdim
Göçtü revnak yubûsete erdim

Ödemez oldu şimdi yarım bâc
İşbu hâl ile olmuşum muhtâc

Demezem hâli gerçi medyûnum
Gezerim gerçi lîk medfûnum

şimdi ebnâ-yı cinse ar ederim
Demezem hâli istitâr ederim

Yok yüzüm ki varam diyârıma ben
Buluşam dostân u yârıma ben

Bana himmetler eyle ey hoş-hâl
Ki bu dem kalmadı kelâma mecâl

Bu nuhûset bana neden geldi
Bilmezem neyledim neden oldu

Ben zekâtı edâ edenden idim
Râh-ı hayrâta hem gidenden idim

Bilmezem kandan erdi bana belâ
Bana keşf eylegil bunu şeyhâ

İşitip bu sözü o şeyh-i kerem
Başını saldı aşağa bir dem

Kaldırıp pes ser-i mübâreğini
Dedi ol tâcire tedârığini

Ki sana bu hasâret bu hızlân
Bir velîden erişmiş eyle ayân

Eylemişsin ona ezâ vü cefâ
şişe-i kalbini sıyıp hayfâ

Çün sıdın ol zamîr-i pür-şereri
Sana râcî' olur onun zararı

Dedi kim hoş severim onları ben
Vermişim yollarına cân ile ten

Kanden ola buna ezâ eyleyem
Onlara kasd ile cefâ eyleyem

Fehm edip dedi menba-ı irfân
Anlamamışsın onu ey nâdân

Kim muğayyer imiş libâsı onun
Yoğ imiş tâc ile abâsı onun

Şehr-i Efrenc'de hizmet üzre idi
Emr-i Hak ile zahmet içre idi

Kefere zeynine gırıpti o merd
Nefs ile eder idi onda nerd

Onu hizmette koymuş idi İlâh
Onu fehm etmez idi her gümrâh

Budurur âdet-i Raûf-ı ibâd
Gönderir bir kulun berâ-yı reşâd

Kimin Efrenc'e kimini Hind'e
Kimini Sîn'e kimini Sind'e

Ki onun âb-ı rûyuna mahlûk
Olalar lutf-ı Hak ile merzûk

Bunu fikr eyle kim o merd-i seni
İşbu hizmette idi yokla seni

Getirip yâdına o dem tâcir
Etti onda teessüfât âhir

Dedi sevdâ-ger idim onda ben
Çeker idim Firenc içinde mihen

Zeyy-i Efrenc' de idi ol meczûb
Ki filan câde oturur mekrûb

Baktım ol hey'et-i şenâesine
Tükürük attım yüzüne sînesine

Dedi ol pîr ona ey merd-i fuzûl
O velî idi gâyet oldu melûl

Münkesirdir sana henüz kalbi
Onu cebr eyle durma kıl talebi

Ki bütün olmasa o şişe-i nûr
Şereri erişip sana ola zûr

İşitip tâcir etti çok zârı
Dedi kande varam ona bâri

Yol uzak dahi yokturur mâlim
İşbu za'f ile nolusar hâlim

Dinle gör neyledi o şâh-ı kerem
Çıkarıp verdi ona bir iki direm

Dedi var onun ile al helvâ
Tez götür onu çekmegil belvâ

Yüğüürüp tez getirdi helvâyı
Çıktılar şehri dinle fehvâyı

Tez işâret edip o şeyh-i zamân
Dedi bak kim budur o şehri-i filân

Yine ol yerededir o merd-i Hudâ
Ki ona etmiş idin onda cefâ

Yürü var hizmetine eyle selâm
Umarım hâsıl ola işbu merâm

İşbu helvâyı ko huzûruna
De ki gönderdi abd-i deyrine

Sürüben pâyine onun ruhsâr
Bin tazarrû ile eylegil çok zâr

Ol bilir kıssayı kabûl eyler
Sanma ki sen-teki fuzûl eyler

Yine ben bunda dururum geligör
Bu risâlâtı ona irgürügör

Yüğürüp tâcir ol zamânda hemîn
Görür ol yerde oturur o güzîn

Burka-ı Őerme tutuben yüzüne
Kodu helvâyı özr ile önüne

İrgörüp dahi hizmetine selâm
Dedi her ne denildi ise peyâm

Çünkü gördü onu o âlî cenâb
Eyledi ona Şefkat ile hitâb

VahŐetin def edip dedi o seni
Ger Őefî olmasa göreydin onu

Dîn-i dünyâda sana yoktu felâh
Yürü hamd eyle ki erişti necâh

Her kaçan göresin fakîr ü hakîr
Etmegil sakın onu hiç tahkîr

Her kimi görsen ona deme kem
Derde uğrayıp isteme em sem

Kim bilir zîr-i perdede kim olur
Ki güneş gayn-ı mîğ ile sıvanır

Kendi aybına kıl nazar dervîş
Ola mı aybını gören dilrîş

Kim ki tîr-i cefâyı gayra atar
Bilmez onu ki sînesine batar

Bakma her gördüğünde sûretine
Kim bilir sûretinde sîreti ne

Münâcât

Çeşmimi nûrun ile aç hâcem
Kubh ile hüsnü onun ile seçem

Kemi kem hûbu hem iyi bileyin
Sun'umu pes ona göre kılayın

Çeşmimi Tûr edem münâcâta
El açam onda arz-ı hâcâta

Kün lenâ yâ muhavvile'l-ahvâl
Etmeyem mâsivâyâ arz-ı hâl

Beni gayrı kapıya gönderme
Gayra yüz vurmayı revâ görme

Sâil-i bâb olam Cenâbında
Tâlib-i Hak olam meâbında

Hân-ı eltafına olup acın
Hep selâtin-i dîne muhtâcın

Sâili çünkü istedin yâ Rab
Ben nice demeyim bu dem yâ Râb

Rabbenâ Rabbenâ vü yâ Rabbâh
Yokdurur senden özge bana penâh

Sana yalvarsa kul hatâsından
Yeğ-dürür gayrının atâsından

Merhâba demesinden ağyârın
Yeğ bilir reddini senin zârın

Kapına gelmek ile şahs-ı hakîr
Olur ol demde onda vâcibü't-tevkîr

Kapına geldim işbu efkenden
Mücrimîn içre kemterin benden

Umarım ki suâlim olmaya red
Kılmayasın hicâb ile pür-derd

Sulb-ı âbâyâ kandırıp kulunu
Fazl ü in'âm ile açıp yolumu

Eyledin rahm-ı ümmehâta mekîn
Rızkımı verdin ey kaviyy-i metîn

Ol zamândan kesilmedi bu atâ
Büyüdü bahşişinle işbu gedâ

Sen verip almağa çü ben mûtâd
Beni mûtâddan ırmagıl ey Hâd

Bana îmânı kıldın erzânî
İstemezden bana verip onu

İsterim şimdi ki ayırmayasın
Onu a'dâ eline vermeyesin

Edip ahbâr ile hoş âzâde
Bizi hor etme rûz-ı ferdâda

Kıl habîbin civârına mihmân
Ne ki lâyıktır onu ver çendân

Hâtîmetü'l-Kitâb

Lillâhi'l-hamd ki hatme erdi kitâb
Umarım zuhr ede me'âda Cenâb

Ola makbûlü hayrû'l-ashâbın
Sebeb-i feyzi ola ahbâbın

Aybına nâzır olmaya ihvân
Gerçi câsusdurur celîs-i zamân

Geceler şem'-i encümen ola bu
Koklaya verd-i yâsemen ola bu

Ola dîn ehline hoş eğlence
Ola her harfi onda nev gonca

Hayr ile řemsí'yi edeler yâd
Kabri vîrân iken ola âbâd

Kılalar yâni bir duâ-yı kerem
Kerem ehli bahâ mı deryâ direm

Heşt ravzât ile çün oldu tamam
Heşt Behişt ola bu kitâbıma nâm

Seyr-i ravzâtına giren nuzzâr
Yiye her ravzada sunûf-ı simâr

Ki zamân ile olmaya maktû
Dahi esmân ile değil memnû

şehr-i Sivâs'ta oldu çün tasnîf
Oldu pes ehli vâcibü't-teşrîf

Vere Hak halkına reşâd u salâh
Bulalar dîn ü dünyasında felâh

Dînimiz saklaya hasâretinden
Hıfz ede cümlemiz hazâletinden

İrgöre âkıbette hüsnâya
Varavuz şol cinân-ı âlâya

Çün dokuz yüz sekiz dahi doksan
Olmuş idi beyâzıma hüsbân

Aşr-i âhirde idi şehir-i sıyâm
Kadre erdi kitâb-ı misk-i hitâm

Kâbe-i maksada erişti kalem
Gel elini yüze sürem o dem

(Temmuz 1590)